

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

"ห้องเรียนแบบครอบครัว" หมายถึงห้องเรียนที่มีเด็กอายุต่างกันอยู่ในห้องเดียวกัน สภาพของห้องเรียนเป็นห้องเรียนแบบเปิด มีมุมกิจกรรมซึ่งจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้สำหรับให้เด็กได้เลือกทำ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยมีครูเป็นผู้แนะและคอยดูแลตลอดระยะเวลา 2 ปีหรือมากกว่านี้

การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัว ได้เริ่มมีการจัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษและมีอิทธิพลมากในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากนั้นก็ได้มีการจัดทำขึ้นในประเทศต่าง ๆ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาและไต้หวันที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงได้อ่านและศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงเป็นรูปแบบที่สามารถใช้ได้กับประเทศไทย ที่ได้มีการจัดห้องเรียนหลายรูปแบบ เช่น ห้องเรียนแบบปิด แบ่งเป็นชั้นเรียนตายตัวและห้องเรียนแบบเปิด คือ จัดเป็นห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ ดังนั้นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยจะครอบคลุมด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการศึกษาเรื่อง "การนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย" ดังนี้

พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในประเทศไทย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในต่างประเทศ

ขอค้นพบเกี่ยวกับการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ มีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิต เพราะเป็นรากฐานของบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอัตราความพร้อมในการพัฒนาการและความสามารถของ

แต่ละบุคคล และนอกจากตัวเด็กเองแล้ว สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กก็มีส่วนสำคัญในการช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523 : 17 -18)

ในช่วงอายุ 3 -6 ปี เป็นช่วงของการพัฒนาที่มีผลและมีอิทธิพลในการกำหนดบุคลิกลักษณะ สติปัญญา อารมณ์ และการปรับตัวเข้ากับสังคมเมื่อเป็นผู้ใหญ่ จึงสามารถแม่งพัฒนาการของเด็กออกได้ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางกาย

กรณี คุรุรัตนะ (2523 : 7) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2523 : 29) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางกายของเด็กในช่วงอายุ 3 -6 ปี ซึ่งพอสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ	6 ขวบ
- น้ำหนักประมาณ 15 กิโลกรัม	- น้ำหนักประมาณ 18 กิโลกรัม	- น้ำหนักประมาณ 19.5 กิโลกรัม	- พันน้าม เริ่มหลุดและพันขึ้นมาแทนที่
- ความสูงประมาณ 90 เซนติเมตร	- ส่วนสูงประมาณ 100 เซนติเมตร	- ส่วนสูงประมาณ 107 เซนติเมตร	- ตีลังกากระโดดเชือกได้
- เดินถอยหน้าถอยหลังได้	- ยืนขาเดียวได้	- ทรงตัวได้ควย	- การเคลื่อนไหวทุกส่วนคล่องแคล่วขึ้นมาก
- เดินกลับขาได้	- เดินบนไม้กระดานกว้าง 6 เซนติเมตรได้	- ปลายนิ้วเท้าหลายวินาที	- เคลื่อนไหวตามจังหวะเพลงด้วยความเข้าใจดีขึ้น
- ขึ้น-ลงบันไดได้	- ขึ้น-ลงบันไดคล่องขึ้น	- ยืนบนขาข้างเดียวได้นานประมาณ 5 วินาที	- โยนหรือรับลูกบอลได้
- วิ่ง, กระโดด 2 ขาได้	- ตะลุกบอลขณะกำลังได้	- วิ่งกระโดด ปีน-ป่าย เต้นเหวี่ยง	- วิ่งเขย่งปลายเท้าได้
- ปีนป่ายและแกว่งตัวได้	- ห้อยโหน ปีนป่าย	- คว้า โยนลูกบอลได้	- ยืนขาเดียวได้นาน
- โยกตัวกระโดดตามจังหวะได้	- บัญชีหรือตาข่ายได้		- กำมือ บีบมือที่จะข้างได้
- แตะการทรงตัวยังไม่ดีนัก			

3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ	6 ขวบ
<ul style="list-style-type: none"> - ถีบรถจักรยาน 3 ล้อได้ - รับประทานอาหารได้เอง - อาบน้ำ, แต่งตัวได้ - เขาห้องสวมเองได้ - ยกถาดอาหารเล็กๆ หรือแก้วเล็กๆ ได้ - เทน้ำจากเหยือกลงสู่แก้วได้ - ไขกรรไกรตัดกระดาษได้ - ตอกตะปูได้ - ร้อยลูกปัดอันโตๆ ได้ - ตอแท่งลูกบาศก์ได้ 8 - 10 แท่ง - จับดินสอดลากเส้นได้ - ปั้นดินเหนียวหรือดินน้ำมันได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไล่และถอดกระดุม - ตลอคจนผูกเชือกกรองเท้าได้ - เขียนวงกลม กาก- บวกและรูปสี่เหลี่ยมได้ - ฉีกกระดาษเป็นชิ้นใหญ่ได้ - ขยำกระดาษเป็นก้อนได้ - เขียนรูปคนตามคำสั่งได้ แต่ไม่สมบูรณ์ - พุดได้ประมาณ 1500 คำ - รู้จักสีได้มากกว่า 1 สี 	<ul style="list-style-type: none"> - ถีบรถจักรยานไครวดเร็ว - ลากเส้นตรงได้ดี - วาดรูปคนได้ - ตบมือ เตะจะงอยหว่านได้ดี - ร้อยลูกปัดใส่ไม้ ไล่เชือกได้ - กางนิ้วมือ งอหัวแม่มือจรคนิ้วมืออื่น ๆ ได้ - พุดและรู้จักคำพุดได้ ประมาณ 2000 คำ - พุดได้ครั้งละ 10 คำ หรือมากกว่านั้น - รู้จักสีมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เดินถอยหลัง - เล่นฟุตบอลได้ - เขียนรูปสามเหลี่ยมได้ - ตบมือสลับข้างได้ - หยิบจับสิ่งของเล็กๆ ได้ - เขียนตัวอักษรได้ - ขยี้ผ้าที่ละนิ้วได้

2. พัฒนาการทางสติปัญญา

ผู้สร้างทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สำคัญ ได้แก่ เพียเจต์ (Piaget) โดยเน้นถึงพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการใช้ความคิดและเพียเจต์สนใจวิธีคิด กระบวนการคิดของเด็กมากกว่าผลการตอบสนองจากความคิด เพียเจต์ได้กล่าวถึงพัฒนาการของเด็กในช่วงอายุ 2 - 4 ขวบ ว่า เป็นระยะ Pre - Operation Stage กล่าวคือ เด็กมีภาพพจน์ (Memory Image) เกิดขึ้นได้จากการกระทำเดี่ยวแบบซ้ำ ๆ กันจนตนเองจำได้ ประกอบกับความเจริญด้านภาษาทำให้ความรู้และความจำกว้างขวางขึ้น การเล่นและการเคลื่อนไหวของเด็กช่วยให้เด็กเรียนรู้มากขึ้น โดยอาศัยสัญลักษณ์ของสิ่งของนั้น และภาวะรอบข้างมาเล่นและกระทำตาม แต่ความคิดของเด็กยังไม่ถูกต้องตามหลักความเป็นจริง และยังไม่เป็นเหตุเป็นผล เด็กยังมีความสับสนในด้านการคิด เช่น ถ้าหากถามว่า มีพี่น้องกี่คน เด็กอาจจะตอบได้ แต่บางครั้งจะไม่ทราบว่าตนเป็นคนที่เท่าไร ในระดับอายุ 2 - 4 ปีนี้ ภาวะแวดล้อม เช่น ครอบครัว โรงเรียน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี มีส่วนสำคัญมากในด้านการส่งเสริมความคิด การรับรู้ และการเรียนรู้ของเด็ก

ช่วงอายุ 4 - 7 ขวบ เป็นระยะ Intuitive Stage ความจำของเด็กได้เจริญขึ้นมาก เข้าใจศัพท์และภาษามากขึ้นทำให้เด็กมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่เข้าใจเหตุผลไม่มากนัก เด็กช่วงอายุประมาณ 4 ขวบนี้ จะอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นหลัก เช่น เรียนรู้ว่า ไฟร้อน จับต้องไม่ได้ เพราะเคยโดนของร้อนมาแล้ว เขาจะไม่แตะต้องอีก แต่เนื่องจากความอยากรู้อยากเห็น เด็กวัยนี้มักชอบลองจุดไฟ ซึ่งผู้ใหญ่จะต้องคอยควบคุมชี้แจงการพูดและการแสดงออกของเด็กจะมีลักษณะคล้ายกับรูปร่างและรูสีซึ่งแต่ความจริง เขาอาจจะรู้อย่างไม่มากนัก เช่น เมื่อเด็กถูกครูทำโทษเพราะทำการบ้านไม่ได้ เด็กจะคิดว่าครูแกล้งเขา โดยไม่เข้าใจว่าเขากระทำผิด แต่อย่างไรก็ตาม เด็กจะมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเมื่ออายุ 5 - 6 ขวบ การเรียนของเด็กจะค่อยเป็นค่อยไป และโน้มเอียงเข้าหาความเป็นจริงมากขึ้น จากประสบการณ์ที่ผ่านไปและจากคำสอนของผู้ใหญ่ เด็กจะเข้าใจผลที่เกิดจากพฤติกรรมของตนเอง แก่ไขข้อผิดพลาด รู้จักการรอและผลัดกันเล่นไปตามสิทธิแต่ละบุคคล รู้จักคุณค่าของการไถ่รางวัล ยอมรับในคุณธรรมความผิดชอบชั่วดี และสามารถท่องจำ เข้าใจเวลาวันนี้ วานนี้ และพรุ่งนี้

เด็กวัย 5 -6 ขวบเริ่มรับรู้เกี่ยวกับระยะทางและรู้จักการเปรียบเทียบสิ่งของ แม้จะยังเข้าใจไม่มากนัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523 : 36 -38)

พัฒนาการของเด็กจะช้าหรือเร็ว เพียเจท์ (Piaget) ได้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญยิ่งในการกำหนด เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความล่าช้าทางวัฒนธรรมจะมีอัตราของพัฒนาการทางสติปัญญาช้ากว่าเด็กที่มีสภาพแวดล้อมที่มีความเจริญทางวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดของทฤษฎีนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายคนพบว่า เด็กชาวอเมริกันมีสติปัญญาสูงกว่าเด็กในแถบเอเชียที่มีระดับอายุเท่ากัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522 : 4)

3. พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนนั้น เป็นวัยที่เด็กยึดตัวเองเป็นสำคัญ สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว ชอบเลียนแบบ และมักแสดงอารมณ์ต่าง ๆ โดยเปิดเผย อีริคสัน (Erikson) เห็นว่า เด็กวัยนี้กำลังสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว อยากรู้ อยากเห็น ชอบทำตามและเลียนแบบ มีความคิดริเริ่ม ถ้าสิ่งแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ทำให้เด็กมีความสุข เด็กจะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มองโลกในแง่ดี ถ้าสภาพแวดล้อมรอบตัวทำให้เด็กขาดความสุข เด็กจะมีความเครียดเกิดความวิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และมองโลกในแง่ร้าย การที่เด็กจะเรียนรู้ว่ามีความสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับภารกิจ การนอน การขับถ่าย อันเป็นการตอบสนองของความตอง การที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็ก ซึ่งบิดามารดาผู้เลี้ยงคู่อิทธิพลต่อเด็กวัยนี้มาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522 : 7 -8)

ฟรอยด์ (Freud) เห็นว่า เด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ประสบการณ์รอบตัว โดยเห็นว่า ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะ 5 ปีแรก มีความสำคัญต่อเด็กมาก เพราะจะกลายเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพเมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ สุขภาพจิตจะดีเพียงโดยขึ้นอยู่กับพัฒนาการที่ผ่านมาในแต่ละขั้นตอน หากความตองการของเด็กในขั้นหนึ่ง ๆ ไม่ได้รับการตอบสนองอาจทำให้เกิดการชะงัก (Fixation) ในพัฒนาการขั้นต่อไป (สุณีย์ธีรดากร, 2523 : 83) ซึ่งแนวคิดนี้ใกล้เคียงกับแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget) ซึ่งกล่าวว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนเป็นดังนี้

ระยะแรก (อายุ 2 -3 ขวบ) เด็กมักจะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ชอบอยู่กับเพื่อนแต่ต่างคนต่างเล่นกันตามลำพัง ไม่เล่นด้วยกัน ไม่แบ่งปันสิ่งของให้กัน

ระยะที่ 2 (อายุ 3-4 ขวบ) เด็กเข้าอยู่ในหมู่เพื่อนบ้าง แยกเล่นคนเดียวบ้าง

ระยะที่ 3 (อายุ 5 -6 ขวบ) เด็กจะเข้าสังคมได้ดีขึ้น ชอบอยู่กับเพื่อนเล่นด้วยกัน ช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน แต่ก็ยังมีการแย่ง การทะเลาะกันบ้าง

นอกจากนี้ ภรณี คุรุรัตน์ (ใน นิทยา ภัสสรสิริ และ ราศรี ทองสวัสดิ์, ผู้รวบรวม 2523 : 7 -13) ยังได้แบ่งพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก 3 -6 ปี ออกเป็นดังนี้

อายุ 3 ขวบ เด็กจะรู้สึกสนุกสนานที่ได้เล่นกับเด็กคนอื่น ต้องการมีเพื่อน ต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ มีความเป็นอิสระในการเล่น

อายุ 4 ขวบ เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่ม และกลุ่มที่เล่นก็ขึ้นอยู่กับกิจกรรมว่าเขาสนใจทำกิจกรรมอะไร กลุ่มอาจสลายตัวไป บางครั้งก็รวมกลุ่มใหม่ในกิจกรรมใหม่ เริ่มเลือกคบเพื่อนบางคนที่ถูกใจ การเล่นจะเล่นเป็นแบบสมมติ และใช้จินตนาการที่มีความหมายมากขึ้นเรื่อย ๆ มีความรู้สึกหวงใยหรือกังวลกับเด็กที่ได้รับบาดเจ็บ ไม่มีความแน่นอนในการรอคอย ต้องการให้ผู้ใหญ่ปลอบโยนในบางครั้ง

อายุ 5 ขวบ มีความพอใจที่จะเล่นคนเดียวได้เป็นเวลานาน ๆ ขึ้น เล่นกับเพื่อน โดยเฉพาะการช่วยกันสร้างสิ่งต่าง ๆ หรือเล่นสมมติ ชอบเล่นแข่งขันและร่วมทีมกับเพื่อนในการแข่งขัน ในการแข่งขันต้องการให้ผู้ใหญ่ตัดสิน บางครั้งไม่พอใจเมื่อเห็นเด็กโตกว่าเล่นรุนแรง

อายุ 6 ขวบ เริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือ และเรียกร้องคำชมเชย มักทะเลาะกับเพื่อน แต่ต้องการเพื่อนเล่น อาจจะรักเพื่อนบางคนเป็นพิเศษ ห่วงของเล่น ของใช้ เชื้อ พังครุและพ่อแม่

ทางด้านพัฒนาการทางอารมณ์ เด็กในวัยนี้จะแสดงออกทางอารมณ์อย่างเปิดเผยและเป็นอิสระ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นบ่อย ๆ โดยการแสดงออก อารมณ์ที่มักเกิดขึ้นและเห็นได้ชัด เช่น โกรธ อิจฉา รัก กลัว อวดดีและอยากรู้ อยากเห็น จึงพอสรุปเป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ในช่วงวัยต่าง ๆ ได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523 : 28 -39)

- อายุ 3 ขวบ เริ่มคือและแสดงอาการไม่ยอมทำตามผู้ใหญ่มากขึ้น แสดงอาการไม่พอใจ โกรธ รู้จักอิจฉา โดยเฉพาะถ้ามีน้องซึ่งเขาถือว่าเป็นคู่แข่ง เขาอาจจะแสดงอาการฉุนเฉียวและรุนแรงได้
- อายุ 4 ขวบ ชอบทำตามใจปรารถนาของตนเองมากกว่าทำตามกฎเกณฑ์ ช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น แต่มีความกลัวที่ไร้สาระ เช่น กลัวความมืด กลัวผี กลัวคนแก่ บางครั้งจะดีใจมากขึ้นเพราะอยากทดลอง
- อายุ 5-6 ขวบ ควบคุมอารมณ์ได้มากขึ้น แต่บางครั้งก็ยังมีอาการจำกัดอยู่ ส่วนใหญ่ยังนึกถึงตนเอง มีความอดทน เอาจริงเอาจัง มีความเป็นมิตร มีความพอใจในความสามารถของตนเอง และมีความมั่นใจในตนเอง ไว้วางใจบุคคลอื่น

กล่าวโดยสรุป ความเจริญเติบโตและมีพัฒนาการของเด็กในวัย 3 -6 ขวบนี้ เด็กจะพัฒนาความสามารถในการพูด การเรียนรู้และการปรับตัวให้เกิดความเข้าใจขึ้นมากมาย โดยอาศัยความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความอยากลอง เป็นเครื่องช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปโดยไม่หยุดยั้งและด้วยเหตุที่ความคิดของเด็กเจริญขึ้น มีพัฒนาการมากมาย ทำให้มีความคิดริเริ่ม มีการแสดงออกในทางสร้างสรรค์และการพัฒนาใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของเด็กแต่ละคนก็จะแตกต่างกันออกไปตามความสามารถ วุฒิภาวะ และสภาพแวดล้อมซึ่งขัดขวางหรือส่งเสริมให้การพัฒนาการของเด็กเจริญไปในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในประเทศไทย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในระยะก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ ได้แก่ การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในสมัยที่การศึกษายังไม่มีระบบ และการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในสมัยที่การศึกษาเริ่มมีระบบแล้ว

1. สมัยที่การศึกษายังไม่มีระบบ นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา จนถึงช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาของไทยยังไม่มีระบบที่แน่นอน โดยเฉพาะสำหรับเด็กปฐมวัย มิได้มีการกำหนดระบบการศึกษาไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่ปฏิบัติกันตามความนิยมของแต่ละยุคสมัย ซึ่งอาจแยกการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในช่วงนี้ ได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 เจ้านายที่เป็นเชื้อพระวงศ์ ส่วนใหญ่จะจัดการศึกษาขึ้นในพระบรมมหาราชวัง โดยอาจจ้างอาลักษณ์มาสอน กระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กเจ้านายที่ยังทรงพระเยาว์ขึ้นโดยเฉพาะ

1.2 สามัญชน เด็กปฐมวัยที่เป็นสามัญชน หากบิดามารดามีฐานะพอมีอันจะกิน ก็อาจจะเริ่มเรียนที่บ้านโดยมีบิดามารดาเป็นผู้สอน แต่หากบิดามารดาไม่มีเวลาว่างต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือเด็กที่บิดามารดามีฐานะยากจน ก็จะนำไปฝากไว้ที่วัด ให้เริ่มเรียนหนังสือกับพระ ตลอดจนให้พระอบรมสั่งสอน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการเรียนจะเน้นไปทางด้านการรู้หนังสือ สามารถอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ

2. สมัยที่การศึกษาเริ่มมีระบบแล้ว เมื่อการศึกษาเริ่มมีระบบขึ้น ได้มีการจัดโครงการศึกษาขึ้น ใน พ.ศ. 2441 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ชนิด คือ การศึกษาสามัญและการศึกษาพิเศษ ในลำดับขั้นของการศึกษาสามัญ แบ่งเป็น (กระทรวง-ศึกษาธิการ, 2507 : 115 - 116)

- ก. การเล่าเรียนเบื้องต้นแรก (มูลศึกษา)
- ข. การเล่าเรียนเบื้องต้น (ประถมศึกษา)

- ค. การเล่าเรียนเบื้องต้น (มัธยมศึกษา)
 ง. การเล่าเรียนเบื้องต้น (อุดมศึกษา)

สำหรับมูลศึกษา อันเป็นการเล่าเรียนเบื้องต้นนั้น แบ่งเป็น

- ก. โรงเรียนกินนอนหรือโรงเรียนบูรพา กำหนดอายุภายใน
 7 ขวบ
 ข. โรงเรียน ก ข นโม

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า โรงเรียนบูรพาพหุศึกษา
 ซึ่งจัดแยกเป็นโรงเรียนต่างหากถือเป็นสาขาหนึ่งของโรงเรียนประถม

โดยลักษณะของโรงเรียนบูรพาพหุศึกษาและโรงเรียน ก ข นโม มีข้อกำหนดและ
 แนวทางการเรียนดังนี้

คติการเรียนของโรงเรียนบูรพาพหุศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 118)

คติการเล่าเรียนในโรงเรียนบูรพาพหุศึกษา สำหรับฝึกสอนนักเรียน ให้มีความรู้
 ที่จะเขาเรียนชั้นสูงขึ้นไป คือ ประถมศึกษา โรงเรียนบูรพาพหุศึกษาจะใดแทรก
 อยู่ในโรงเรียนเบื้องต้น แบ่งเป็นชั้นตามการที่ครูจะสอนใดบ้าง ตั้งเป็น
 โรงเรียนบาง ตามแต่เวลาที่จัดขึ้น ในปัจจุบันนี้ ยังกำหนดอายุรับนักเรียนที่
 จะเขาในชั้นโรงเรียนเหล่านี้ไม่ได้

สำหรับโรงเรียน ก ข นโม ซึ่งก็เป็นมูลศึกษานั้น มีคติการเรียนดังนี้
 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 118)

คติการเรียน มี เขียน อ่าน และคิดคำนวณเลขบ้าง ซึ่งสอนอยู่ตามวัด ตาม
 บ้าน ตามวิธีเรียนอย่างเก่า โรงเรียนชนิดนี้ สำหรับบุคคลทั่วไปไม่กำหนด
 อายุ เมื่อเรียนรู้อาณาการ เขียน อ่าน คิดเลขได้แล้ว จะใดเขาเรียนในโรง-
 เรียนเบื้องต้น ประถมศึกษาเป็นลำดับขึ้นไป เวลานี้โรงเรียนชนิดนี้สอนแต่อ่าน
 กับเขียนโดยมากที่สอนการคำนวณนับวิชาเลขนั้นน้อยนัก ต่อไปกรมศึกษาธิการ
 จะแนะนำให้สอนเลขวิธี 4 บท และภูมิศาสตร์ช้อย

ส่วนในเรื่องของหลักสูตรมูลศึกษานั้น เนื่องจากเป็นการเตรียมเข้าเรียน
 ชั้นประถมศึกษา จัดกันเอง จึงไม่ปรากฏว่ามีหลักสูตรหรือคติการเล่าเรียนเป็นแบบแผน
 เพื่อกำหนดการสอบได้

กล่าวได้ว่า โรงเรียนบูรพทนั้น มุ่งสอนให้เด็กมีความรู้ที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา โดยในการจัดอาจแทรกอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา แต่แบ่งเป็นชั้นตามการสอนของครู หรืออาจจะแยกตั้งเป็นโรงเรียนก็ได้ และมีได้กำหนดอายุของผู้ที่จะเข้าเรียน แต่ได้กำหนดช่วงอายุที่จะเรียนในชั้นนี้ว่า ต้องภายใน 7 ขวบ ส่วนโรงเรียนอีกประเภทหนึ่งคือ ก ข นโม พระจะสอนตามวัด หรือจัดสอนขึ้นตามบ้าน โดยมีการสอนเขียน อ่าน คิดคำนวณหรือที่เรียกว่า ไตรภาค ไม่มีการกำหนดอายุ เมื่อจบแล้วก็จะเข้าเรียนในโรงเรียนเบื้องต้น หรือประถมศึกษาต่อไป

ต่อมาการศึกษาระดับมูลศึกษาได้มีการดัดแปลงแก้ไข เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย กล่าวคือใน พ.ศ. 2452 ได้มีการกำหนดระเบียบการสอนประโยคมูล มีการประกาศใช้หลักสูตรมูลศึกษา โดยกำหนดว่า สำหรับเรียนช่วงเวลา 2 หรือ 3 ปี อายุตั้งแต่ปีที่ 7 ถึงปีที่ 9 วิชาที่บังคับให้สอน มีภาษาไทย ซึ่งเป็นของเดิม และเดิมจรรยาภักกับการรักษาตัวเข้าไป ส่วนวิชาที่ไม่บังคับให้สอน ยอมเลือกให้สอนได้ตามความสามารถ ได้แก่ วิชาหรือบทเรียนด้วยของ และศิลปะ ซึ่งกำหนดวาดเขียนและขับร้อง ยังมีการทหาร ซึ่งหมายถึงระเบียบแถว และการบริหารให้เด็กสอนด้วย อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นไปเช่นวิธีเดิม คือกำหนดวิชาที่เคยเรียนเคยสอนในชั้นสูง ๆ บรรจบลงในชั้นต้น ๆ มูลศึกษาอันเป็นการศึกษาเบื้องต้น ก็ได้มีวิชาใหม่ ๆ นอกเหนือจากเดิม (กรมวิชาการ, 2504 : 24)

สำหรับในโครงการศึกษา พ.ศ. 2456 และ พ.ศ. 2464 นั้นถึงแม้มิได้มีการระบุถึงเรื่องการจัดชั้นมูลไว้เลยก็ตาม แต่ในการจัดชั้นเรียนจริง ๆ ก็ได้จัดชั้นเรียน ก ข, ก กา หรือที่เรียกว่าชั้นเตรียมประถม สำหรับเตรียมเด็กเพื่อที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาต่อไป

การจัดการศึกษาในรูปแบบของ "อนุบาล"

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากจะมีชั้นมูลและเตรียมประถมแล้ว ยังปรากฏอยู่ในรูปของ "อนุบาล" หรือที่เรียกตามภาษาอังกฤษว่า กินเดอการ์เตน (Kindergarten) ซึ่งใช้วิธีสอนตามแบบฉบับของเฟรเดอริค เปียกาแห่งการอนุบาลศึกษา และมอนเตสซอรี ซึ่งมีการเรียนปนเล่น และเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนที่จะขึ้นชั้นประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลระยะเริ่มแรก

ของไทย ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนราษฎร์ ดังมีหลักฐานเกี่ยวกับการอนุบาลศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดคือ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 ซึ่งนับเป็นพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแรกของประเทศไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียนอนุบาล ได้บัญญัติไว้ดังนี้ (พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461, 2516 : 124)

ลักษณะที่ 4 โรงเรียนอนุบาล

มาตรา 27 โรงเรียนอนุบาลเป็นโรงเรียนที่มุ่งประสงค์ มุ่งเอาการเลี้ยงดูเด็กอ่อน ๆ เป็นสำคัญ และสอนเด็กให้อ่าน ูเขียน ูนับ ไปพลาง ในระหว่างเวลานั้นด้วย

โรงเรียนเช่นนี้ ครูอนุบาลในโรงเรียนไม่ต้องมีประกาศนียบัตร อยางไร ก็ควรเป็นได้

โรงเรียนราษฎร์ในเวลานั้นที่ได้จัดแผนกอนุบาลขึ้น คือ โรงเรียนราชินี โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย เป็นต้น (อภิย์ จันทวิมล, 2508 : 15) แต่โรงเรียนเหล่านี้ก็มุ่งเน้นการศึกษาของเด็กในแผนกอนุบาลแตกต่างกันออกไป เช่น บางโรงเรียนเน้นให้อ่านหนังสือออก บางโรงเรียนเน้นการฝีมือ ส่วนบางโรงเรียนเน้นการวาดเขียนและการเล่น เป็นต้น

การศึกษาระดับปฐมวัยในรูปแบบของ "อนุบาล" ช่วงเริ่มแรกของไทย แม้ว่าจะเริ่มได้รับอิทธิพลจากแนวการจัดของ เพรอบเบล และมอนเตสซอรี มาบ้างแล้ว แต่แนวทางของโรงเรียนอนุบาลในประเทศไทยก็ยังเน้น การอ่าน การเขียน และเขียนเลข เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะยังได้รับแนวคิดแบบเดิม ซึ่งมุ่งให้เด็กได้อ่านออกเขียนได้บางคน เข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในระยะหลัง เปลี่ยนแปลง การปกครอง

1. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ช่วง พ.ศ. 2475 -2500

ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยได้รับความสนใจจากนักการศึกษามากขึ้น โดยแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ได้กล่าวถึง การศึกษาก่อนการศึกษากาถมบังคับไว้ว่า มุ่ดศึกษา 2 หรือ 3 ปี จัดไว้สำหรับเด็กอายุ 3 ถึง 6 ปี (สุรินทร์ สรสิริ, 2522 : 43) และใน พ.ศ. 2477 กระทรวง-

ศึกษาธิการ ก็ได้มีการพิจารณาถึง "ปัญหาเด็กเยาว์ก่อนประถมศึกษา" ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 338 -339)

โดยคำนึงถึงว่า ทารกซึ่งอยู่ในวัย 3 -7 ขวบ นี้ อีก 10 ปีเศษ เขาจะเป็นกำลังของประเทศ เป็นเจ้าของ เป็นผู้นำ ตลอดจนเป็นผู้ปกครองประเทศ ฉะนั้นเขาไม่ได้รับการฝึกหัดปรนเปรอให้เพียงพอตั้งแต่บัดนี้ เป็นคนไปแล้ว ในภายหน้า อาจจะเป็นเจ้าของประเทศที่ไร้ความสามารถ เพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมทารกเหล่านี้ให้มีความสามารถ และมีความเจริญทางกาย ทางใจ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนเด็กเล็ก ๆ ที่เรียกว่า "โรงเรียนอนุบาล" สำหรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ศึกษาบังคับ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของมารดาบางคน เพราะประเทศเราตั้งแต่โบราณมา การหาเลี้ยงครอบครัวโดยมากเป็นหน้าที่ของสตรี ภาระของสตรีไทยเรา ไม่แต่เพียงต้องเป็นแม่บ้าน ยังต้องมีส่วนในการทำมาหาเลี้ยงครอบครัวอีกด้วย เมื่อสตรีของเราจำเป็นต้องช่วยเหลือในการหารายได้ ย่อมไม่สามารถทะนุถนอมและอบรมทารกได้โดยยุติ จึงต้องปล่อยให้เด็กอยู่ในความดูแลของเด็กโตบางหรือพี่เลี้ยงนางนม ผู้ไม่มีความสามารถหรือไม่เอาใจใส่ดูแลเด็กบ้าง เด็กไทยเราส่วนมากจึงมักบอบบางและอ่อนแอ อันเป็นช่องทางให้ผู้อื่นทั้งสติและกำลังปัญญา เพราะจะไม่มีความเจริญทางกายและทางใจ ไม่เคยได้รับการอบรมใหญ่จุกเคิบชินกับสิ่งแวดลอม ซึ่งควรกระทำตามวัย ปรากฏตามรายงานการเกิดการตายว่า เด็กส่วนมากเสียชีวิตเสียก่อนจะเติบโต พวกที่รอดพ้นจากความตาย เติบโตขึ้นก็บอบบางไม่แข็งแรง

จะเห็นได้ว่าในสมัยนั้นได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของเด็กเล็กและมุ่งที่จะจัดการศึกษาระดับปฐมวัยขึ้น ให้มีประสิทธิภาพและแพร่หลาย ใน พ.ศ. 2479 กระทรวงศึกษาธิการได้วางนโยบายจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย โดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 ได้กำหนดว่า เด็กทุกคนจะต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่อายุ 7 -14 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 338) อายุของผู้ที่จะเข้าเรียนในชั้นมูลศึกษา จึงกำหนดไว้ระหว่าง 3 -6 ปี นอกจากนี้ยังกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 349)

นักเรียนที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการนั้น จะต้องมีพื้นฐานความรู้ พออ่านออกเขียนได้มาบ้างแล้ว อย่างน้อยก็ควรจะได้เรียนจบแบบเรียนเร็วใหม่ตอนกลาง จะต้องมีพื้นฐานความรู้พอที่จะเล่าเรียนวิชาอื่น ๆ ต่อไปได้โดยสะดวก ดังนั้นถ้าเด็กนักเรียนที่รับเข้ามาใหม่ ยังไม่มีพื้นฐานความรู้เบื้องต้น ดังใดกล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ก็ให้แบ่งนักเรียนพวกนี้ออกสอนเป็นพวกหนึ่งต่างหาก โดยมุ่งหมายสอนให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้รวดเร็ว

เป็นสิ่งสำคัญ ส่วนวิชาอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น ศิลปกรรม สุขศึกษา ก็สอนตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษา 1 มุ่งไปในทางปฏิบัติใ้จริง ตามคำสอนเป็นสิ่งสำคัญ

ในสมัยนั้น "มูลศึกษา" ซึ่งเป็นการศึกษาระดับก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา ยังไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ดังเช่น จุดมุ่งหมายในปัจจุบัน แต่เป็นการเตรียมเด็กเพื่อมุ่งให้อ่านออกและเขียนได้

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้มีการส่งบุคคลไปศึกษาวิชาการอนุบาลในต่างประเทศ เพื่อกลับมาเป็นผู้ดำเนินงานด้านการอนุบาลศึกษา มีการจัดตั้ง คณะกรรมการจัดโครงการโรงเรียนอนุบาลของกระทรวงขึ้น เพื่อเตรียมโครงการด้านการอนุบาลศึกษาและได้มีการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศขึ้น โดยในระยะแรกมีวัตถุประสงค์ คือ (กรมการฝึกหัดครู, 2508 : 104)

ในระยะแรก โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศได้จัดตั้งขึ้นเพื่อทดลองทำการศึกษาอนุบาล ทดสอบดูว่า ประชาชนมีความสนใจและเข้าใจในเรื่องการอนุบาลศึกษาอันเป็นรากฐานของเด็กหรือไม่ ปากฎวาระยะ 1 ปีที่เปิดโรงเรียนอนุบาล ประชาชนมีความสนใจ และพากันนำบุตรหลานมาเข้าโรงเรียนละอออุทิศเป็นจำนวนมาก ทั้งกระทรวงศึกษาธิการเองก็มีนโยบายที่จะเปิดโรงเรียนอนุบาลในจังหวัดต่าง ๆ การที่จะเปิดโรงเรียนอนุบาลขึ้น และการขยายชั้นโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการอนุบาลพร้อมที่จะปฏิบัติงาน

โรงเรียนอนุบาลในระยะแรกจึงมีลักษณะ เป็นโรงเรียนสาขิตที่ทดลองจัดการเรียนการสอนและฝึกหัดครูอนุบาลนั่นเอง

ในช่วงนี้จุดมุ่งหมายของการอนุบาลศึกษา ได้แตกต่างไปจากชั้นมูลศึกษาหรือเตรียมประถม เนื่องจากได้เปลี่ยนแปลงไปใช้การให้เด็กได้รับประสบการณ์โดยวิธีการเล่น ไม่เน้นการเขียนหนังสือ และให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ฝึกเชาว์ ฝึกสมอง โดยอาศัยหลักของ เฟรเดอริคและมอนเตสซอรี ดังจะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายของโรงเรียนอนุบาล ซึ่งมีดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2492 : 19)

โรงเรียนอนุบาลรับเด็กที่มีอายุ $3 \frac{1}{2}$ ขวบ ถึง $5 \frac{1}{2}$ ขวบ เข้าเล่าเรียนจนครบเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ความมุ่งหมายของโรงเรียนประเภทนี้ ก็เพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็กก่อนเขาเรียนในชั้นประถม ให้เป็นผู้มีความสังเกต ความคิด ความเข้าใจ มีจรรยาบรรณและนิสัยที่ดี ตั้งแต่เยาว์วัยและมุ่งไป

ในทางการฝึกเขาวัว ฝึกสมองให้วงไวเพื่อเรียนรู้ได้ดีในโอกาสต่อ ๆ ไป

และอีกตอนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า (กรมวิชาการ, 2492 : 45) อนุบาลศึกษา ได้แก่ "การศึกษาแบบ คินเคอร์การ์ เค้น ทำการฝึกสอนนักเรียนโดยให้นักเรียนเรียนรู้ ในทางเล่น อบรมนิสัยให้เด็ก ๆ รู้จักกิจวัตรประจำวันของชีวิต"

ในเรื่องของการอนุบาลศึกษานี้ รัฐได้มีนโยบายที่จะเผยแพร่ออกไปยังต่าง- จังหวัดทุก ๆ จังหวัด เพื่อเป็นแบบอย่างในด้านการเรียนการสอนแก่โรงเรียน โดยได้ จัดแผนการเตรียมการจัดอนุบาลศึกษา ซึ่งมีบางส่วนที่สำคัญน่าสนใจดังนี้ (กรมสามัญ- ศึกษา, 2490 : 3 -11)

คานอาคารสถานที่

ห้องเรียน แสงสว่างเข้าได้สะดวก ตั้งโต๊ะเรียนขนาดกว้าง 40 เซนติเมตร ยาว 52 เซนติเมตร สูง 42 เซนติเมตร ห้องเรียนห้องหนึ่งควรจัดสำหรับนักเรียน 20 คน อย่างมากไม่ควรเกิน 30 คน ใ้มีที่ว่างสำหรับตั้งตู้การฝีมือของเด็กคนละใบ ขนาดกว้าง 60 เซนติเมตร ยาว 60 เซนติเมตร ควรมีกระดานดำเล่น ๆ ขนาดกว้าง 60 เซนติเมตร ยาวรอบตามแนวฝาสำหรับให้นักเรียนเขียนได้ตามชอบใจ ติดสูงพอที่จะ ให้นักเรียนเขียนได้โดยสะดวก กระดานดำของครูควรมีขนาดเล็กเตี้ย ๆ เหมาะสมกับ เด็ก ขนาดกว้าง 75 เซนติเมตร ยาว 75 เซนติเมตร บริเวณนอกห้องเรียน ควรมี เฌอชิงหรือห้องโถง เวลาฝนตกเด็กจะได้ขึ้นมา เดินข้างบน เฌอชิงควรมีม้ายาวสำหรับ ผู้ปกครองที่มารับและส่ง

ห้องนอน ขนาดสำหรับตั้งเตียงยาว 140 เซนติเมตร กว้าง 85 เซนติเมตร ห้องนอนให้นักเรียนทุกห้องนอนรวมกัน ริมฝาเพื่อไว้สำหรับตั้งตู้เสื้อผ้าคนละใบ ขนาดสูง 80 เซนติเมตร กว้าง 60 เซนติเมตร

สนาม ควรมีอย่างน้อยที่สุด 1 - 2 ไร่ สำหรับเด็กวิ่งเล่น ควรมีรั้วรอบ สนามนี้ แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งกะไว้สำหรับสร้างเครื่องเล่นให้เด็ก เช่น หิ้งง่า บ่อทราย ราวไต้ เรือได้ สะพานหก สะพานเลื่อน โครงเหล็กหรือโครงไม้ ฯลฯ อีก ส่วนหนึ่งสำหรับเด็กวิ่งเล่น ปลูกดอกไม้สวย ๆ ริมสนามมีที่นั่งเตี้ย ๆ ตามต้นไม้ หน้า- สนามมีเสาธงเตี้ย ๆ สำหรับเด็กชักขึ้นสู่เสาเองได้

สวนครัวและไม้ดอก ควรมีที่ดินแปลงเล็ก ๆ สำหรับเด็กพอที่เด็กจะทำเอง
ได้

สถานที่ตั้งโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลนี้ควรให้จัดในโรงเรียนสตรีประจำ-
จังหวัดหรือโรงเรียนสตรีฝึกหัดครู แต่ให้ที่ต่างหากค่านหนึ่งหรือมุมหนึ่งตามลำพังหรือ
ตั้งเป็นโรงเรียนเอกเทศก็ได้แต่ควรเลือกสถานที่อยู่ในย่านกลาง เด็กไปมาสะดวก ห้อง-
เรียนและสนามเล่น ควรมีเพื่อไว้สำหรับการขยายตัวในภายหลัง เนื่องจากกรมสามัญ-
ศึกษามีความมุ่งหมายที่จะขยายชั้นเรียนออกไปจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถ้าเป็นสถานที่โรง-
เรียนสตรีประจำจังหวัดหรือโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีแล้ว ก็ควรให้มีโครงการที่จะก่อสร้าง
แยกให้เป็นสัดส่วนได้

คาน เครื่องเล่นและเครื่องใช้

เฉพาะเครื่องเล่นที่ใช้ประกอบการสอน กรมสามัญศึกษาจะจัดทำขึ้นในพระนคร
เพื่อให้ได้แบบที่ถูกต้องจริง ๆ จัดส่งมาให้สำหรับใช้ในเวลาเปิดเรียนขั้นต้น แต่เครื่อง
เล่นกลางสนามต้องจัดทำเอง โดยกรมสามัญจะส่งแบบแปลนมาให้ สร้างโต๊ะเรียน เคียง-
นอน โต๊ะอาหาร ตู้เสื้อผ้า ตู้การฝีมือ เพื่อความสะดวกต้องจัดทำเองที่จังหวัด โดยกรม-
จะส่งแบบแปลนและรายการมาให้

ความมุ่งหมายและวิธีสอน โรงเรียนอนุบาลดินแดงกรุงเทพฯ จัดขึ้นเพื่ออบรม
กุลบุตรกุลธิดา อายุระหว่าง $3 \frac{1}{2}$ - $5 \frac{1}{2}$ ปี

ความประสงค์ของการอบรมเด็ก มีดังนี้

1. เพื่อเตรียมสภาพจิตของเด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาขั้นต่อ ๆ ไป หัด
ให้ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการเรียนและการเล่นประติมากรรมของ อบรมให้เป็นคนช่างคิด
ช่างทำ ชยันไม่อยู่นิ่ง และเป็นคนว่องไวกระฉับกระเฉง
2. เพื่ออบรมเด็กให้เป็นคนมีความสังเกต มีไหวพริบ เฉลียวฉลาด คิดหา
เหตุผลให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง มีความพากเพียรพยายามอดทน ไม่จับจด
3. เพื่ออบรมให้เป็นคนพึ่งตนเอง สามารถทำหรือปฏิบัติอะไร ๆ ด้วยตน-
เองได้ เด็กในโรงเรียนอนุบาลนี้ จะต้องอบรมให้ช่วยตนเองให้มากที่สุด เช่น หัดแต่ง-
ตัว ใส่เสื้อผ้า ปรุงแกง เหวี่ยง รับประทานอาหาร ฯลฯ ทั้งจะต้องทำเป็นเวลาด้วย

ไม่ต้องมีพี่เลี้ยง คอยตักเตือนหรือคอยรับใช้ทำให้ ครูเป็นแต่ผู้ดูแลอยู่แต่ทาง ๆ เท่านั้น

4. เพื่อหัดมารยาทและศีลธรรมทั้งในส่วนตัวและในการปฏิบัติต่อสังคม หัดมารยาทในการนั่ง นอน เดิน และรับประทานอาหาร ฯลฯ หัดให้เป็นคนสุภาพเรียบร้อย ฝึกนิสัยให้เป็นคนมีศีลธรรมอันดีงาม จิตใจเข้มแข็ง เป็นระเบียบ รักษาวินัย มีความสามัคคีซึ่งกันและกัน

5. เพื่อปลูกฝังนิสัยทางสุขภาพอนามัย รู้จักระวังรักษาสุขภาพของตน เล่นและรับประทานอาหารเป็นเวลา รู้จักรักษาร่างกายให้สะอาดและแข็งแรงอยู่เสมอ

6. เพื่ออบรมให้เป็นคนร่าเริงต่อชีวิต มีการสอนร้องเพลง และการเล่นที่สนุกสนาน ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นนักต่อสู้ซึ่งเต็มไปด้วยความรื่นเริง เบิกบานและคิดก้าวหน้าอยู่เสมอ

การสอนแบบกินเคอร์การ์เทินนี้ ได้กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ปี คือแบ่งเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2 ในชั้นปีที่ 1 เด็กเพิ่งมาเรียนยังเล็กมาก ต้องอบรมอย่างระมัดระวังโดยให้มีการเล่นมากกว่าการเรียน แต่ในการเล่นนั้นได้แฝงการเรียนไว้ด้วย อนุบาลปีที่ 2 เด็กพอจะคุ้นต่อหลักปฏิบัติตนประจำวันแล้ว ต่อก็อบรมทางความรู้ให้มากขึ้น เพื่อเตรียมตัวเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาต่อไป ในการสอนทุกวิชาครูหัดให้เด็กสังเกตให้คิด มีการสนทนากัน เล่านิทานประกอบ ต้องใช้วิธีสอนที่ดึงดูดความสนใจ รวบรวมให้เกิดความสนุกสนาน เรียนโดยไม่รู้สึกตัว วิชาที่สอนต้องให้หนักไปในทางการเล่น เช่น ใ้ดูรูปภาพ ถามความเห็นจากรูปภาพ ฯลฯ ครูไม่ควรเล่าเรื่องตลอดเวลา โดยเฉพาะไม่มีสิ่งของหรือรูปภาพมาให้เด็กเห็น

อัตราเวลาเรียนในชั้น กินเคอร์การ์เทินนี้มีการพักผ่อนมาก ระยะเวลาสั้น เพราะเด็กวัยนี้ยังเล็กมาก ไม่ควรให้นั่ง เรียนหรือทำอะไรนานเกินไป ต้องเปลี่ยนวิชาหรือการเล่นเสมอตามอารมณ์ของเด็ก

กิจกรรมประจำวัน นอกตารางสอน มี

1. ก่อนเข้าห้องเรียน เมื่อเด็กมาถึง มีการตรวจร่างกายและเครื่องนุ่งห่ม การตรวจร่างกายนั้น มีตรวจหู คอ จมูก ปาก ฟัน เล็บและผิวหนัง คว้าสะอาดเรียบร้อยหรือไม่ ต่อกจากนั้นมีการทำสวน รดน้ำต้นไม้และดูแลสัตว์เลี้ยง ฯลฯ

2. เวลา 08.00 น. เด็กเข้าแถวเคารพธงชาติ เวลา 15.00 น. ก็

เช่นกัน

3. ในวันเสาร์ซึ่งปิดครั้งวันนั้น หลังเลิกเรียนมีการสวดนมัสการสั้น ๆ และ ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี

ตารางสอนประจำวัน

09.00 - 09.15 น.	เข้าแถวเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ
09.15 - 09.30 น.	ศีลธรรม สุขศึกษา ความรู้เรื่องเมืองไทย และ ความรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ใช้เวลานิทานและภาพ ประกอบการสอน
09.30 - 09.45 น.	คูณเลข นับและคิดเลข
09.45 - 10.00 น.	วาดเขียนและการฝีมือ
10.00 - 10.45 น.	พักผ่อน เล่นกลางแจ้งและทำสวนครัว
10.45 - 11.00 น.	สนทนาเพื่อฝึกภาษาไทย เล่นตัวอักษรและหัดผสม หัดเขียน หัดปั้น หัดตัด ฯลฯ เป็นตัวอักษร
11.00 - 11.15 น.	ร้องเพลงและการเล่นเบ็ดเตล็ด การเล่นเกี่ยวกับการฝึกเขาวน ฝึกการสังเกต ความจำและประสาท
11.15 - 11.30 น.	จัดโต๊ะอาหารและที่นอน
11.30 - 12.00 น.	รับประทานอาหาร พัก
12.00 - 14.00 น.	เตรียมตัวนอน ล้างมือและเท้า นอน
14.00 - 14.30 น.	ตื่นนอน อาบน้ำ เก็บเสื้อผ้าและข้าวของ ตรวจร่างกาย
14.30 - 14.50 น.	อาหารว่าง
14.50 - 15.00 น.	ซักขงลง ทำความเคารพธง กลับบ้าน

สำหรับเวลาในตารางสอนของโรงเรียนอนุบาลอาจเปลี่ยนแปลงได้ แล้วแต่ ความสนใจของเด็กและสิ่งแวดล้อม วันไหนอากาศดีครูอาจจะพานักเรียนออกไปเล่นหรือ เรียนข้างนอก ตามใจตนไม่ การเล่นนิทานหรือการฝีมือก็อาจเปลี่ยนสถานที่ไปหาที่ระเบียง บาง กลางสนามบาง พยายามปลุกความพอใจให้แก่เด็กอยู่เสมอ การสอนเลขคณิตควรมีของเล่นประกอบการสอนให้เล่นขายของบ้าง หัดทอนสตางค์ พิมพ์ธนบัตร หรือตัดรูปสตางค์ให้เล่นเทียบของจริงบ้าง และลบสตางค์ เป็นต้น (กรมสามัญศึกษา, 2490:67-68)

ในขณะเดียวกัน นอกจากจะมีการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นแล้ว "มูลศึกษา" หรือ "เตรียมประถม" ที่ยังมีอยู่เดิมก็ยังคงอยู่ โดยมุ่งที่จะอบรมเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์บังคับให้เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีการสอนใหญ่จากอ่านเขียนและคิดเลข พลาจ ๆ ในระหว่างนั้น นั่นคือ ประเภทแรก ได้แก่ โรงเรียนที่มีชั้นเตรียมประถม ซึ่งรับเด็กก่อนอายุ 8 ขวบมาเลี้ยงและสอนหนังสือไปพลาจ ขณะที่ยังไม่ถูกเกณฑ์ให้เข้าชั้นประถม ส่วนประเภทที่ 2 คือ โรงเรียนอนุบาลซึ่งรับเด็กอายุระหว่าง $3\frac{1}{2}$ - $5\frac{1}{2}$ ขวบมา เพื่อฝึกลักษณะนิสัย ฝึกให้ได้รับความรู้เบื้องต้น ที่มีโครงการเรียนหนังสือ โดยอาศัยหลักวิชาของการอนุบาลศึกษา

ส่วนหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับปฐมวัยหรืออนุบาลศึกษานี้ ได้กำหนดเวลาเรียนไว้ 2 ปี คือ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2 อายุระหว่าง $3\frac{1}{2}$ - $5\frac{1}{2}$ ขวบ (กรมสามัญศึกษา, 2490 : 67) วิชาที่เรียนได้แก่ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม การเล่นฝึกเขาวัว ภาษาไทย เลขคณิต ความรู้เรื่องเมืองไทย วาดเขียนและการฝีมือ ขับร้อง สุขศึกษา การเล่นและการทำสวน

ด้านการเรียนการสอน ยังมีการมุ่งให้เด็กอ่านออกเขียนได้ โดยเฉพาะวิชาเลขและภาษาไทย ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมจากสังคม ยังมุ่งในลักษณะเช่นนั้น แต่อย่างไรก็ตาม การประเมินผลเด็กและการพิจารณาให้เด็กเลื่อนชั้นก็ได้เปลี่ยนไปใช้วิธีสังเกต เป็นสำคัญไม่มีการสอบไล่ อันมีผลให้ครูต้องใช้เวลารอบคอบและพิจารณาเด็กอย่างใกล้ชิด ดังระเบียบการคัดเลือกนักเรียนเลื่อนชั้นดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2490 : 64)

เนื่องด้วยเด็กในโรงเรียนอนุบาลไม่มีการสอบไล่เลื่อนชั้นดังนั้นนักเรียนชั้นประถมหรือมัธยมศึกษา การเลื่อนชั้นของเด็กจึงควรอยู่ในความพิจารณาอันรอบคอบของครูผู้ควบคุม เด็กบางคนมีอายุขยับ แต่มีความเข้าใจดี มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด บางคนอายุมาก แต่อายุทางใจต่ำกว่าเด็กอายุน้อย หลักเกณฑ์ควรจะมีปฏิบัติ คือ นักเรียนคนใดที่มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 60 % มีความสังเกต ความนึกคิด ความเข้าใจ ความฉลาด มีนิสัย ขยันสามารถปฏิบัติ และไต่ฝึกงานภาคปฏิบัติต่างๆ ในชั้นตนและทำได้ดี จึงให้เลื่อนขึ้นชั้นเรียนปีที่ 2 ต่อไป ตามปกติให้เลื่อนชั้นในต้นปีของการศึกษา โดยครูใหญ่เป็นผู้อนุมัติ

การศึกษาระดับปฐมวัยได้มีการพัฒนาต่อไปเป็นลำดับ ในพ.ศ. 2494 ได้มีคำว่า "อนุบาล" บรรจุไว้ในแผนการศึกษาชาติในฐานะการศึกษาระดับหนึ่ง ใน 5 ระดับ

ได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 368)

- ก. การศึกษาชั้นอนุบาล
- ข. การศึกษาชั้นประถม
- ค. การศึกษาชั้นมัธยม
- ง. การศึกษาชั้นเตรียมอุดม
- จ. การศึกษาชั้นอุดมศึกษา

โดยได้ให้คำนิยามไว้ว่า "การศึกษาชั้นอนุบาลได้แก่ การอบรมกุลบุตรกุลธิดาก่อนการศึกษาบังคับ โดยมีหลักการให้อบรมนิสัยและฝึกประสาทไว้ให้พร้อมที่จะรับการศึกษาชั้นประถมศึกษาต่อไป" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520 : 63)

เนื่องจากรัฐบาลมีงบประมาณจำกัด จึงไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลได้ทั่วถึง ใน พ.ศ. 2495 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการเปิดชั้นเด็กเล็กขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา เฉพาะโรงเรียนเทศบาลและประชาบาลโดยมุ่งที่จะให้เด็กได้คุ้นเคยกับโรงเรียนและเพื่อให้ผู้ปกครองที่ประสงค์จะส่งเด็กอายุก่อนถึงเกณฑ์บังคับเข้าเรียนได้ โดยนโยบายการเปิดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประชาบาลและเทศบาลนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงไปจากชั้นเตรียมประถมที่เคยมีมาซึ่งชั้นเตรียมประถมเป็นการจัดที่มุ่งให้เด็กอ่านออก เขียนได้เป็นสำคัญ แต่ชั้นเด็กเล็กใช้แนวการสอนตามแบบโรงเรียนอนุบาลเป็นหลัก จึงมีลักษณะเหมือนโรงเรียนอนุบาลนั่นเอง

ในด้านหลักสูตรและการสอน ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรชั้นใหม่ใน พ.ศ. 2496 สำคัญสำคัญของหลักสูตรฉบับนี้คือ การลดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ลง และเพิ่มกิจกรรมด้านการจัดประสบการณ์ให้มากขึ้นกว่าเดิม บทเรียนจะไม่เป็นทางการ แต่จะอยู่ในรูปของเพลง จังหวะและเพลงสั้น ๆ แต่ในการปฏิบัติจริง ส่วนใหญ่ครูยังเน้นให้เด็กอ่าน เขียน เรียนเลข เช่นเดียวกับการสอนในระยะแรก มีส่วนน้อยที่สอนตามหลักวิชา

2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยช่วง พ.ศ. 2501 - 2519

การศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับเด็กปฐมวัยในช่วง 20 ปีนี้ มีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ รัฐได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนการศึกษาระดับนี้มาโดยตลอด โดยตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2507 : 379)

- ก. อนุบาลศึกษา
- ข. ประถมศึกษา
- ค. มัธยมศึกษา
- ง. อุดมศึกษา

ทั้งนี้ อนุบาลศึกษา หมายถึง การอบรมเบื้องต้น เพื่อให้กุลบุตรกุลธิดา พร้อมทั้งจะรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาต่อไป โดยถือเป็นการศึกษาก่อนภาคบังคับจัดเป็น 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น หรือจัดชั้นเด็กเล็ก 1 ชั้น ในโรงเรียนประถมศึกษาเกณฑ์อายุของผู้เข้าเรียนประมาณ 3 - 6 ปี

* ในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ในช่วงเวลา 20 ปีนี้ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรหรือที่เรียกว่า แผนการจัดประสบการณ์ 2 ครั้งด้วยกัน เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย คือใน พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2518 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หลักสูตร พ.ศ. 2503

หลักสูตร 2503 ได้วางจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, น.ป.ป.: 1)

1. เพื่อเตรียมสภาพจิตใจของเด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาในชั้นต่อไป หัดให้ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการเรียน การเล่น ประดิษฐ์ของ อบรมให้เป็นคนช่างคิด ช่างทำ ชยัน ไม่อยู่นิ่ง ๆ และเป็นคนว่องไวกระฉับกระฉ่าง
2. เพื่ออบรมเด็กให้เป็นคนมีความสังเกต มีไหวพริบ เฉลียวฉลาด ทึกหาเหตุผล ให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง มีความพากเพียร พยายาม ไม่ขี้ขลาด
3. เพื่ออบรมให้เป็นคนพึ่งตนเอง สามารถทำหรือปฏิบัติอะไรได้ด้วยตนเอง เช่น หัดแต่งตัว ใส่เสื้อ นุ่งกางเกง หวีผม รับประทานอาหารเอง
4. เพื่อหัดมารยาทและศีลธรรมทั้งในส่วนตัวและการปฏิบัติต่อสังคม หัดมารยาทในการนั่ง นอน เดินและรับประทานอาหาร ฯลฯ หัดให้เป็นคนสุภาพเรียบร้อย ฝึกนิสัยให้เป็นคนมีศีลธรรมอันดี จิตใจเข้มแข็ง มีระเบียบ รักษาวินัย มีความสามัคคีซึ่งกันและกัน
5. เพื่อปลูกนิสัยทางสุขภาพอนามัย รู้จักระวังสุขภาพของตน เล่น และรับประทาน เป็นเวลา รู้จักรักษาร่างกายให้สะอาดและแข็งแรงอยู่เสมอ

เกณฑ์อายุ แนวการสอนอนุบาลศึกษานี้ จัดสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง
3 $\frac{1}{2}$ - 6 $\frac{1}{2}$ ปี

เวลาเรียน การสอนแบบอนุบาลได้กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ปี คือ ชั้นอนุบาล
ปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในแต่ละปีให้มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 200 วัน หรือ 1,000
ชั่วโมง โดยมีเวลาอยู่ที่โรงเรียนวันละ 5 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย (เบญจา แสงมลิ,
2516 : 1 -2)

วิชาที่เรียน แบ่งเนื้อหาออกเป็น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ พลานามัย ธรรมชาติ
ศึกษา สังคมศึกษา ศิลปะศึกษา วัฒนธรรม (กรมสามัญศึกษา, 2505 : 1)

การวัดผล ในด้านการวัดผล ได้แบ่งออกเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 และอนุบาลปีที่
2 ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2505 : 14)

ชั้นอนุบาลปีที่ 1

1. ทดสอบปากเปล่า
2. ทดสอบด้วยภาพ
3. จากผลงานปฏิบัติ

ชั้นอนุบาลปีที่ 2

1. ทดสอบปากเปล่า
2. ทดสอบด้วยภาพ
3. จากผลงานปฏิบัติ
4. ทดสอบแบบปรนัยต่าง ๆ

ใน พ.ศ. 2518 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรอนุบาลอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจาก
แนวระเบียบการเรียนการสอนและการวัดผล ตลอดจนวิธีปฏิบัติบางอย่างยังแตกต่างกัน
อยู่ และเห็นว่าเนื้อหา ตลอดจนแนวการสอนเดิมตามหลักสูตร 2503 มีบางสิ่งบางอย่าง
ไม่ทันสมัย จึงได้ดำเนินการแก้ไขหลักสูตรชั้นอนุบาล เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรประม
ศึกษาที่กำลังแก้ไขอยู่

หลักสูตร พ.ศ. 2518

หลักสูตร 2518 ได้วางจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2519 : 1)

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยที่ดี รู้จักกิน เล่น ออกกำลังกาย และพักผ่อนอย่างถูกต้อง เพื่อจะได้มีร่างกายเจริญเติบโต แข็งแรง รู้จักระวังรักษาตัวให้พ้นจากโรคภัยและอุบัติเหตุ
2. เพื่อให้รู้จักช่วยตนเอง สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้
3. เพื่อปลูกฝังให้เด็กเป็นคนร่าเริงแจ่มใส มีจิตใจและนิสัยอันดีงาม รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง รู้จักเล่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
4. เพื่อเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนในชั้นต่อไป โดยฝึกให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสได้อย่างเหมาะสม และเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกต มีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถแสดงออก ชื่นชมต่อความไพเราะสิ่งสวยงามต่าง ๆ

 เกณฑ์อายุ แนวการสอนอนุบาลศึกษานี้ จัดสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ปี

เวลาเรียน มีกำหนด 2 ปี ในแต่ละปีให้มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 200 วัน หรือ 1,000 ชั่วโมง โดยมีเวลาอยู่ที่โรงเรียนวันละ 5 ชั่วโมง เป็นอย่างน้อย ภาคเช้าควรเป็นกิจกรรมเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ภาคบ่ายเป็นเวลาพักผ่อนและสันทนาการของเด็ก

วิชาที่เรียน แบ่ง เนื้อหาออกเป็นรายวิชา เช่นเดียวกับหลักสูตร 2503 แตกต่างกันตรงที่มีคำว่า "ประสบการณ์และกิจกรรม" นำหน้าแต่ละวิชา ประสบการณ์และกิจกรรรมที่จัดได้แก่

1. ประสบการณ์และกิจกรรรมด้านคณิตศาสตร์
2. ประสบการณ์และกิจกรรรมด้านภาษาไทย
3. ประสบการณ์และกิจกรรรมด้านสังคมศึกษา
4. ประสบการณ์และกิจกรรรมด้านธรรมชาติศึกษา
5. ประสบการณ์และกิจกรรรมด้านสุขศึกษา
6. ประสบการณ์และกิจกรรรมด้านศิลปะศึกษา
7. ประสบการณ์และกิจกรรรมด้านขับร้อง ดนตรี (กรมสามัญศึกษา,

การวัดผล ใช้วิธีการดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2519 : 11)

1. การสังเกต
2. การสนทนา
3. การตรวจผลงาน
4. การใ้ขอสอบปากเปล่า
5. การใ้ขอทดสอบ

สำหรับหลักเกณฑ์การเลือกใช้ในการวัดผลระดับอนุบาลจะเลือกใช้วิธีวัดผลแบบไหนในวิชาใด เมื่อใด ขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา เวลา วัยของเด็ก และความมุ่งหมายของการจัดแต่ละคราว ซึ่งควรนำวิธีวัดผลมาใช้ให้เหมาะสม ควรใช้วิธีสังเกต สนทนา และตรวจผลงานให้มาก สำหรับข้อทดสอบ ควรใช้ให้น้อยที่สุด และใช้ในบางวิชาเท่านั้น (กรมสามัญศึกษา, 2519 : 12 -13)

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบัน (พ.ศ. 2520 -ปัจจุบัน)

ใน พ.ศ. 2520 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2520 : 3 -7)

ข้อ 12, การศึกษาที่มีอายุบังคับ รัฐพึงวางมาตรการอย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลมีโอกาสดำเนินการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ภายใต้ขอบเขตที่รัฐกำหนด และตามสติปัญญาความสามารถ

ข้อ 16 รัฐพึงเร่งรัดและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อนประถมศึกษา รัฐจะสนับสนุนให้ท้องถิ่นและภาคเอกชนจัดให้มากขึ้น รัฐจะจัดเป็นตัวอย่างและเพื่อการคนควาวิจัยเท่านั้น

ข้อ 27 รัฐพึงดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้สถาบันครอบครัวมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณภาพ คุณสมบัตินี้เหมาะสมกับวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสังคมไทย

ข้อ 29 การศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ

- ก่อนประถมศึกษา
- ประถมศึกษา
- มัธยมศึกษา
- อุดมศึกษา

ข้อ 30 การศึกษาก่อนระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาก่อนวัยเรียน เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้านที่พอที่จะเข้ารับการศึกษาคือต่อไป

การจัดสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา อาจจัดเป็นการศึกษาในระดัขโรงเรียนหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยอาจจัดเป็นสถานรับเลี้ยงดูเด็กหรือศูนย์เด็กปฐมวัย และในบางกรณีอาจจัดเป็นชั้นเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาลก็ได้

ในด้านเกณฑ์อายุของผู้ที่จะเข้าเรียนได้กำหนดอายุโดยประมาณไว้ให้แผนภูมิระบบการศึกษารวๆ อายุโดยประมาณ 3 - 5 ปี

จะเห็นได้ว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาก่อนวัยเรียนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอบรมเลี้ยงดู ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาตามนัยแห่งแผนการศึกษานี้ เป็นสิ่งที่ต้องจัดทำต่อเนื่องกันตลอดชีวิตทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษาอกระบบโรงเรียน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาก่อนวัยเรียนไว้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520 : 63 - 64)

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้คำนึงถึงความสำคัญของการศึกษาระดับก่อนวัยเรียนมาก เพราะตระหนักดีว่าประสิทธิภาพในการเรียนของเด็กในระดับประถมศึกษานั้น มีความแตกต่างกันมากในระหว่างเด็กในชนบท และเด็กที่มีฐานะยากจนกับเด็กที่อยู่ในตัวเมืองและเด็กที่มีฐานะดี ทั้งนี้หากไม่นับเนื่องมาจากคุณภาพของครูและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่โรงเรียนในตัวเมืองใดเปรียบโรงเรียนในชนบทแล้ว เด็กในตัวเมืองและเด็กที่มีฐานะดียังได้เปรียบในกรณีที่มีโอกาสได้รับการเตรียมตัวโดยเขาเรียนในโรงเรียนอนุบาลก่อน เพราะโรงเรียนในชนบทมีอยู่น้อยมากและเด็กยากจนก็มีโอกาสได้เข้เรียนน้อย เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูง นอกจากนั้นเด็กที่มีฐานะดียังได้รับการเลี้ยงดูดีกว่าเด็กที่มีฐานะยากจน ทำให้ร่างกายและสมองได้รับการพัฒนาดีกว่าผลการเรียนในระดับประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีการพัฒนาไปในหลายรูปแบบ มีความยืดหยุ่นออกไป คืออาจจัดเป็นการศึกษา ในระบบโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนราษฎรนั้นว่ามีความสำคัญในการช่วยเหลือรัฐบาลในด้านนี้ หรือจัดเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น จัดในลักษณะของสถานรับเลี้ยงเด็กหรือศูนย์เด็ก เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการสนองความต้องการ-

การของเด็กและสังคม โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชนบทห่างไกล อันเป็นการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่เยาวชน

นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว พ.ศ. 2522 ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้วางวัตถุประสงค์ทั่วไปในการวางแผนพัฒนาเด็กไว้ เพื่อกระตุ้นและเร่งรัดให้ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเด็ก และประชาชนทั่วไปได้รู้และเข้าใจสภาพที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเด็ก ปัญหาที่เด็กต้องเผชิญ พร้อมทั้งตระหนักในความสำคัญยิ่งของเด็กที่มีต่อสังคม และเพื่อให้รัฐและเอกชน ร่วมกันระดมสรรพกำลังในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งทางกาย ทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ เพื่อเด็กเหล่านี้จะได้เป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะเป็นทั้งพื้นฐานและพลังในการพัฒนาสังคม ในการสร้างความมั่นคงของชาติและในการสร้างความสงบสุขของโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 3) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญว่า เด็กควรได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานส่วนพัฒนา กิจกรรมและบริการเชิงสังคมที่ให้แก่เด็กนั้น เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเด็ก ผู้ใหญ่และสังคมรอบตัวเด็ก จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนแสดงบทบาทที่เหมาะสมและสนองต่อสังคมด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 4 -6)

เนื่องจากรัฐไม่มีนโยบายที่จะให้เด็กทุกคนเข้าโรงเรียนอนุบาล จึงปล่อยให้เอกชนเป็นผู้จัดการศึกษาระดับก่อนประถมเป็นส่วนใหญ่ โดยได้กำหนดระเบียบมาตรฐานสำหรับโรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนระดับอนุบาล ปี 2520 เกี่ยวกับหลักสูตรการสอนว่า เป็นการจัดการกิจกรรมเพื่อเตรียมพร้อม ปลูกฝังนิสัย จรรยา มารยาท การพัฒนาร่างกาย จิตใจของเด็กและโภชนาการ

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยในปัจจุบันได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง มีหน่วยงานทั้งส่วนราชการและเอกชนคอยรับผิดชอบในการจัดหลายหน่วยงาน ทั้งนี้จากข้อเท็จจริง ปรากฏว่า การจัดเป็นไปในลักษณะที่ต่างหน่วยงานต่างก็จัดกันไป ซ้ำซ้อน รวบรวมมือประสานงานซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่สามารถจัดได้ครอบคลุมสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับเด็ก ซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กที่อยู่ในโรงเรียนหรือศูนย์ที่มีคุณภาพต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522 : 79) การที่นโยบายวัตถุประสงค์ ตลอดจนการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการจัดหลายประการตามมา เช่น เกิดการลงทุนที่ซ้ำซ้อน ซ้ำซ้อนมาตรฐานในการดำเนินงาน ซ้ำซ้อน

วางแผนการสอนให้มีคุณภาพ มาตรการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม มาตรการการที่มีมาตรฐาน มาตรการดูแลติดตามงานที่รัดกุม มาตรการบริการที่ครอบคลุมอย่างทั่วถึง ฉะนั้นในการจัดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานใดก็ตามควรจะได้ยึดหลัก ซึ่งรัฐได้มีการประกาศไว้เป็นแนวทางโดยอาจจัดแปลงหรือเน้นรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสม ปัจจุบันหน่วยงานที่เข้ามาช่วยจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย แบ่งออกไปเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. หน่วยงานที่ให้การศึกษา มุ่งจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนาการทางด้านวิชาการ เตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา หน่วยงานประเภทนี้ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยรัฐบาลและเอกชน นอกจากนี้ยังมีโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ โครงการจัดชั้นเด็กเล็กก่อนเกณฑ์บังคับเรียนในโครงการฝึกหัดครูชนบท กรมการฝึกหัดครู ชั้นเด็กเล็กในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และกรุงเทพมหานคร
2. หน่วยงานที่มุ่งพัฒนาเด็กเล็กในด้านการส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดู เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโตทั้งในด้านร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนเพื่อแบ่งเบาภาระของมารดา หน่วยงานดังกล่าวนี้ ได้แก่ โครงการพัฒนาเด็กเล็กของกรมการพัฒนาชุมชน สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของสำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร ศูนย์โภชนาการของเด็กกรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กของเอกชนภายใต้การควบคุมของกรมประชาสงเคราะห์ รวมทั้งศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นโดยสมาคมและมูลนิธิ

ใน พ.ศ. 2522 หลักสูตรอนุบาลก็ได้รับการปรับปรุงใหม่อีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ผู้รับผิดชอบหลายฝ่าย กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีการปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ ฉบับ พ.ศ. 2518 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรชั้นประถมศึกษา พ.ศ. 2521 และเพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน อันจะส่งเสริมเด็กให้มีความพร้อมในทุกด้าน คือด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

หลักสูตร พ.ศ. 2522

หลักสูตร พ.ศ. 2522 ได้ตั้งจุดมุ่งหมายในการจัดประสบการณ์ไว้ดังต่อไปนี้
(กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. : 2)

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีเกี่ยวกับการกิน การออกกำลังกายและการพักผ่อนอย่างถูกต้อง ตลอดจนรู้จักระวังรักษาตัวให้พ้นจากโรคภัยและอุบัติเหตุ
2. เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม รู้จักควบคุมอารมณ์ของตน รู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกต มีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถแสดงออกชื่นชมต่อความไพเราะและสิ่งสวยงามต่าง ๆ
4. เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสได้อย่างเหมาะสม และเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อให้รู้จักปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองได้

เกณฑ์อายุ แนวการสอนอนุบาลศึกษานี้จัดสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ปี

เวลาเรียน มีกำหนดเวลา 2 ปี ในแต่ละปีให้มีเวลาจัดประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 200 วัน หรือ 1,000 ชั่วโมง โดยมีเวลาอยู่ในโรงเรียนวันละ 5 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย ภาคเช้าเป็นกิจกรรมเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ภาคบ่ายเป็นเวลาพักผ่อน รับประทานอาหาร หรือเล่นนันทนาการของเด็ก

วิชาที่เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา 2521 จึงได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นกลุ่มวิชา ได้แก่

1. เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทย
2. เตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์
3. เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์
4. เตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย

โดยแนวการจัดประสบการณ์ทั้ง 4 กลุ่มวิชานี้ ได้ปรับปรุงมาจากแนวการจัดประสบการณ์ ทั้ง 7 วิชาของหลักสูตร พ.ศ. 2518 นั้นเอง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อไป

จุดประสงค์ทั่วไปของแต่ละกลุ่มวิชา มีดังต่อไปนี้

1. เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทย เพื่อเตรียมและส่งเสริมความพร้อมในการเรียนภาษาไทย (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. : 6)
2. เตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์
  - 2.1 เพื่อเตรียมและส่งเสริมความพร้อมในการเรียนคณิตศาสตร์

2.2 เพื่อฝึกการสังเกต รู้จักคิดหาเหตุผล และรู้จักเปรียบเทียบ มีความละเอียดถี่ถ้วน

2.3 เพื่อให้รู้จักนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. : 13)

3. เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์

3.1 เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การพักผ่อน การขยับกาย และการรักษาความสะอาด

3.2 เพื่อให้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง และผู้อื่นให้ปลอดภัยและพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ

3.3 เพื่อปลูกฝังและอบรมให้มีสังคมนิสัยที่ดี สามารถอยู่ เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3.4 เพื่อปลูกฝังให้มีอุปนิสัยที่ดี มีใจกว้างใจแจ่มใส อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

3.5 เพื่อให้รู้จักสิทธิหน้าที่ของตน ไม่ล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น

3.6 เพื่อให้มีนิสัยอยากรู้ อยากเห็น ช่างสังเกต มีเหตุผล

3.7 เพื่อให้รู้จักคุณค่า มองเห็นความสวยงาม รักและชื่นชมธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งที่สวยงาม (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. : 17)

4. เตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย

4.1 เพื่อฝึกประสาทสัมผัส

4.2 เพื่อปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4.3 เพื่อส่งเสริมให้มีรสนิยมที่ดี รักสวยรักงาม ซาบซึ้งในความไพเราะของคนศรี

4.4 เพื่อปลูกฝังค่านิยม ทศนคติและคุณลักษณะที่ดีของศิลปินและวัฒนธรรมไทย

4.5 เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล

4.6 เพื่อพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

4.7 เพื่อฝึกให้เป็นคนมีระเบียบ ประณีตและช่างสังเกต

4.8 เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4.9 เพื่อนำไปใช้บูรณาการกับกลุ่มวิชาต่าง ๆ (กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป. : 39)

การวัดผล หลักเกณฑ์ในการวัดผลนั้นมีข้อสังเกตคือ "การวัดผลควรเป็นเรื่องของการวัดความพร้อมและพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อสนองความมุ่งหมายที่วางไว้ไม่ใช่วัดเพื่อคัดลिनไ้หรือตก และจะใช้หลาย ๆ วิธี" ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, ม. ป. ป. : 101 - 102)

1. การสังเกต มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1.1 ครูสังเกตเด็กขณะเล่น เรียน และทำงาน การสังเกตโดยสม่ำเสมอ ทั้งเป็นหมู่คณะและเป็นรายบุคคล

1.2 ควรสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลทุกครั้ง ที่จัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก

1.3 ควรมีแบบบันทึกการสังเกต โดยมีรายการเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรสังเกตของเด็กแต่ละคนไว้ด้วย

1.4 ควรบันทึกข้อบกพร่อง ข้อดี และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขไว้ด้วย

2. การสนทนา วิธีนี้ใช้ได้ ตั้งแต่เริ่มต้นสอน กำลังสอนและหลังจากสอนแล้ว

3. การตรวจผลงาน วิธีนี้ได้จากการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน ภาพเขียน สิ่งประดิษฐ์ ฯลฯ มาตรวจ โดยจัดเป็นกลุ่มตามอันดับ คุณภาพของผลงานซึ่งควรมี 3 -5 อันดับ เช่น ดี ปานกลาง อ่อน หรือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก

4. การไขข้อสงสัยปากเปล่า วิธีนี้เหมาะสำหรับเด็กซึ่งยังอ่านไม่ออกและเขียนหนังสือไม่ได้

5. การไขข้อทดสอบ ให้สอบเพื่อบันทึกคะแนนไว้เป็นหลักฐาน โดยมีเกณฑ์ดังนี้

5.1 ควรใช้วิธีนี้อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5.2 ควรจัดข้อสอบให้มีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก และควรคำนึงถึงภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การวัดผลระดับปฐมวัยนี้ จะเลือกใช้วิธีวัดผลแบบใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของวิชา
 วยของเด็ก ตลอดจนความมุ่งหมายของการวัดผลแต่ละคราว ซึ่งควรนำมาพิจารณาใช้
 ให้เหมาะสม ทั้งนี้ควรใช้วิธีการสังเกต สนทนา และตรวจผลงานให้มาก ส่วนข้อทดสอบ
 นั้นควรใช้ให้น้อยที่สุดและควรใช้ในบางวิชาเท่านั้น (กรมสามัญศึกษา, พ.ป.ป. :
 102) ซึ่งแนวการวัดผลตามหลักสูตร พ.ศ. 2522 นี้ ใช้วิธีการวัดผลคล้ายคลึงกับ
 หลักสูตร พ.ศ. 2518 แต่มีการปรับปรุงในรายละเอียดบางส่วนเพื่อความเหมาะสม

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน

ในด้านการจัดการเรียนการสอนนั้น ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นสำคัญโดย
 เฉพาะนับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา โดยเน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ไม่มี
 การสอนหนังสือ โดยเฉพาะในโรงเรียนอนุบาล สังกัดกรมสามัญศึกษาทั้งหมด แต่ก็ยังมี
 มีโรงเรียนอนุบาลของ เอกชนอยู่เป็นจำนวนมากที่ยังยึดวิธีการสอนโดยสอนหนังสือแบบ
 เดิม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองบางส่วนที่ต้องการให้เด็กรู้หนังสือ แต่
 ก็ยังมีผู้ปกครองอีกส่วนหนึ่งที่เริ่มเข้าใจหลักการ และจุดมุ่งหมายของการศึกษาในระดั
 บปฐมวัย จึงไม่มีการขี้นขังคับครูให้เร่งรัดสอนหนังสือเช่นเดิม การพัฒนาการเรียนการสอนระดั
 บปฐมวัย จึงเริ่มดีขึ้นกว่าเดิม และได้มีการคิดค้นวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น
 โดยมีเทคโนโลยีซึ่งใช้ประกอบการสอนระดับปฐมวัยมาใช้มากขึ้น ดังมีหลักการและแนว
 ทางสำคัญที่น่าสนใจดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2521 : 16 -17)

1. ระเบียบวิธีการสอนของคอมินิอุส เน้นการสัมผัสรับรู้จากธรรมชาติ
 ให้เด็กคลุกคลีกับวัสดุที่อยู่รอบตัว จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับอายุ ความสนใจ และความ
 สามารถของผู้เรียน ใช้คำราที่มีภาพประกอบ ใช้เนื้อหาตามลำดับให้เหมาะสม สอนอ่าน
 และเขียนควบคู่กันไป ไม่ลงโทษเมื่อเด็กตอบผิดหรือทำงานล้มเหลว และจัดสภาพโรง
 เรียนให้น่าอยู่ มีวัสดุอุปกรณ์ประกอบควยสี่ส้นสวยงาม

2. การพัฒนาเด็กไปตามธรรมชาติตามหลักของรูสโซ เป็นพื้นฐานการศึกษาที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก ความเชื่อที่ว่าการศึกษาปฐมวัยเป็นพื้นฐานความรู้ของมนุษย์ ทำให้โรงเรียนอนุบาลต้องเตรียมโอกาส สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ที่เด็กจะได้มีการรู้สัมผัสด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักการทางเทคโนโลยีทางการศึกษามาประยุกต์

3. แนวคิดของ เปสตาลอสซี ที่เห็นว่า เด็กจะท่องเรียนใหญ่จำนวน รูปร่าง การบอกชื่อสิ่งของและความคิดเห็นนั้น บังคับให้ทางโรงเรียนต้องนำวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

4. แนวความคิดของเฟรเดอริค ซึ่งมุ่งสอนให้เด็กเล่นเกมและร้องเพลง มีการละเล่นประกอบกิจกรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์และวิชาการทางเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้าช่วย มิฉะนั้นจะบรรลุจุดมุ่งหมายการสอนที่ดีไม่ได้

5. การเรียนจากประสบการณ์ และกิจกรรมตามแนวความคิดของ จอห์น คิวอี้ และการจัดห้องเรียนให้เหมือนบ้านของมอนเตสซอรี เน้นประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม และประสบการณ์ตรงทั้งสิ้น

แนวคิดสำคัญเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนในระดับปฐมวัยในปัจจุบัน นอกจากนั้นได้มีผู้นำมาประยุกต์เลือกใช้ตามสภาพความเหมาะสมของเด็ก และกำลังความสามารถของครู การจัดสภาพห้องเรียนที่น่าสนใจอีกวิธีที่หนึ่ง ซึ่งได้มีผู้นำมาทดลองใช้สำหรับการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย และได้ผลเป็นที่น่าพอใจยิ่งคือ การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

ผู้ทดลองจัดสภาพห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนท่านแรก คือ ดร. ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ซึ่งได้จัดสภาพห้องเรียนที่มีลักษณะดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2521 : 155)

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนคือ การแบ่งห้องเรียนออกเป็น 4-6 กลุ่ม เรียกว่า กลุ่มกิจกรรม แต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์และเนื้อหาแตกต่างกัน ผู้เรียนจะหาประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการประกอบกิจกรรมให้ครบทุกมุม รวมทั้งรายงานผลกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ครูกำหนดให้ การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน อาศัยพื้นฐานจากทฤษฎีการใช้สื่อประสมและกระบวนการกลุ่ม เป็น การนำมาบูรณาการ การใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ และกลุ่มกิจกรรมเพื่อมุ่งเสริมการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา และฝึกฝนพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนให้มากที่สุด

จากแนวทางนี้ หองเรียนแบบศูนย์การเรียนของ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ซึ่งสามารถจัดได้ในทุกระดับชั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. จัดศูนย์การเรียนเป็นเอกเทศ ใช้เป็นห้องปฏิบัติการซึ่งเหมาะสำหรับสถาบันระดับสูง เช่น สถาบันการฝึกหัดครู โดยจัดเป็นมุมต่าง ๆ ให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาจากวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ให้ตามความต้องการ และความสนใจ

2. จัดศูนย์การเรียนในหองเรียน โดยใช้เป็นหองเรียนปกติ โดยครูแบ่งเป็นศูนย์วิชาต่าง ๆ ไว้เป็นมุม เช่น ศูนย์คณิตศาสตร์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์ดนตรี ฯลฯ โดยศูนย์เหล่านี้จะมีวัสดุอุปกรณ์และกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ในรูปของชุดการสอน ครูแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มกิจกรรมย่อย ๆ โดยเมื่อเด็กคนใดทำกิจกรรมที่ครูกำหนดให้เรียบร้อยแล้ว ก็อาจจะมาทำงานในศูนย์อื่นได้ตามความสนใจ

นอกจากนี้ ลัดดา นิลละมณี ยังได้จัดศูนย์การเรียนขึ้นอีกลักษณะหนึ่งโดยเน้นสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ได้อาศัยแนวคิดสำคัญคือ "การยอมรับความจริงว่า เด็กไม่เหมือนกัน" (ลัดดา นิลละมณี, 2521 : 14 - 15) นั่นคือ เด็กแต่ละคนมีความคิด บุคลิกภาพ ความถนัดที่แตกต่างกันตามความสนใจและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ขาดความพร้อมที่คอยกว่าคนอื่น หรือมีพัฒนาการที่ไม่เท่ากัน ครูจึงควรให้ความสนใจและเข้าใจสภาพความเป็นจริงของเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการของเด็กเอง

ลักษณะการจัดหองเรียนแบบศูนย์การเรียนของ ลัดดา นิลละมณี เน้นการจัดหองเรียนออกเป็นมุมต่าง ๆ เช่น มุมหนังสือ มุมตุ๊กตา มุมขลุ่ย มุมดนตรี โดยแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มเพื่อให้เลือกกิจกรรมในมุมต่าง ๆ ได้โดยมีครูและครูผู้ช่วยคอยดูแลและพร้อมทั้งมีการสำรองที่นั่งสำหรับเด็กเพื่อเลือกเกินประมาณ 10 ที่ เมื่อเด็กทำกิจกรรมมุมใดเสร็จแล้ว ก็อาจเปลี่ยนไปทำในมุมอื่นที่วางตามความสนใจของเด็กได้

จึงเห็นได้ว่า การจัดหองเรียนแบบศูนย์การเรียนมีประโยชน์และเหมาะสมกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างมาก โรงเรียนในระดับปฐมวัยในปัจจุบันจึงเริ่มนำมาประยุกต์ใช้กันมากขึ้น

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในต่างประเทศ

การศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศญี่ปุ่น

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศญี่ปุ่น เกิดจากความปรารถนา อย่างแรงกล้าในการที่จะขยายการศึกษาลงไปสู่เชือกตั้ง คือจากช่วงอายุ 6 ขวบ ไปจนถึงแรกเกิด ด้วยสำนึกในความสำคัญของชีวิตเด็ก รวมทั้งมุ่งให้การศึกษากับแม่ที่กำลังมีลูก ปัจจุบันจึงมีโครงการสำคัญ 3 โครงการ ได้แก่

1. สนับสนุนให้รัฐจัดตั้งโรงเรียนเด็กเล็ก (Nursery School) สำหรับเด็กที่มีอายุ 3 -5 ขวบให้มากขึ้น
2. สนับสนุนให้จัดโรงเรียนอนุบาลของรัฐ (Public Kindergarten) สำหรับเด็กทั่วไปทุกคน โดยในระยะแรกจะรับเด็กอายุ 5 ขวบ
3. ลดอายุเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับให้เหลือเพียงอายุ 5 ขวบ (OECD, 1971 : 58)

สถานที่ให้การศึกษสำหรับเด็กในประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. โรงเรียนสำหรับเด็กเล็ก (Nursery School) โดยโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมารดาที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เน้นการเลี้ยงดูเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งเรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า "โฮอิดู -โจ"
2. โรงเรียนอนุบาล (Kindergarten) รับเด็กอายุ 3 -5 ขวบ มีกำหนดเวลาเรียน 3 ปี คือถ้าเข้าเรียนตั้งแต่ 3 ขวบ ก็ต้องเข้าเรียนหลักสูตร 3 ปี ถ้าเข้าเรียนอายุ 4 ขวบ ก็เรียนหลักสูตร 2 ปี และถ้าเข้าเรียนอายุ 5 ขวบ ก็เรียนหลักสูตรเพียงปีเดียว การจัดประเพณีให้แก่เด็กแบ่งเป็นหมวดหมู่คือ สุขภาพ ธรรมชาติศึกษา ภาษา การดนตรี การวาดเขียนและการฝีมือ (สมใจ ทิพย์ชัยเมธา, 2525 : 33 -34) ทั้งนี้ โดยเน้นให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและได้มีความสัมพันธ์ ตลอดจนร่วมกิจกรรมกับเพื่อนฝูงวัยเดียวกัน

โรงเรียนอนุบาลในประเทศญี่ปุ่น มีทั้งของรัฐและเอกชน แต่รัฐก็ได้เข้าควบคุมโดยวางหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. นักเรียนจะต้องมีอายุระหว่าง 3 -5 ปี
2. โรงเรียนจะต้องมีครูซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและจะต้องมีผู้บริหารเพื่อบริหารกิจการของโรงเรียน อัตราส่วนครูต่อนักเรียน จะต้อง มีครู 1 คน ต่อนักเรียน 40 คน
3. โรงเรียนจะต้องมีโปรแกรมที่จะจัดให้เด็กวันละไม่ต่ำกว่า 4 ชั่วโมง และมีเวลาเรียน 200 วันใน 1 ปี
4. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนจะต้องบอกถึง จำนวนห้อง สนามเด็กเล่น ห้องโถง รวมทั้งอุปกรณ์การเล่นต่าง ๆ (Anderson, 1975 : 109)

นอกจากนี้กระทรวงการศึกษาได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการอนุบาลศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
2. เพื่อวางพื้นฐานเบื้องต้นในด้านอุปนิสัยใจคอ ความประพฤติและทัศนคติที่ดีต่อสังคม เพื่อสร้างความสามัคคีกลมเกลียว อันจะนำมาซึ่งความเห็นอกเห็นใจกัน
3. กระตุ้นให้เด็กสนใจธรรมชาติ ตลอดจนสังคมที่อยู่รอบข้าง เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด
4. เพื่อส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการฟังผู้อื่น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อที่จะพัฒนาความสามารถในการใช้ถ้อยคำให้ถูกต้อง
5. เพื่อพัฒนาการแสดงออกของตนเอง โดยผ่านกิจกรรมริเริ่มสร้างสรรค์
6. เพื่อกำหนดแนวทางในการแนะนำที่เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและความสนใจ
7. เพื่อเป็นแนวทางแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่อยู่ในท้องถิ่นที่ต่างกัน โดยการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
8. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในเรื่องที่เกี่ยวกับการอนุบาลศึกษา ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการศึกษาชั้นประถม
9. เพื่อก่อให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างบ้านและโรงเรียน ในอันที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาในระดับนี้ โดยอาศัยความร่วมมือจากทางบ้าน (Anderson, 1975 : 110)

จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของญี่ปุ่น ได้ตระหนักถึงความแตก-

ต่างของเด็กแต่ละบุคคล คำนึงถึงความร่วมมือกันระหว่างบ้านและโรงเรียน พร้อมกันนี้
ยัง เน้นถึงความพร้อมด้านอาคารสถานที่และการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนอีกด้วย

การศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศอิสราเอล

อิสราเอลจัดการศึกษาระดับปฐมวัยขึ้น ตามความเชื่อที่ว่า การให้การศึกษา
แก่เด็กในวัยนี้มีผลแก่การพัฒนาประเทศ เนื่องจากการหล่อหลอมกลมกล่อมแก่เด็กปฐมวัย
สามารถทำได้ง่ายและประสพผลสำเร็จมากกว่า รัฐบาลจึงได้จัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ
โดยประชาชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 หลังจากอิสราเอล
ประกาศตั้งประเทศเป็นอิสระเพียง 1 ปี ซึ่งหลักการสำคัญก็เพื่อให้การศึกษาระดับ
นี้ เป็นเครื่องมือลดช่องว่างระหว่างประชาชน ซึ่งอพยพมาจากดินแดนต่าง ๆ กว่า
100 ประเทศ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลักอีกทั้งเพื่อส่งเสริมเด็ก
ทางด้านความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

วัตถุประสงค์และแนวการดำเนินงานในปัจจุบัน

1. มุ่งเน้นการคำนึงถึงเด็กในฐานะเอกลักษณ์บุคคล การศึกษาในระดับปฐมวัย
จัดขึ้นโดยมุ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตามความสามารถของแต่ละบุคคล
2. มุ่งเน้นการคำนึงถึงหลักสูตรนากาฆ คำว่า บูรณากาฆในระยของการศึกษา
ของอิสราเอล มีความหมาย 3 อย่างคือ
  - 2.1 บูรณาการด้านอายุ ได้จัดเด็กหลายกลุ่มอายุไว้ด้วยกัน ดังที่
เรียกว่า Family Grouping เพื่อให้ศูนย์เด็กมีสภาพเหมือนบ้าน
  - 2.2 บูรณาการด้านโปรแกรม ได้แก่ การผสมผสานวิชาต่าง ๆ เข้า
ด้วยกัน
  - 2.3 บูรณาการด้านเด็กปกติกับเด็กไม่ปกติ มีการจัดเด็กไม่ปกติรวม
ไว้กับเด็กปกติ เพื่อให้เด็กได้ปรับตัวและสามารถผนวกตัวเองให้เข้าอยู่ในสังคมทั่วไปได้
3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน
4. มุ่งเน้นการพัฒนาตัวครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,

ปรัชญาการศึกษา อันเป็นแนวทางการจัดการศึกษาของอิสราเอล คำนึงถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในประเทศ เนื่องจากชาวอิสราเอล ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติที่มาจากประเทศที่มีภาษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ กันไป การศึกษาระดับอนุบาลซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับของอิสราเอล จึงเป็นการศึกษาที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของผู้มาจากที่ต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็ให้รางวัลซึ่งเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมของตน

ในด้านการเรียนการสอน อิสราเอลได้ทดลองจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยศึกษาจากงานของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงทั่วโลก การศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบัน ได้ส่งเสริมให้เด็กพัฒนายิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก ความคิดสร้างสรรค์ได้รับการส่งเสริมมากตั้งแต่ระดับอนุบาล เนื่องจากความเชื่อที่ว่า การฝึกให้เด็กรู้จักคิดสร้างสรรค์เป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศ โรงเรียนอนุบาลเน้นการใช้สื่อการเรียนต่าง ๆ มาก มีหน่วยงานบริการให้ครูขอเยี่ยมอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ โดยปัจจุบันมี 32 แห่งในอิสราเอล

การศึกษาระดับปฐมวัยในอิสราเอล ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกได้ก็เพราะ คุณภาพของการให้การศึกษา ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวครูเป็นหลัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมุ่งพัฒนาคุณภาพของครูในทุก ๆ ทาง โดยมีการอบรมก่อนประจำการและขณะประจำการอยู่เสมอ มีระบบนิเทศติดตามผล และการให้บริการด้านวิชาการแก่ครูอย่างใกล้ชิดทั่วประเทศ (นิตยา ภัสสรศิริ และบุสดี ภูอินทร์, ม.ป.ป. : 6-13)

การศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศสหรัฐอเมริกา

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยแนวคิด แนวความคิดหลายรูปแบบและหลายบุคคล เช่น แนวความคิดของ Fröebel และ Dewey เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้แก่

1. เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคม พร้อมทั้งจะเผชิญสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต
2. ให้เด็กได้รับประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เพื่อช่วยในการปรับตัวและ

การพัฒนาตนเอง

3. ให้เด็กสามารถเชื่อมประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ใหม่ เพื่อเป็นพื้นฐานของความรู้

4. ให้ได้รับประสบการณ์ในหลาย ๆ สถานการณ์ เพื่อช่วยในการแก้ปัญหา

5. ให้เกิดความรู้สึกเป็นที่ยอมรับของสังคม

6. ให้มีความเข้าใจและรับรู้ความสัมพันธ์ของเสรีภาพและหน้าที่

7. ช่วยให้เกิดพร้อมที่จะเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการอนุบาลดังกล่าว สรุปได้ว่า โรงเรียนอนุบาลมีหลักการที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการอย่างสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวและการเรียนรู้ในโรงเรียนต่อไป

2. ส่งเสริมความสามารถในการเชื่อมโยงประสบการณ์ เพื่อเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523 : 293 -294)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การศึกษาระดับปฐมวัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. Kindergarten มีจุดมุ่งหมายทั่วไปคือ การไม่มีกฎข้อบังคับในเรื่องวิชาการและทักษะเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้การศึกษาระดับนี้มีความยืดหยุ่นมาก เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้รับประสบการณ์อย่างกว้างขวาง การศึกษาในระดับอนุบาลหรือ Kindergarten นี้จะครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้ ก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อายุที่จะเข้าเรียนในระดับอนุบาล ประมาณ 4 -5 ขวบ แต่บางแห่งก็อาจรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่านี้ การเรียนในระดับอนุบาลนี้ใช้เวลา 1 ปี โดยเด็กจะมีเวลาเรียน 5 วันในแต่ละสัปดาห์ โรงเรียนอนุบาล แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ โรงเรียนอนุบาลของรัฐ และโรงเรียนอนุบาลของเอกชน แต่ถ้ามองตามระเบียบวิธีสอนแล้ว จะมีหลายลักษณะ เช่น Fröbelian, Montessorian, Conservative หรือ Child -Development แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตาม สิ่งสำคัญก็คือ การให้การศึกษแก่เด็กที่มีอายุ 4 -6 ขวบ

ค่านิยมและวิธีการเรียนการสอน โปรแกรมจะไม่ตายตัว และไม่มีที่บังคับวิชาที่จะต้องเรียน หลักเกณฑ์ที่ยึดถือคือให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการกระทำ ในการวางแผนเกี่ยวกับหลักสูตรนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งไปในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย

จิตใจ สังคมและอารมณ์ของเด็ก

ปัจจุบันการสอนในระดับอนุบาลไม่ได้มีการฝึกอย่างมีพิธีรีตอง แต่อย่างไรก็ตามหากเป็นการเตรียมจัดประสบการณ์ให้เด็ก เพื่อที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา การจัดประสบการณ์ทำได้โดยการนำเด็กเข้าสู่สภาพแวดล้อมในโรงเรียน การพบปะเพื่อนฝูง การสอนศัพท์ การสอนพูด ก็สอนออกเสียง เน้นเสียง สร้างความสนใจในหนังสือโดยการเล่านิทาน การเคลื่อนสายตาจากซ้ายไปขวา โดยการให้อ่านนิทานที่มีรูปภาพ การเรียนคณิตศาสตร์อย่างง่าย ๆ โดยใช้ของจริง เพื่อให้เข้าใจในเรื่องจำนวน ขนาด อันดับ ฯลฯ ประสบการณ์ที่มีคุณค่าสำหรับเด็กในวัยนี้ก็คือ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในด้านสัมพันธภาพกับสังคม เช่น เรียนรู้เพื่อที่จะเห็นคุณค่าของสังคมของตนเอง ยอมรับในการเป็นเจ้าของของคนอื่น เรียนรู้ถึงสมบัติส่วนรวม การแบ่งสับปันส่วนและสิ่งซึ่งมีคุณค่าที่สุดซึ่งเด็กในวัยนี้จะได้รับก็คือ เด็กจะพัฒนาความเข้าใจในตัวเอง เห็นคุณค่าของตัวเองและมีความภาคภูมิใจในตัวเอง (Wynn, Young and Wynn, n.d :115 -129)

2. Nursery School รวมทั้ง Day Care Center และ Day Nursery ถือเป็นกรให้การศึกษโดยทั่วไปและเป็นสวัสดิการสังคม ซึ่งมีขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็กที่บิดามารดาต้องออกไปทำงาน โดยจัดให้เด็กมีการเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นเนื้อหาทางวิชาการ นอกจากบางแห่งอาจจะเน้นบ้าง หลักสูตรของ Nursery School โดยทั่วไปเป็นหลักสูตรที่กว้าง โดยมุ่งให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กอายุ 2 - 4 ขวบ เป็นสำคัญ

การศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศออสเตรเลีย

ในประเทศออสเตรเลีย การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของแต่ละรัฐ ทำให้มีลักษณะบางอย่างที่แตกต่างกันออกไปแต่โดยทั่วไป การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของออสเตรเลียก็มีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ กล่าวคือการให้การดูแลแก่เด็ก ซึ่งจัดเป็น Day Care Center และกำหนดว่าเด็กทุกคนควร จะได้รับการศึกษาอย่างน้อย 1 ปี ก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา

ลักษณะของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของประเทศออสเตรเลีย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. โครงการดูแล (Care Program) มีลักษณะเป็นการบริการสังคม เน้นในเรื่องของการดูแล รวมไปถึงการป้องกันเกี่ยวกับโรคภัยต่าง ๆ ตลอดจนให้บริการแก่ครอบครัว ที่มีปัญหาในระยะยาวหรือชั่วคราว

2. บริการซึ่งจัดในลักษณะให้การศึกษา มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในทุก ๆ ด้าน มากกว่าจะคำนึงถึงเรื่องของการดูแลเด็กในด้านอื่น ๆ การจัดบริการในลักษณะนี้ โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการให้แก่เด็กโดยเฉพาะเท่านั้น มิได้รวมถึงบริการที่ให้แก่ครอบครัวด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : ไม่เรียงหน้า)

ในค่านหลักสูตร ส่วนใหญ่แล้วสิ่งที่จัดให้เด็กได้เรียนในระดับนี้เป็นความรับผิดชอบของครูแต่ละคน แต่สำหรับในสิ่งที่ ซึ่งมีศูนย์อันเป็นส่วนหนึ่งของระบบแนะแนวในโรงเรียน จะมีแนวทางปฏิบัติ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการศึกษที่เด็กได้รับในระดับนี้จะต่อเนื่องและเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาในระดับประถมศึกษา (UNESCO, A, 1978 : 1 -2)

การศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย

รัฐเป็นผู้ให้บริการด้านการจัดการศึกษาในระดับนี้ โดยคำนึงถึงชนิดของบริการ จุดมุ่งหมายและระเบียบการ การบริหาร การให้ความร่วมมือของรัฐ การจัดตัวบุคคลเข้าทำงาน ที่ตั้งอาคารสถานที่ อุปกรณ์ รวมถึงการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง (UNESCO, P, 1978 : 2)

นิวซีแลนด์ยึดแนวการจัดการศึกษาด้ายคลึงกับอังกฤษซึ่งถือเป็นแม่แบบ แบ่งการศึกษาระดับปฐมวัยออกเป็น 2 ประเภทคือ โรงเรียนอนุบาล (Kinderten) และ ศูนย์เด็กเล่น (Play Center) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : ไม่เรียงหน้า) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. โรงเรียนอนุบาล (Kindergarten) เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา ผู้บริหารมาจากเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น มีครูเป็นผู้ให้การศึกษาแก่เด็ก โดยรับเด็กอายุประมาณ 3 -5 ขวบ อัตราส่วนของครูก่อนนักเรียนประมาณ 1 : 12.5 โดยประมาณ และบริการประเภทนี้ ผู้เข้ารับบริการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

2. ศูนย์เด็กเล่น (Play Center) หรือมีชื่ออย่างอื่นแต่จัดบริการในลักษณะ

เดียวกัน เช่น Day Care, Family Day Care, Play Group, Family Play Group จัดเป็นการศึกษานอกระบบการศึกษา ซึ่งพ่อแม่ร่วมกันดำเนินงานในรูปแบบของสหกรณ์ และบิดามารดาจะเข้าร่วมโดยตลอด ตั้งแต่การบริหารงาน การบรรจุครู จนถึง การดูแลเด็กภายในศูนย์ ศูนย์เด็กเล่นนี้จะรับเด็กอายุ $2 \frac{1}{2}$ - 5 ขวบ อัตราส่วนของผู้ดูแล ต่อเด็กประมาณ 1 : 4 บริการในลักษณะนี้มีความมั่นคงและสนองความต้องการของ บิดามารดาที่มีลูกได้สูงกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองบางส่วนก็ยัง ต้องการส่งลูกเข้าโรงเรียนอนุบาลมากกว่า ถ้าหากมีโอกาสเลือกได้ เพราะเห็นว่า โรงเรียนอนุบาลมีระเบียบการจัดโรงเรียน มีวินัยและควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของเด็กได้ดีกว่า

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาทั้งสองลักษณะ ก็มีแนวทางตรงกันในด้านวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการ มีการสนับสนุนให้การศึกษาโดยวิธีการให้เด็กได้เล่นอย่างเสรี พยายามหาวิธีการพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้าน หลีกเลี่ยงการลงโทษที่รุนแรงและให้เด็กได้ มีโอกาสทดลองเล่นอุปกรณ์การศึกษานิตต่าง ๆ มากกว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก กับครูเท่านั้น

การศึกษาระดับปฐมวัยของประเทศอังกฤษและเวลส์

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของอังกฤษและเวลส์ อาศัยหลักการของ เฟรเดอ-เบด (Friedrie Froebel) โดยนำมาเป็นแนวทางในการจัดตั้งและจัดทำหลักสูตร Nursery School ขึ้น (Austin, 1976 : 77)

สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุ 3 -5 ขวบ อันเป็นวัยก่อนการ ศึกษาภาคบังคับ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ประเภทที่ให้การศึกษา ได้แก่ Nursery School, Nursery Class และ Infant Class.
2. ประเภทที่เป็นบริการเพียงเพื่อให้การดูแลเด็ก โดยไม่มีหลักสูตรทางการศึกษารวมอยู่ด้วย ได้แก่ บริการเลี้ยงดูเด็กในเวลากลางวัน (Day Nursery หรือ Day Care) Pre-School Play Groups และสถานรับเลี้ยงเด็กตามบ้าน (Child Minders)

การศึกษาาระดับปฐมวัยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (เยอรมันตะวันตก)

การศึกษาาระดับปฐมวัยของเยอรมันตะวันตกเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อของ Kindergarten ซึ่งเป็นผลมาจากแนวความคิดของ เฟรดริค เฟร็อบเอล (Freidrich Froebel) ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของการเล่น โดยวิธีนี้เฟร็อบเอลเชื่อว่า การเรียนรู้ของเด็กจะบังเกิดขึ้น นอกจากนั้นพื้นฐานทฤษฎีของ เฟร็อบเอล ก็ยังเน้นการศึกษาตามวิถีทางแห่งธรรมชาติ Natural Education อีกด้วย (Austin, 1976 : 268)

ในการศึกษาาระดับปฐมวัยนี้ เด็กที่มีอายุ 3 -4 ขวบ ส่วนใหญ่จะได้รับการดูแลส่งเสริมตามสมควร แต่จะเริ่มให้การศึกษาเมื่ออายุ 5 ขวบ โดยเด็กเหล่านี้ส่วนหนึ่งจะอยู่โรงเรียนอนุบาล ในขณะที่บางส่วนจะอยู่ใน Elementary Class ซึ่งแต่ละรัฐจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป

โรงเรียนอนุบาลไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา การเรียนในระดับนี้ เป็นความสมัครใจของผู้เรียน โรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่จัดดำเนินการโดยการปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคม หุ้่นส่วนหรือเอกชน จุดประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแสดงออกของเด็กด้วยตัวของเขาเอง และสอนให้เด็กเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เด็กส่วนใหญ่จะใช้เวลาเฉพาะในช่วงเช้าเข้าอยู่ในโรงเรียนอนุบาล แต่โรงเรียนอนุบาลบางแห่งก็เปิดทั้งวัน เด็กจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมให้เจริญเติบโต ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และ สติปัญญาให้เหมาะสมกับวัย ซึ่ง การสร้างเสริมสิ่งเหล่านี้จะทำโดยใช้กิจกรรม เช่น การให้เด็กเล่นเกมต่าง ๆ ในด้านของหลักสูตร ยังไม่มีการกำหนดหลักสูตรแน่นอนตายตัว แต่เด็กจะใช้เวลาที่อยู่ในโรงเรียนอย่างได้สัดส่วนทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น เล่นในบ้าน และในสวน เตรียมอาหาร พักผ่อน ร้องเพลง วาดภาพ เล่นดนตรี ฯลฯ

ครูอนุบาลจะต้องเข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลา 2 ปี ทั้งด้านทฤษฎี ศิลปะ การปฏิบัติด้านการสอน จากวิทยาลัยของเอกชน ของรัฐและของเทศบาล นอกจากนี้ยังต้องจดทะเบียนเป็นสมาชิกของสหภาพ เปสตาลอสซี และเฟร็อบเอล (Pestalozzi - Froebel Union) เป็นสมาชิกของสมาคมสัมมนาแคชเชิลสำหรับครูอนุบาลและผู้นำเยาวชน รวมทั้งต้องเข้าร่วมประชุมใน Christian Child Welfare Conference ที่เมือง Aprath -Wuppertal อีกด้วย

สถาบันการศึกษาอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งอยู่ระหว่างอนุบาลศึกษาและประถมศึกษาเรียกว่า "School Kindergarten" สำหรับเด็กอายุ 6 ขวบ ซึ่งยังไม่พร้อมที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา เด็กเหล่านี้จะอยู่ในความดูแลของแพทย์ เช่น เด็กประเภทเรียนช้า เป็นต้น

การศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน (เยอรมันตะวันออก)

เยอรมันตะวันออกแบ่งการศึกษาระดับปฐมวัยออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. โรงเรียนอนุบาล (Kindergarten) มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาเด็กในด้านสุขภาพอนามัย ร่างกายและจิตใจ ให้เหมาะสมกับระดับอายุ จุดที่เน้นและให้ความสนใจเป็นพิเศษคือ คุณสมบัติด้านศีลธรรมจรรยา และการเป็นผู้ที่มีสุนทรีย์ การศึกษาระดับนี้จะมีการพัฒนาทุกอย่างอย่างเป็นระบบ และการสอนมีการวางแผนล่วงหน้า โรงเรียนอนุบาลเป็นการศึกษาต่อเนื่องจากสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน
2. สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน (Crèches) รับเลี้ยงเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ขวบ จากนั้นเด็กก็จะเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล สถานเลี้ยงเด็กกลางวันนี้อาจเรียกว่า Day Crèches หรือ Weekly Crèches ก็ได้ โดยมีการจัดเป็นศูนย์อยู่ในโรงงานหรือสหกรณ์การเกษตรต่าง ๆ ขึ้นกับกระทรวงสาธารณสุข ทางศูนย์จะดูแลเด็กอย่างดีในเรื่องของสุขภาพอนามัย ในช่วงที่เด็กอยู่ในสถานรับเลี้ยงนี้ เด็กจะได้รับความคุ้นเคยในเรื่องของคำสั่ง กิจวัตรประจำวัน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและในเรื่องของการช่วยเหลือตนเอง ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับอนามัยเบื้องต้น รูปแบบการสอนใน Crèches จะเป็นไปอย่างเคร่งครัด การคิดและการพูดจะได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ภายใต้แนวความคิดที่ว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่จะต้องต่อเนื่องกัน

โดยทั่วไป โรงเรียนอนุบาลและสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน จะเปิดบริการตลอดทั้งวัน ตั้งแต่ 6 ถึง 7 นาฬิกา จนถึง 18 นาฬิกา แต่อาจจะปรับเวลาบ้างตามความเหมาะสม และสำหรับโรงเรียนอนุบาลนั้น มีทั้งชนิดที่เข้าไปเย็นกลับ ชนิดที่อยู่เป็นอาทิตย์ หรือเป็นช่วงตลอดฤดู การศึกษาระดับปฐมวัยนี้ เป็นความรับผิดชอบของรัฐ ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

การศึกษาาระดับปฐมวัยในประเทศเนเธอร์แลนด์

เนเธอร์แลนด์ จัดการศึกษาาระดับปฐมวัย โดยจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นและเด็กทุกคนมีสิทธิเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลได้เมื่ออายุถึง 4 ขวบ และออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ 7 ขวบ เพื่อเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา สำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่านี้ หากบิดามารดามีความจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้านก็สามารถฝากไว้กับสถานรับเลี้ยงเด็กได้

โรงเรียนอนุบาลในเนเธอร์แลนด์มี 2 ประเภทคือ โรงเรียนของรัฐ ซึ่งเทศบาลและนายกเทศมนตรี มีอำนาจในการบริหาร และโรงเรียนอนุบาลของราษฎร ซึ่งจะต้องเป็นของมูลนิธิหรือองค์กรศาสนาเท่านั้นจะเป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ได้ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาระดับนี้ ผู้ปกครองอาจต้องเสียบ้าง แต่ไม่มากนักและหากมีความจำเป็นก็จะได้รับการยกเว้น

ค่านักเรียนและการสอนไม่มีการกำหนดแน่นอนลงไป เพราะต้องการให้เป็นสถานที่ เตรียมเด็กให้พร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมเท่านั้น โดยจะให้เริ่มเรียนหนังสือในชั้นประถมศึกษา วิธีการสอนจะใช้แนวการเล่นของ มอนเตสซอรี และเพื่อให้การศึกษาระดับนี้มีคุณภาพ รัฐบาลได้จัดตั้งวิทยาลัยครูอนุบาลขึ้นถึง 40 แห่งทั่วประเทศ รวมทั้งจัดตั้งสถาบันการวิจัยการศึกษาระดับอนุบาลขึ้น มีหน่วยศึกษานิเทศก์คอยติดตามผลการเรียนการสอนเป็นระยะ ทำให้การจัดการศึกษาระดับนี้มีการพัฒนาและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523 :

269 - 274)

การศึกษาาระดับปฐมวัยในประเทศเดนมาร์ก

ปัจจุบันสถานที่ซึ่งให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยในเดนมาร์ก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ศูนย์รับเลี้ยงเด็กอ่อน ซึ่งเปิดรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่เกิดถึง 2 ขวบครึ่ง ผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบศูนย์เหล่านี้มักเป็นพยาบาลหรือแพทย์หญิงและมีผู้ร่วมงานซึ่งจบการศึกษาจากวิทยาลัยครูอนุบาลทั้งสิ้น
2. โรงเรียนอนุบาล รับเด็กตั้งแต่ 2 ขวบครึ่งถึง 7 ขวบ โรงเรียนอนุบาล

นี้ รับเด็กไปกลับสัปดาห์ละ 5 วัน เว้นเสาร์ อาทิตย์ และเปิดบริการวันละไม่ต่ำกว่า 9 ชั่วโมง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523 : 275)

เคนมาร์คให้ความสนใจและสนับสนุนการศึกษาระดับนี้มาก ซึ่งจะเห็นได้จากการให้การสนับสนุนทั้งด้านสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องเล่นต่าง ๆ และยังมีสถาบันผลิตครูอนุบาลถึง 13 แห่งทั่วประเทศ มีสวัสดิการที่ดีแก่ครูและยังมีระบบผู้ช่วยสอนอีกด้วย นั่นคือมีการกำหนดว่า ผู้ที่จะเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูอนุบาล จะต้องผ่านการฝึกงานเป็นผู้ช่วยสอนมาอย่างน้อย 6 เดือน ซึ่งทำให้มีประสบการณ์และกลายเป็นครูอนุบาลที่มีคุณภาพต่อไป

การศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศสวีเดน

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสวีเดน มีขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็ก ซึ่งบิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน รัฐได้จัดการศึกษาขึ้น โดยให้อยู่ในการดูแลรับผิดชอบของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (The National Social Welfare Board) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. โรงเรียนอนุบาล (The Kindergarten) ตั้งขึ้นเพื่อดูแลเด็กก่อนวัยเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา และเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสได้เล่นซึ่งจะช่วยพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมทั้งทำให้เด็กปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม โรงเรียนจะรับเด็กอายุประมาณ 4 - 6 ขวบ โดยรับเป็น 2 ผลัด คือ ผลัดแรกเวลา 9 - 12 นาฬิกา และผลัดหลังเวลา 14 - 17 นาฬิกา

2. สถานสงเคราะห์เด็กกลางวัน (Day Nursery) สถานสงเคราะห์เด็กแบบนี้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือมารดา ซึ่งออกไปทำงานนอกบ้านเต็มวัน เด็ก ๆ จะได้รับการดูแลให้พักผ่อนและสอนให้เด็กรู้จักเล่น โดยมุ่งช่วยเหลือให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเหมาะสมกับวัย สถานสงเคราะห์เด็กแบบนี้จะรับเด็กอายุประมาณ 2 - 3 ขวบ

3. สถานเลี้ยงเด็กเวลาบ่าย (Afternoon Nursery) หรือ Recreation Nursery เริ่มเปิดรับเด็กตั้งแต่ 16 นาฬิกา โดยมากจะรับเด็กผลัดเช้าของโรงเรียนอนุบาลหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก เพื่อพักผ่อน ทำกิจกรรมในบทเรียนหรือเล่นในกิจกรรมที่

ครูจัดให้เพื่อคอยเวลาบิดามารดามารับกลับบ้าน บางแห่งก็จะเปิดลัดเข้าด้วย เพื่อให้เด็กซึ่งเรียนผลัดบ่ายในโรงเรียนอนุบาลมาเข้าร่วมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523 : 282 - 286)

จากแนวทางและวิธีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ Kindergarten และ Nursery School ซึ่งแม้ว่าจะมีชื่อเรียกและรายละเอียดในการจัดแตกต่างกันออกไป แต่จุดประสงค์ใหญ่ก็เพื่อให้บริการแก่เด็กที่อยู่ในฐานะเสียเปรียบทางสังคมและมุ่งพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้เจริญเติบโตและมีพัฒนาการตามวัยทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมเป็นสำคัญ

ข้อค้นพบเกี่ยวกับการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในต่างประเทศ

การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวคือ การจัดชั้นเรียนที่มีเด็กในวัยต่าง ๆ เรียนร่วมกัน ซึ่งไม่ใช่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบใหม่ แต่ได้มาก่อน การจัดห้องเรียนแบบห้องเดียวในโรงเรียนหมู่บ้าน (One room Village School) (Lodish, 1971) ซึ่งการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวมีอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศอังกฤษ โดยมีโครงสร้างที่สำคัญ คือ การเชื่อมรวมเด็กในวัยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

มิลเลอร์ (Miller, 1971 : 989 - 992) ได้กล่าวถึงการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานที่ว่ากลุ่มเด็กควรจัดให้ใช้ความแตกต่างมากกว่าความคล้ายคลึงกันของเด็ก ซึ่งในหัวข้อนี้ โบซอง (Beauchamp, 1955 : 164 - 167) ก็ได้ให้หลักการที่สำคัญในการเรียนรู้ คือ

1. เด็กควรได้เรียนรู้โดยใช้ทุกส่วนของร่างกายและกรรมวิธีซึ่งจะไม่ถูกลดให้ไปรวมกันอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่ง คือทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
2. ระบบต่าง ๆ ของร่างกายเด็กทั้งหมดจะต้องมีความพร้อมก่อนที่จะเรียน การฝึกหลังจากที่มีความพร้อมแล้วจะถูกปรับปรุงให้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่สำคัญ แต่ถ้าวการฝึกนั้นเป็นการถ่วงความเจริญเติบโตของเด็กก็จะเป็นการทำลายบุคลิกภาพของเด็ก

ความพร้อมของ เด็กจะเป็นฝ่ายบอกกับเรา แต่เราไม่สามารถบอกกับเด็กได้

3. เด็กแต่ละคนต้องเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง การเรียนรู้ไม่สามารถถูกบังคับ แต่เด็กจะสามารถเลือกเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากหลักการของ โบซอง (Beauchamp) ได้เน้นในความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก ฉะนั้นในการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัว ควรเตรียมประสบการณ์สำหรับเด็กไม่ใช่เตรียมเด็กสำหรับประสบการณ์ นอกจากนั้น คาร์สัน (Carlson, 1958 : 363 - 368) ก็กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งควรพิจารณาในการจัดห้องเรียนแบบนี้ คือ

1. ขอบปฏิบัติของโรงเรียนต้องยืดหยุ่นได้
2. เด็กจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการศึกษา
3. กลุ่มของเด็กจะต้องปฏิบัติในหนทางของประชาธิปไตย
4. ให้ความสำคัญด้านจิตใจของเด็กเป็นสำคัญ
5. เด็กควรจะได้เคารพสิทธิส่วนบุคคลของแต่ละคน

จึงเห็นว่า ความคิดของ โบซอง และคาร์สัน (Beauchamp และ Carlson) ไม่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เพราะเขาทั้งสองได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการ จิตใจและความพร้อมของเด็ก

การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวมีความแตกต่างจากการจัดห้องเรียนแบบธรรมดา ดังจะเห็นได้จาก แผนภูมิ 4 มิติของ วอล์ฟสัน (Wolfson, 1967. : 354 - 362) ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	ห้องเรียนแบบรวมอายุเด็ก	ห้องเรียนแบบแบ่งตามอายุเด็ก
1. กลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> - สนใจกลุ่ม โดยไม่มีความแตกต่างตามอายุ - มีความสามารถในการทำงานกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ความสามารถโดยทั่ว ๆ ไปของแต่ละบุคคล (ความฉลาดหรือความพร้อมทางการอ่าน) - มีกลุ่มวิชาที่เรียนและโปรแกรมสำหรับเด็ก
2. ความก้าวหน้าของเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> - ต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่มีการเลื่อนชั้น - มีโปรแกรมและการประเมินผลเป็นรายบุคคล - โปรแกรมและการประเมินผลของเด็ก-ครูในแต่ละภาคการศึกษาตามความสนใจและความต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดขึ้นโดยการตัดสินใจของกลุ่มครูเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการทำงานและการประเมินผล - มีการเลื่อนชั้นเป็นประจำปีหรือประจำภาคการศึกษา
3. หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนตามความสนใจด้วยการแนะนำของครู - เน้นเนื้อหาวิชาตามทิศทางของตัวเด็กเอง - ฝึกโดยการเรียนจากหน่วยเล็กๆ โดยการเลือกด้วยตนเองบ่อยๆ - เน้นกระบวนการทางทักษะ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดลำดับเนื้อหาวิชาโดยครูหรือหนังสือ ตำรา - เรียนเน้นเนื้อหาวิชามาก
4. กฎของครู	<ul style="list-style-type: none"> - มีการร่วมมือในการวางแผนและประเมินผล - จัดชั้นเรียนให้มีความสนใจ - จัดหาแหล่งข้อมูลไปตามความต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> - วางแผนตามทิศทางของหลักสูตร - เน้นการทำงาน - ประเมินผลจากการเรียนรู้เนื้อหาวิชา - แบ่งแยกแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

นอกจากแผนภูมิ 4 มติของ วอลฟสัน (Wolfson) ที่แสดงความแตกต่างของการจัดชั้นเรียนแบบรวมอายุเด็ก หรือแบบครอบครัวกับชั้นเรียนที่แบ่งตามอายุเด็กแล้ว ฮามิลตัน และ เรย์เวอลท์ (Hamilton และ Rehwoldt, 1957 : 27 -29) ก็ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องนี้อีกเช่นกัน และสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มเด็กที่รวมอายุจะมีความสามารถทางวิชาการมากกว่า มีการปรับตัวที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการปรับตัวให้เข้ากับสังคม กล่าวคือ มีความพร้อมทางสังคมมากกว่า และพฤติกรรมเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ทศนคติของเด็กต่อโรงเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็กก็จะดีขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ผู้ปกครองให้การสนับสนุนหลังจากเด็กได้เข้าอยู่ในห้องเรียนแบบนี้มาแล้ว 1 ปี ตลอดจนครูและผู้บริหารก็มีความเห็นด้วยกับการจัดห้องเรียนแบบนี้

เมอร์โรว์และเมอร์โรว์ (Morrow และ Morrow 1971) ยังได้กล่าวถึงห้องเรียนแบบครอบครัวในประเทศอังกฤษว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวมีประโยชน์สำหรับเด็กและครูมาก อีกทั้งยังให้ความสัมพันธ์กับเด็กเหมือนเด็กอยู่ในครอบครัวที่มีเด็กหลายระดับอายุมาอยู่ร่วมกันและแต่ละคนก็สามารถมีพัฒนาการของตนได้เต็มที่ตามเอกลักษณ์อันทำให้เด็กได้ค้นพบถึงควมมีค่าของตนเอง มีความรู้สึกมั่นคง ปราศจากความกลัวผิดพลาด นอกจากนี้ในเมือง Appleton มลรัฐ Wisconsin ก็ได้มีการจัดห้องเรียนแบบครอบครัวและพบว่า เด็กจะมีความสามารถทางวิชาการจากการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจมาก เด็กจะแสดงบทบาทการเป็นผู้นำและมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าเด็กในห้องเรียนแบบปกติ

แต่อย่างไรก็ตาม การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในต่างประเทศก็เป็นการจัดห้องเรียนที่มีทั้งประโยชน์และข้อเสียซึ่งพอจะสรุปเป็นแนวทางในการนำไปพิจารณาและดัดแปลงให้เหมาะสม เพื่อเตรียมการจัดการสำหรับโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่สนใจดังนี้

ประโยชน์

1. สำหรับเด็ก

- เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้เด็กมีความคิดริเริ่ม และมีความประทับใจในห้องเรียน

- เด็กจะได้รับการฝึกให้เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีอันจะก่อให้เกิดความสามัคคีในการร่วมกันทำงานต่างๆ ให้สำเร็จไปโดยดุษณี
- เด็กจะสามารถเห็นตนเอง รู้จักความสามารถและความถนัดของตนเองอย่างแท้จริง
- เด็กจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่บ้านและมีความเข้าใจชีวิตในครอบครัว เช่น ปลูกฝังนิสัยการรักพี่รักน้อง

เด็กที่โตกว่า

- มีความรับผิดชอบโดยช่วยเหลือเด็กที่เล็กกว่า
- มีโอกาสทดสอบและพัฒนาความรู้ของตนเองจากการดูแลเด็กที่เล็กกว่า อันทำให้เขาค้นพบความสามารถที่แท้จริงของตนเอง

เด็กที่เล็กกว่า

- ได้รับการกระตุ้นจากการทำงานกับเด็กที่โตกว่าและเรียนรู้จากเด็กเหล่านั้น
- มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และพัฒนานิสัยการเรียนรู้ส่วนบุคคลตั้งแต่อายุยังน้อย

2. สำหรับครู

- ทำให้หน้าที่ของครูไม่ใช่การบอกเพื่อให้เด็กเรียนรู้ แต่เป็นผู้บอกการศึกษาทดลองในการที่จะให้เด็กได้ทำ สำรวจ และหาประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูจึงกลายเป็นผู้วินิจฉัย และที่ปรึกษาของเด็กแต่ละคน

- ได้รับความช่วยเหลือจากเด็กที่โตกว่า
- สามารถสังเกตและประเมินผลพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคลได้

- การปกครองดูแลในเรื่องระเบียบวินัยจะง่ายขึ้น เพราะเด็กจะอยู่กับครูเป็นระยะเวลา 2 - 3 ปี ตลอดเวลาในช่วงที่เขาศึกษาอยู่ในระดับปฐมวัย
- ครูและผู้ปกครองมีโอกาสที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกันและสามารถช่วยในการจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่จะช่วยทางด้านการเจริญเติบโตและพฤติกรรมของเด็ก

ข้อเสีย

1. สำหรับเด็ก

- เด็กที่โตกว่าจะถูกเรียกร้อง อ่างและมีอำนาจเมื่อเขาอยู่กับเด็กที่เล็กกว่า

2. สำหรับครู

- ครูต้องใช้เวลามาก (รวมทั้งเวลาส่วนตัว) ในระยะเริ่มต้นของการจัดห้องเรียนแบบครอบครัวให้ตอบสนองความต้องการของเด็กแต่ละคน ซึ่งนับว่าเป็นงานที่หนักมาก เพราะต้องทำงานตลอดเวลากับเด็ก ซึ่งมีความต้องการเรียนรู้และมีลำดับความสามารถที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าการจัดในรูปแบบนี้ได้จัดขึ้นอย่างไม่สมบูรณ์ ครูจะต้องทำงานหนักขึ้น เมื่อเตรียมประสบการณ์ให้เข้ากับกลุ่มของเด็กตามความสามารถและจะต้องติดต่อกับผู้ปกครอง ดังนั้นจึงไม่ใช่ครูทุกคนที่จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวนี้

3. สำหรับผู้ปกครอง

- มักจะคิดว่าเด็กที่โตกว่าจะไม่มีการพัฒนาด้านความรู้ แต่จะมีความรู้เท่าเด็กเล็กกว่า

นอกจากข้อเสียเหล่านี้ ยังมีความเข้าใจผิดอีกบางประการ ได้แก่

- เด็กที่อยู่ในชั้นสูง เมื่อนำมาอยู่ในห้องเรียนแบบครอบครัวแล้ว ถ้าไม่มีการชี้แจงจากผู้บริหารและครูอย่างชัดเจนแล้ว ผู้ปกครองจะคิดว่าเป็นเด็กที่เรียนช้า

- ครูในห้องเรียนแบบครอบครัวต้องสอน 2 ระดับ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงคิดว่า เด็ก ๆ จะได้รับเวลาจากครูเพียงครึ่งเดียวจากเวลาที่ครูสอนในชั้นปกติ

(Bienvenu และ Martin 1955 : 33 - 34)

จากตัวอย่างความเข้าใจผิดเหล่านี้ จึงเห็นได้ว่า การจัดห้องเรียนแบบครอบครัวต้องได้รับการกำหนดและอธิบายอย่างชัดเจน ดังที่ เบียงเวนูและมาร์ติน Bienvenu และ Martin 1955 : 33 -34) ได้กล่าวว่า การจัดห้องเรียนแบบครอบครัวซึ่งเป็นแบบใหม่นี้ต้องการความเข้าใจอย่างระมัดระวัง การตรวจตราอย่างละเอียด และการติดต่อกับผู้ปกครองตลอดโครงการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการจัดชั้นเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย ทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศนั้นมีน้อยมาก แต่ก็ได้มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงและน่าสนใจ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

สำหรับการวิจัยในประเทศไทยซึ่งเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการจัดชั้นเรียนในระดับปฐมวัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น ปราณีศ อัมพรสินธ์ (2522) ได้ศึกษาเรื่อง "วิวัฒนาการของการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทย" โดยที่จุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความเป็นมา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อประมวลข้อมูลของการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจัดตั้งขึ้นทั้งโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชน และมูลนิธิ

ผลการวิจัยและรวบรวมค้นคว้า ปรากฏว่า ในสมัยที่การศึกษายังไม่เป็นระบบนั้น การศึกษาก่อนวัยเรียนจัดขึ้นในหลายรูปแบบ นั่นคือ เจ้านายและเชื้อพระวงศ์จะศึกษาเล่าเรียนในพระบรมมหาราชวัง เด็กสามัญชนจะเรียนกับพ่อแม่ที่ขานหรือเรียนกับพระที่วัด เมื่อการศึกษาเริ่มเป็นระบบขึ้น ได้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบของ "มูลศึกษา" และ "เตรียมประถม" มีการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลซึ่งดำเนินการสอนตามแนวของ เพรอเฮล และมอนเตสซอรี และได้จัดให้มีชั้นเด็กเล็กขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา กระทั่งถึงปัจจุบัน ได้แบ่งการศึกษาระดับนี้ออกเป็น 2 แบบคือ มีลักษณะเป็นโรงเรียนอนุบาล ให้การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเด็ก และอีกลักษณะหนึ่งคือ การบริการเลี้ยงดู ซึ่งได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กหรือศูนย์เด็กปฐมวัยต่าง ๆ

ในด้านหลักสูตรการสอนระดับอนุบาล ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรถึง 5 ครั้ง ควบคู่กับ การวัดผลตลอดจนการประเมินผล ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม การเรียนการสอนในปัจจุบัน มุ่งเน้นการพัฒนาความพร้อมให้แก่เด็กเป็นสำคัญ โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลของรัฐ แต่โรงเรียนเอกชนก็ยังมีมุ่งเน้นทางวิชาการเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการจัดการศึกษาระดับนี้ในอนาคต ก็จะมีมุ่งไปในทางการเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนมากกว่าการยึดเยียดความรู้ตามการอ่าน การเขียน และการทำเลขเช่นแต่ก่อน รวมทั้งมุ่งเตรียมเด็กเพื่อการดำรงตนอย่างมีความสุขในสังคม

ด้วยเหตุที่การจัดสภาพการเรียนการสอนมีผลต่อการจัดและพัฒนาการศึกษาในระดับปฐมวัย จึงได้มีการวิจัยเกี่ยวกับการทดลองจัดการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ ขึ้น ใน พ.ศ. 2523 กิติยวดี บุญชื้อ และคณะ (ในนิตยา ภัสสรสิริและราศี ทองสวัสดิ์, ผู้รวบรวม 2523 : 32 -41) ได้วิจัยเรื่อง "การทดลองสอนชั้นอนุบาล" โดยรับเด็กตั้งแต่อายุ 3 ปี 6 เดือน ถึง 5 ปี 6 เดือน เข้ามาอยู่ในโครงการทดลอง เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนักเรียนในโครงการทดลอง ซึ่งไม่เน้นการสอนหนังสือ แต่มุ่งเน้นการฝึกความพร้อม ในทุก ๆ ด้าน เช่น พัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และความคิดกับนักเรียนนอกโครงการที่จบโรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ซึ่งยึดหลักการเรียนด้านวิชาการเป็นหลัก เช่น เน้นการอ่าน การเขียน การเรียนเลข และภาษาอังกฤษ โดยใช้คะแนนการสอบเข้าอายุ และเพศเป็นเกณฑ์ โดยการจับคู่เด็ก และเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเป็น 2 ระยะ คือเมื่อนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ผ่านการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระยะหนึ่ง และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อีกระยะหนึ่งในระยะการเรียนของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนในโครงการทดลองสอนชั้นอนุบาลกับนักเรียนนอกโครงการ ไม่แตกต่างกัน นั่นคือเด็กที่ผ่านโครงการทดลองสอนชั้นอนุบาลที่ไม่เน้นการสอนหนังสือ เมื่อเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 4 จะมีความรู้ ความสามารถทางวิชาการเท่าเทียมกับเด็กที่จบมาจากโรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ซึ่งผ่านการเรียนด้านวิชาการมาแล้ว

การเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กจัดเป็นแนวทางใหม่ในการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย จันทนา เจริญคำรงค์ (2523) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดและดำเนินงานในโรงเรียนอนุบาลที่มีการสอนแบบเตรียมความพร้อม เรื่อง "ความคิดเห็นของบิดา มารดา และผู้ปกครองเด็กอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลสามเสนที่มีต่อการจัดและดำเนินการศึกษาในระดับอนุบาล"

ผลของการวิจัยปรากฏว่า ผู้ปกครองส่วนมากยังต้องการให้เด็กพัฒนาด้านการอ่าน การเขียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนและให้ความสนใจแก่เด็ก รวมทั้งเน้น

ความสำคัญของผลงานของเด็กว่า มีความหมายต่อตัวเด็กมาซึ่งส่งผลให้เด็กเป็นคนกล้าแสดงออก เชื่อมั่นในตนเอง ไม่ถูกข่มทอนความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ผู้ปกครองส่วนมากสนับสนุนนโยบาย และการกระทำของโรงเรียนที่เน้นการเตรียมความพร้อม และจัดสิ่งแวดล้อมให้แกเด็ก แต่ขณะเดียวกันก็ต้องทำให้เด็กอ่านออกเขียนได้ด้วย

นอกจากนี้ สุธี ฤกษ์สุภสมพล (2523) ก็ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของพ่อแม่ที่ส่งเด็กเข้าเรียน โรงเรียนอนุบาลที่มุ่งจัดการศึกษาด้านการเตรียมความพร้อม" โดยศึกษาจากผู้ปกครองเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 รวม 200 คน

ผลของการวิจัย ปรากฏว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ มีความรู้ทางด้านจิตวิทยา พัฒนาการเด็กเป็นอย่างดี และมีความเห็นว่า นโยบายการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเตรียมความพร้อมแก่เด็กอนุบาลโดยเฉพาะนั้น มีผลดีมากกว่าผลเสีย

ผลดีเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ เด็กมีความรู้สึกรักและชอบมาโรงเรียน การเรียนเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านสติปัญญาให้พร้อมที่จะเรียนต่อไป เป็นการพัฒนาความพร้อมทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ การเรียนแบบนี้ไม่เป็นการเร่งเด็กจนเกินไป เด็กกระตือรือร้นที่จะเรียน เด็กมีความกล้าที่จะแสดงออกและสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวอยู่เสมอ เด็กรู้จักรับผิดชอบและช่วยเหลือตนเองได้เป็นอย่างดี เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่เคร่งเครียดกับการทำการบ้าน เด็กมีระเบียบวินัย และรู้จักรับผิดชอบด้วยตนเอง เป็นการฝึกทักษะเพื่อช่วยเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนอ่านและเขียนต่อไป

ผลเสียเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผู้ปกครองเกรงว่าเด็กจะเรียนไม่ทันเด็กโรงเรียนอื่น เด็กอาจมีปมค้อยในกรณีที่มีการเปรียบเทียบกับเด็กอื่น เด็กต้องการเรียนอ่านและเขียน อาจารย์รู้สึกเบื่อและไม่อยากมาโรงเรียน การเรียนการสอนเช่นนี้ไม่ทันใจผู้ปกครอง เพราะรู้สึกท้อสอนซ้ำไป ทำให้เด็กชอบทางศิลปะ มากกว่าการอ่าน เขียนหรือคิดเลข ผู้ปกครอง มีความวิตกกังวลกลัวว่าลูกจะเรียนไม่เก่งเท่าเด็กคนอื่น เด็กมีเวลาว่างมากเกินไป และเด็กที่มีความพร้อมมากอาจมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครูได้

ในด้านการจัดสภาพห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน มุขชัย สุนทรศารทูล (2521) ได้วิจัยเกี่ยวกับการฝึกความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียน เรื่อง "การสร้างชุดการสอน วิชาคณิตศาสตร์สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2" โดยนำไปใช้กับ กลุ่มตัวเองที่เป็นนักเรียนชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนประสาธศิลป์ จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนแบบศูนย์การเรียน มีประโยชน์มากเพราะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ได้ฝึกการตัดสินใจ ช่วยในการแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง และเพิ่มพูนความรับผิดชอบแก่เด็กมากขึ้น ทำให้สามารถศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยอุปกรณ์ไม่ต้องลงทุนมาก เพราะการสอนระดับอนุบาลมีลักษณะ เป็นกิจกรรมอยู่แล้ว หน้าที่ของครูเพียงแต่รวบรวมให้เป็นหน่วยการสอนที่เหมาะสม เท่านั้น

การจัดกิจกรรมการศึกษาระดับปฐมวัยในแต่ละโรงเรียนแต่ละสถานที่ย่อม จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป วาสิ ปรงสิงห์ (2524) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษา รูปแบบกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาล" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรม การศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาลของโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนของ สมาคมและมูลนิธิ ในกรุงเทพมหานคร และเพื่อสำรวจความต้องการของครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการศึกษาที่จัดในชั้นอนุบาลรวมทั้งลักษณะอื่น ๆ ของการจัด การศึกษาระดับปฐมวัย โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้น 2 ชุด ได้แก่ แบบสังเกต- กิจกรรมการศึกษา เพื่อใช้สำรวจกิจกรรมในชั้นเรียนระดับอนุบาล 44 แห่ง และแบบ สอบถามสำหรับครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนอนุบาล

ผลการวิจัยปรากฏว่า กิจกรรมที่โรงเรียนส่วนใหญ่ทั้ง 3 ประเภทจัดตรง- กันมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมปั้น วาดรูป ระบายสี ร้องเพลง ฟังเพลง และทำจังหวะ ต่าง ๆ เล่นิทาน อ่านและเขียน ค - ฮ และการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับสุขอนามัยของ ตนเอง และครูส่วนใหญ่เห็นว่า สภาพโรงเรียนเท่าที่เป็นอยู่ในค่านโยบายบุคลากร ตลอดจนสภาพการดูแลเด็กอยู่ในสภาพพอใช้ได้ แต่ควรปรับปรุงค่านโยบายสถานที่และวิธีการ ต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า ถ้าเด็กได้ฝึกความพร้อมแล้ว จะมี พัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้จริง และผู้ปกครองต้องการให้เด็กได้ทำกิจกรรมทุกชนิด ยกเว้นกิจกรรมการเล่นกับทราย และกิจกรรมฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ คำนวณ

และหา ส่วนเกณฑ์การเลือกโรงเรียนสำหรับลูกนี้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เลือกโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน หรือที่ทำงาน มีสถานที่ อากาศ สะอาด สวยงาม ปลอดภัย มีห้องเป็นสัดส่วน เก็บค่าเล่าเรียนเป็นรายภาค และครูมีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาระดับอนุบาลมาแล้ว

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีผลให้การศึกษาในระดับปฐมวัยดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ญัตติฯ แก้วสุวรรณ (2524) ได้วิจัยเรื่อง "พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย : เปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนอนุบาลและศูนย์เด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย พร้อมทั้งเปรียบเทียบพฤติกรรมดังกล่าวระหว่างโรงเรียนอนุบาลและศูนย์เด็กปฐมวัย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครู 28 คน และนักเรียน 280 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ผลของการวิจัยปรากฏว่า พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนส่วนมาก ครูใช้การบรรยาย อธิบาย สรุป เล่าเรื่อง สาธิต อบรมและใช้คำสั่งทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางวาจา โดยเด็กจะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อครูทางวาจา ท่าทางเช่นกัน ในส่วนของพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ การเล่นและคุยกับเพื่อน ส่วนการช่วยเหลือผู้ทำงานเกิดในระดับปานกลาง

เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสังคมที่นักเรียนแสดงออกนี้ ทิพย์สุภา นิลสินธุ (2523) ได้วิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้างนี้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 4 - 6 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 90 คน ระดับอายุละ 30 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากโรงเรียนอนุบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ทดสอบโดยใช้แบบทดสอบการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน และแบบทดสอบจริยธรรมเด็กก่อนวัยเรียน

ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดงโหล และแบบปล่อยปละละเลย

2. จริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียน มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูครูมีผลสำคัญในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการศึกษาระดับนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ ความพร้อม และความตั้งใจในการทำงานของครูด้วย

วันที่ ๖ ตุลาคม (2522) ได้วิจัยเรื่อง "คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลในทัศนะของครูใหญ่ ครู และผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร" โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของ ครูใหญ่ ครู และผู้ปกครองต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาล โดยใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ 4 ด้านคือ คุณลักษณะด้านการสอน ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์และด้านความประพฤติทางศีลธรรมจรรยา โดยนำไปสอบถามครูใหญ่ 50 คน ครูอนุบาล 235 คน ผู้ปกครอง 372 คน ในโรงเรียนราษฎร์อนุบาลศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ครูใหญ่มีความเห็นว่า คุณลักษณะที่จำเป็นของครูอนุบาล คือ จัดห้องเรียนให้มีสภาพสนองความต้องการของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและภาษา ใช้ภาษาชัดเจน อยู่กับเด็กได้อย่างสนุกสนาน ใช้ภาษาสุภาพ และร่าเริง รักเด็ก ศรัทธาในอาชีพครู มีความรับผิดชอบของงานของตน เป็นต้น

2. ครูอนุบาลเห็นว่า คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับครูอนุบาลคือ ใช้คำพูดที่สุภาพเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส ศรัทธาในอาชีพครู ให้เกียรติครูด้วยกัน รับผิดชอบ และเอาใจใส่ในงานของตน

3. ผู้ปกครองมีความเห็นว่า คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับครูอนุบาลคือ พุดจาสุภาพ เรียบร้อย ใช้คำพูดที่เหมาะสมกับเด็ก ให้ความสนทนสนมเป็นกันเองกับเด็ก

จากผลการสำรวจโดยสรุป ปรากฏว่า ครูใหญ่ ครูอนุบาลและผู้ปกครอง
ต้องการครูอนุบาลที่มีคุณลักษณะรักและให้ความอบอุ่นแก่เด็ก ไม่ดุและขี้ขี้เด็ก ควร
ชี้แจงเหตุผลให้เด็กเข้าใจ รู้จักปรับปรุงตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

สำหรับในต่างประเทศนั้น การศึกษาส่วนใหญ่เน้นไปในด้านความสัมพันธ์
และการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบระหว่างครูกับนักเรียนว่า มีผลต่อการจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอนอย่างไรบ้าง แอนเดอร์สัน (Anderson, 1970 : 305 -321) ได้
ศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน พบว่า พฤติกรรมของครูมีอิทธิพล
ต่อการแสดงพฤติกรรมของนักเรียน กล่าวคือ ครูที่มีพฤติกรรมผสมผสาน (Integrative)
ซึ่งครูใช้คำพูดที่ไม่เป็นการขู่ขังหรือสั่ง ครูจะให้โอกาสนักเรียนรู้จักเลือกทำใ้สิ่งที่
ที่ทศสนใจ สร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียน นักเรียนจะมีความคิดริเริ่ม
และจะแสดงพฤติกรรมที่จะแก้ปัญหามากขึ้น ส่วนครูที่มีพฤติกรรมควบคุม (Dominative)
นักเรียนจะคลายความสนใจในการเรียน แม้จะแสดงอาการยินยอมรับฟัง

นอกจากนี้ วิทฮอลด์ และ เลวิส (Withal และ Lewis 1976 : 693)
ได้ทำการวิจัย พบว่า ครูที่ออกคำสั่ง กำหนดหรือบอกให้นักเรียนทำโดยตรง นักเรียน
จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว (Aggressive) แต่ถาครูใช้วิธีเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถ
เลือกทำสิ่งต่าง ๆ ตามความสนใจได้แล้ว ครูจะไ้รับความร่วมมือและความรู้สึกที่มี
ไม่ตรีจิตจากนักเรียน

ในด้านพฤติกรรมความสัมพันธ์ของเด็กต่อสังคม ได้มีงานวิจัยที่น่าสนใจดังนี้
กรีน Green (Maudry Nekula 1939 : 193) ได้ศึกษาพฤติกรรม
ทางค่านิยมของเด็ก พบว่า เด็กระดับปฐมวัยมักเล่นกันเป็นกลุ่มไม่เกิน 3 คน และ
เด็กจะเริ่มแสดงพฤติกรรมชมเชยเพื่อน แข่งขันสิ่งของ แสดงความสนใจเด็กอื่น
ลักษณะการเล่น มีการเห็นอกเห็นใจกัน มีการแข่งขัน มีการต่อสู้ทะเลาะเบาะแว้งกัน

วอร์เทอร์ส และคณะ (Walter Pearce and Dahms, 1957 : 15 -26)
ได้ศึกษาเด็กอายุ 3, 4 และ 5 ปี พบว่า เด็กเล่นกันในรูปของความรักใคร่มากกว่า
ความก้าวร้าว

นอกจากนี้ คอนเนอร์ และไทซาร์ด (Connor and Tizard, 1956 : 165)
ได้ศึกษาถึงความเป็นอิสระ และความต้องการความช่วยเหลือของเด็กวัย 3 -5 ปี

พบว่า เด็กจะมีความเป็นอิสระจากผู้ใหญ่เพิ่มขึ้นตามอายุ

จากการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า การศึกษาค้นคว้าความพร้อมของ เด็กและการจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยได้รับความสนใจจากนักการศึกษาและนักวิจัยอยู่แพร่หลาย และการวิจัยเหล่านี้ย่อมจะมีผลให้มีการพัฒนาการศึกษาระดับนี้ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบการจัดสภาพห้อง เรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย

หลักการและเหตุผล

การจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะวัยเด็กเป็นวัยเริ่มต้นแห่งชีวิต ถ้าเด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่ และส่งเสริมพัฒนาการในทุก ๆ ด้านแล้ว ย่อมจะทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพในอนาคต ในทุกประเทศการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย จึงได้รับการส่งเสริมและตระหนักถึงความสำคัญ มีการจัดการเรียนการสอน และขยายการศึกษาในระดับนี้อย่างกว้างขวาง

สภาพการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กในระดับปฐมวัยได้มีการพัฒนา มาเป็นลำดับ โดยประเทศส่วนใหญ่ได้อาศัยแนวคิดจากนักการอนุบาลศึกษาที่สำคัญ เช่น เฟรเดอริค และมอนเตสซอรี มาใช้เป็นแบบอย่างในการจัดการศึกษา โดยมีการเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคมและความพร้อมของแต่ละประเภท แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในปัจจุบันได้มีความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปทุกระยะ การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ประสานสัมพันธ์กับสภาพความเจริญของศิลปวิทยาการในยุคใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ในประเทศไทย การศึกษาในระดับปฐมวัย ได้รับความนิยมนับอย่างสูงในหมู่ประชาชน ในขณะที่รัฐไม่อาจจัดการศึกษาได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง เอกชนซึ่งรับภาระช่วยเหลือในการจัดการศึกษาในระดับนี้ ยังไม่มีแนวทางหรือรูปแบบอันเป็นมาตรฐาน ประกอบกับการจัดสภาพการเรียนการสอนมีการพัฒนาไปสู่วิธีการใหม่ ๆ จึงสมควรที่จะได้มีการเสนอรูปแบบการจัดสภาพการเรียนการสอนแบบใหม่ขึ้นเป็นแบบอย่าง นั่นคือ การจัดสภาพห้อง เรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย โดยมีการจัดสภาพห้องเรียนซึ่ง เสริมสร้างและเปิดโอกาสให้เด็กได้รับความรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้านอย่างสมบูรณ์ และเป็นอิสระ โดยรูปแบบการจัดสภาพห้องเรียนแบบใหม่นี้ ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในแต่ละท้องถิ่น แต่ละหน่วยงานสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาระดับบังคับของ เด็กต่อไป

จุดมุ่งหมายและแนวคิดพื้นฐาน

การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย เป็นการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 - 6 ปี เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป โดยมุ่งสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ทักษะในการรับรู้และการเคลื่อนไหว ทักษะในการพัฒนาลักษณะนิสัย รวมทั้งทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในทางธรรมชาติและสังคม พร้อมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์จากทางโรงเรียน เพื่อช่วยให้เด็กได้ดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขและมีความหมาย การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัยจะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากห้องเรียนแบบธรรมดา คือ

1. เด็กอายุต่างกัน จะได้อยู่ในห้องเรียนเดียวกัน และอยู่กันอย่างพี่น้องในครอบครัว
2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียนจะมีความสัมพันธ์แบบครอบครัว
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองจะมีมากขึ้น ในด้านการติดต่อสอบถามการประเมินผลพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็กด้วยกัน โดยผู้ปกครองจะผลัดเปลี่ยนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและให้ความรู้แก่เด็กด้วย
4. การประเมินผลเป็นแบบรายบุคคลโดยใช้วิธีการสังเกต การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม พัฒนาการจากผลงาน และคะแนนจากแบบสอบถาม ซึ่งจะสามารถประเมินผลได้แต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ แต่ละเดือน ประเมินผลประจำภาค และประเมินผลประจำปี

แนวคิดพื้นฐาน ของการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดจุดมุ่งหมายและแผนการจัดประสบการณ์ในชั้นเด็กเล็กก็คือ การได้ตระหนักถึงความจริงว่า ในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยพัฒนาในทุก ๆ ด้านควบคู่กันไป ฉะนั้นในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านโดยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเกิดแรงจูงใจด้วยการเรียนรู้ในสิ่งที่ตัวเด็กสนใจ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะอยู่กับใคร ที่ไหน และในสถานการณ์ใด ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่องจากการ

จัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิธีการเรียน คำนึงถึงประสบการณ์พื้นฐานของเด็ก มีการเรียงลำดับเนื้อหาประสบการณ์เบื้องต้นจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับครูกับเพื่อน โดยใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสื่อ มีการสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน เราใจ ไม่ชู้หรือบีบบังคับเด็กแต่ใช้การเล่นเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เนื่องจากการเล่นคือการทำงานของเด็ก ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของเด็กในช่วงอายุ 3 - 8 ปี และการเล่นก็มีบทบาทตลอดจนมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเจริญเติบโตทุกด้านของเด็ก ด้วยเหตุที่เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันทุกด้าน ทั้งบุคลิกภาพ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความสนใจและสภาพแวดล้อมทางบ้าน วิธีและอัตราการเรียนรู้ตลอดจนประสบการณ์พื้นฐานและความถนัด การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กจึงควรประกอบด้วยบทเรียนและอุปกรณ์การเรียนในลักษณะต่างๆ ให้เด็กได้เลือกด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการส่วนบุคคล การจัดการศึกษาสำหรับเด็กนอกจากความสามารถและความสนใจของเด็กแล้ว การเรียนรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ อันนำความสำเร็จมาสู่เด็กขึ้นอยู่กับ การสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน ไม่ชู้เขี่ย บังคับและเปิดโอกาสอย่างกว้างขวาง ขบวนการและวิธีการให้ความรู้แก่เด็กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา

จากแนวคิดพื้นฐานเหล่านี้ จึงได้มีการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัยขึ้นในประเทศต่าง ๆ และกำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายอันคาดว่า จะเป็นวิธีการจัดประสบการณ์ที่ใช้กันทั่วไปในอนาคต สำหรับในประเทศไทย วิธีการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวนี้ก็ได้มีการนำมาจัดและประยุกต์ใช้ เช่น ในโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ ซึ่งนำเด็กบริบาลและเด็กโคมารวมกิจกรรมกัน เพื่อให้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจากการจัดสภาพห้องเรียนแบบนี้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ นอกจากนั้นบางหน่วยงานก็ได้มีการจัดในลักษณะของศูนย์เด็กเพื่อช่วยอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลในตอนกลางวัน จึงเป็นที่น่าสนใจว่า รูปแบบการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวนี้จะเป็นการจัดสภาพห้องเรียนที่เหมาะสมมีประโยชน์ สมควรจัดทำและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง

อาจกล่าวได้ว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย เป็นรูปแบบใหม่ของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่มุ่งพัฒนาการจัดประสบการณ์ใน

ระดับปฐมวัยให้ความเจริญงอกงามและเป็นแบบอย่างมาตรฐาน โดยมีลักษณะของการจัดสภาพห้องเรียนเป็นห้องโถง เปิดกว้าง และภายในห้องแบ่งเป็นมุมต่าง ๆ เช่น มุมเขียน มุมศิลปะ มุมสังคม เป็นต้น โดยให้เด็กในหลาย ๆ ระดับอายุได้อยู่รวมกันดังมีอัตราส่วนคือ

เด็กอายุ 3 - 4 ปี : 4 - 6 ปี = 1 : 3 หรือ 1 : 5 ทั้งนี้เพราะถ้าหากเด็กที่มีอายุมากมีจำนวนน้อยกว่าเด็กเล็ก เด็กเหล่านี้จะประพฤติตนเลียนแบบเด็กเล็กแทนการช่วยเหลือและดูแลเอง ซึ่งถ้าสามารถจัดได้ตามอัตราส่วนดังกล่าว ก็จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนรู้จากมุมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ตามความถนัดและความสนใจ โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะและช่วยเหลือ ตลอดจนคอยสังเกตและประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กอย่างใกล้ชิด เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง และครูผู้สอนก็จะเป็นผู้ติดตามเด็กตลอดเวลาที่ยังศึกษาอยู่ในระดับปฐมวัย กล่าวคือ เด็ก 1 คนจะอยู่กับครูคนเดิมตลอดระยะเวลาที่อยู่ระดับปฐมวัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นรูปแบบตัวอย่างในการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัยที่เหมาะสมสำหรับสภาพท้องถิ่นในประเทศไทย
2. เพื่อจัดประสบการณ์ซึ่งมีลักษณะเร้าความสนใจและเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามความสามารถส่วนบุคคล โดยไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้ แต่เป็นการอบรมเลี้ยงดูพื้นฐานความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา
3. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างเด็กทั้งในวัยเดียวกันและต่างกัน ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งทำให้ครูมีความเข้าใจในตัวเด็กมากขึ้น
4. เพื่อครูสามารถประเมินผลเด็กเป็นรายบุคคลได้อย่างใกล้ชิดโดยเน้นพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน
5. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

สถานที่

ห้องเรียนแบบครอบครัวมีลักษณะเป็นห้องโถง ขนาดใหญ่ มีเนื้อที่มาก เพียงพอโดยควรมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 2 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน เพื่อให้เด็กได้มีความสะดวกในการเคลื่อนไหว และสามารถเปลี่ยนแปลงกิจกรรมได้ตามความสนใจ พร้อมกันนี้ควรมีวัสดุอุปกรณ์ สำหรับใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องมีราคาแพงอาจใช้วัสดุจากท้องถิ่นที่ครูสามารถนำมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งภายในห้องเรียนจะจัดแบ่งเป็นมุมต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้และประสบการณ์ของเด็ก ดังนี้

1. มุมหนังสือ เป็นที่รวบรวมหนังสือและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีระดับความยากง่ายต่างกัน
2. มุมฝึกเขียน เป็นที่จัดกิจกรรมและเก็บรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกกล้ามเนื้อมือให้พร้อมที่จะเขียน การเขียนเส้นที่ประกอบเป็นตัวอักษรและกิจกรรมต่าง ๆ ในมุมนี้จะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมทักษะในการเขียน
3. มุมธรรมชาติ เป็นที่จัดกิจกรรมและเก็บรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทดลองหรือผลงานทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
4. มุมสังคม เป็นมุมที่ประกอบด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ป้ายนิเทศ ภาพผนัง บัตรภาพ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม
5. มุมศิลปะ เป็นมุมที่เก็บรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะสามารถช่วยให้เด็กได้ผลิตผลงานทางศิลปะอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเอง วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ สี พู่กัน กระดาษ ดินสอ เชือก เศษผ้า กรรไกร แป้งเปียก นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่ยกเก็บรวบรวมผลงานที่เด็กสร้างขึ้น
6. มุมเสริมทักษะ เป็นมุมที่รวบรวมอุปกรณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมฝึกทักษะให้เด็กมีความพร้อมมากขึ้นนอกเหนือจากมุมอื่น อุปกรณ์และกิจกรรม ได้แก่ เครื่องเล่นต่าง ๆ ที่ช่วยฝึกประสาทสัมผัสหรือเกมการเล่นทั้งในร่มและกลางแจ้ง
7. มุมก่อสร้างหรือมุมบล็อก เป็นมุมที่เก็บรวบรวมแท่งไม้ขนาดและรูปทรงต่าง ๆ ที่เด็กสามารถหยิบจับได้ทันทีคือ และนำมาต่อหรือสร้างเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการหรือความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน

8. มุมงานไม้ เป็นที่รวบรวมเครื่องมือช่างไม้จำลอง เช่น ค้อน เลื่อย เพื่อให้เด็กได้รู้จักวิธีใช้ การระวังรักษา และเพื่อเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และเล็กของเด็กด้วย

9. มุมดนตรี เป็นที่รวบรวมอุปกรณ์ดนตรีต่าง ๆ สำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กได้เล่น เคาเซ่ คีต สี่ ทึ เป่า อันจะนำมาซึ่งการเรียนรู้เรื่องเสียง จังหวะ ความสนุกสนานและผ่อนคลายอารมณ์

10. มุมบ้าน เป็นที่รวบรวมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ขนาดย่อส่วนภายในบ้าน เพื่อให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมุติ และเลียนแบบผู้ใหญ่ อันเป็นผลให้เห็นถึงสภาพของเด็กและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย

11. มุมอิสระ เป็นมุมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กได้พักผ่อน นั่งเล่นหรือนอนอย่างมีอิสระ อุปกรณ์ภายในมุมนี้จึงประกอบด้วย เสื่อ หมอน เก้าอี้ ฯลฯ

12. มุมเลอะ เป็นมุมที่เด็กได้เล่นน้ำ หทราย และอุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น ขวด ถ้วยน้ำ เครื่องตวงต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาความพรอมทางดานต่าง ๆ ของเด็ก

มุมต่าง ๆ เหล่านี้ ควรมีขนาดที่สามารถจุเด็กได้ 1 มุม ต่อเด็กประมาณ 10 - 15 คน โดยอาจจัดมุมต่าง ๆ ขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการและความจำเป็นของครูและเด็กด้วยกัน จากมุมการเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ เด็กสามารถจะเล่นหรือทำงานตามลำพังและเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครูเป็นเพียงผู้จัดผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะ และเป็นผู้ให้กำลังใจเท่านั้น

อนึ่ง ในการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวนี้ สภาพของห้องเรียนอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม และตามขนาดของห้องเรียนที่มีอยู่เดิม เช่น อาจจะจัดเพียงห้องละ 2 - 3 มุม โดยใช้ห้องเรียนหลายห้องหรืออาจจัดเพียงบางมุมเท่านั้น เมื่อใช้ประโยชน์จากมุมนั้น ๆ เพียงพอแล้วจึงจัดเป็นมุมอื่นสลับกันต่อไป

เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่จัดให้เด็ก

การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัว ได้จัดแบ่งห้องเรียนเป็นมุมต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ดังนั้นเนื้อหาวิชาที่จัดขึ้นจึงควรให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในแต่ละมุม ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ลำดับของเนื้อหาสำหรับห้องเรียนแบบครอบครัว

นั้นเริ่มจากเนื้อหาที่ง่ายเน้นในสิ่งที่ เป็นรูปธรรม ไปจนถึงนามธรรม ซึ่งจะยากขึ้น เป็นลำดับ จากมุมต่าง ๆ ทั้ง 12 มุม สามารถแบ่งออกเป็นมุมที่เด็กสามารถเล่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และฝึกทักษะทางด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง 7 มุมคือ มุมหนังสือ มุมเสริมทักษะ มุมก่อสร้างหรือมุมบล็อก มุมงานไม้ มุมบ้าน มุมอิสระ มุมเลอะ และมุมที่ต้องให้ครูช่วยแนะนำ 5 มุมคือ มุมฝึกเขียน มุมธรรมชาติ มุมสังคมและ ลักษณะนิสัย มุมศิลปะ และมุมดนตรี รายละเอียดของแต่ละมุมเป็นดังนี้

มุมหนังสือ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อปลูกฝังนิสัยให้เด็กรักการอ่านหนังสือ
2. เพื่อให้เด็กเลือกหนังสืออ่านได้ตามความสนใจ
3. เพื่อให้เด็ก หยิบ จับ และรักษาหนังสือได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

เนื้อหาหรือประสบการณ์

หนังสือมีภาพน่าสนใจ เรื่องราวสนุกสนาน และให้ความรู้

กิจกรรม

1. ฝึกการหยิบ จับ และรักษาหนังสือ
2. ฝึกความพร้อมทางสายตา และกล้ามเนื้อมือ
3. ฝึกความรับผิดชอบในการยืมและคืนหนังสือ

มุมเสริมทักษะ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกให้เด็กมีความพร้อมทางด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น ความพร้อมทางสายตา กล้ามเนื้อมือ ประสาทสัมผัส เป็นต้น

2. เพื่อให้เด็กรู้จักเลือกเล่นของเล่นต่าง ๆ ตามความสามารถและความสนใจ
3. เพื่อให้เด็กรู้จักเก็บรักษาของเล่นให้เข้าที่ และเป็นระเบียบ
4. เพื่อให้เด็กรู้จักเล่นร่วมกับผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของ

เนื้อหาหรือประสบการณ์

การเล่นและของเล่นชนิดต่าง ๆ

กิจกรรม

1. ฝึกทักษะในการเล่นของเล่นต่าง ๆ
2. ฝึกวิธีเล่นและเก็บของเล่นให้เข้าที่ และเป็นระเบียบ
3. ฝึกการแบ่งปันสิ่งของ และลำดับของการมาเล่นก่อน - หลัง ตลอดจนการรอคอย
4. ฝึกการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

มุกก่อสร้างหรือมุกบล็อก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์
2. เพื่อให้เกิดพัฒนาการในการใช้กล้ามเนื้อมือ และสายตา

เนื้อหาหรือประสบการณ์

1. รูปทรงและรูปร่างต่าง ๆ เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม
2. ขนาด
3. น้ำหนักและความสมดุลย์

กิจกรรม

1. ฝึกการต่อไม้บล็อกเป็นรูปต่าง ๆ ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน หรือเป็นกลุ่ม
2. ฝึกการหยิบ จับไม้บล็อกต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง

มุงงานไม้วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการฝึกกล้ามเนื้อเล็กและใหญ่ของเด็ก
2. เพื่อให้เด็กรู้จักเครื่องมือชนิดต่าง ๆ
3. เพื่อให้เด็กรู้จักวิธีใช้และการเก็บรักษา ตลอดจนระมัดระวังอันตรายจากการใช้เครื่องมือต่าง ๆ

เนื้อหาหรือประสบการณ์

1. เครื่องมืองานไม้ชนิดต่าง ๆ
2. วิธีใช้ การเก็บรักษา และอันตรายจากเครื่องมือชนิดต่าง ๆ

กิจกรรม

1. ฝึกให้รู้จักใช้เครื่องมือต่าง ๆ อย่างถูกวิธีและปลอดภัย
2. ฝึกให้รู้จักเก็บรักษาเครื่องมือต่าง ๆ อย่างเหมาะสม
3. ฝึกให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมุติ
4. ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือและสายตา

มุงบ้านวัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เด็กได้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ ในบ้าน
2. เพื่อให้เด็กรู้จักสิ่งของต่าง ๆ ภายในบ้าน

เนื้อหาหรือประสบการณ์

1. บทบาทและหน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ ในบ้าน
2. สิ่งของต่าง ๆ ภายในบ้าน

กิจกรรม

1. การเล่นเกมบทบาทสมมติ
2. ฝึกให้รู้จักการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในบ้าน

มุมอิสระวัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กรู้จักการพักผ่อน

เนื้อหาหรือประสบการณ์

การพักผ่อนที่มีประโยชน์

กิจกรรม

การนอน และการนั่งพักผ่อน

มุมเลอะวัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้คุณสมบัติของน้ำและทราย
2. เพื่อให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ แขน และไหล่และมือให้สัมพันธ์กัน
3. เพื่อให้เด็กรู้จักการเล่นน้ำและทรายที่ถูกต้องวิธี
4. เพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนานและเพลิดเพลินจากการเล่น
5. เพื่อให้เด็กรู้จักรักษาความสะอาดหลังการเล่น

เนื้อหาหรือประสบการณ์

1. น้ำหนักและปริมาณ
2. การเล่นน้ำ และทรายที่ถูกวิธี
3. การรักษาความสะอาดหลังการเล่น

กิจกรรม

1. ฝึกการเล่นตวง กรอก ชูต สร้าง
2. ฝึกการใช้เครื่องบอกปริมาณต่าง ๆ
3. ฝึกการเล่นบทบาทสมมุติ
4. ฝึกการรักษาความสะอาด

มุมฝึกเขียนวัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กมีความสามารถดังต่อไปนี้

1. ไขก้นกลาม เนื้อมือได้คล่องและชำนาญ
2. หยิบ จับดินสอ ได้อย่างถูกต้องและถูกวิธี
3. เขียนหรือลากเส้นจากซ้ายไปขวา หรือจากบนมาล่างและทแยง
4. เขียนลายเส้นต่าง ๆ และเขียนตัวอักษรตามแบบได้

เนื้อหาหรือประสบการณ์

1. การหยิบจับดินสออย่างถูกวิธี
2. การวางกระดาษและทาบที่ที่เหมาะสม
3. เส้นพื้นฐาน 13 เส้น
4. ตัวอย่างขณะเรียงลำดับจากตัวที่เขียนง่ายไปยาก คือ
ง่าย ง จ ว ร ช ข ย ษ ป

ปานกลาง ก ฅ ฎ ฌ ฎ ฝ พ ฟ ฝ ค ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ล ฦ ว ศ ษ ส ฽ ฾ ฿ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙

ม ข ท ท ห ล ส อ ฮ

ยาก ญ ฉ ณ ฎ ฏ ฐ

กิจกรรม

1. ให้เล่นเครื่องเล่นที่ตอกไซ้กลามเนื้อมือ
2. ให้ระบายสี
3. ให้ฝึกบริหารกลามเนื้อมือและแขน
4. ให้เขียนเส้นต่าง ๆ
5. ให้เขียนตัวหนังสือตามแบบ

มมธรรมชาติ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กมีความรู้และความสามารถดังต่อไปนี้

1. รู้จักและเรียกชื่อสิ่งที่เป็นธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเด็กได้ เช่น พืช สัตว์ น้ำ ดิน หิน ทราย ปรางค์การณธรรมชาติ
2. บอกและปฏิบัติได้ถูกวิธีถึงประโยชน์และโทษของสิ่งต่าง ๆ ในข้อ 1
3. บอกรสชาติ และลักษณะของวัตถุต่าง ๆ ได้ เช่น หวาน เฝื่อนเปรี้ยว ขม อ่อน แข็ง ร้อน เย็น หนัก เบา

เนื้อหาหรือประสบการณ์

1. สัตว์

- สัตว์เลี้ยงในบ้าน
- สัตว์ป่า
- สัตว์บก
- สัตว์น้ำ
- สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ
- สัตว์เลื้อยคลาน
- สัตว์ปีก
- แมลง

- ลักษณะ, รูปร่าง
- ที่อยู่อาศัย
- อาหาร
- ประโยชน์และโทษ

2. พืช

- พืชที่ใช้เป็นอาหาร	}	- ตัวอย่างและลักษณะ
- พืชที่ไม่ใช่เป็นอาหาร		- ชนิดของพืชและการเจริญเติบโต
		- ประโยชน์และโทษ

3. น้ำ

- ลักษณะของน้ำ
- ประโยชน์ของน้ำ
- การดูแลรักษาน้ำให้สะอาด
- การเล่นน้ำ

4. ดิน หิน ทราย

- บอกลักษณะและเรียกชื่อ ดิน หิน ทรายได้
- ประโยชน์และโทษของดิน หิน ทราย
- การเล่น ดิน หิน ทราย

5. ปรากฏการณ์ธรรมชาติ

- ลม พายุ	}	- ลักษณะ
- ฝน		- การเกิด
- พายุแลบ		- ประโยชน์และโทษ
- พายุร่อง		- ข้อพึงปฏิบัติเมื่อเกิดปรากฏการณ์-
- พายุผ่า		ธรรมชาติ
- กลางวัน กลางคืน		
- ฤดูกาลต่าง ๆ		

6. การสัมผัส ผิวสัมผัส อุณหภูมิ น้ำหนัก รสชาติ

- อ่อน แข็ง
- หยิบ ละเอียดย
- ร้อน เย็น
- หนัก เบา
- หวาน เค็ม เปรี้ยว ขม

มุมสังคมและลักษณะนิสัย

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. ช่วยเหลือตนเองได้
2. ปรับตัวเข้าอยู่กับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่นในโรงเรียนได้
3. ปฏิบัติตนตามกฎของโรงเรียนและสังคมได้อย่างถูกต้อง
4. ปฏิบัติตนตามมารยาทของสังคมได้
5. รู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา

เนื้อหาหรือประสบการณ์

1. การใช้ห้องน้ำ
  2. การล้างมือ
    - ก่อนรับประทานอาหาร
    - ออกจากห้องน้ำ
    - หลังเล่น
  3. การช่วยตนเอง
    - การรับประทานอาหารและมารยาทในการรับประทานอาหาร
    - ภารกิจประจำวัน (ห้องน้ำ)
    - แต่งตัว
    - การใช้เวลาว่าง
  4. อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
    - ตา
    - หู
    - จมูก
    - ฟัน
    - คอ
    - แขน ขา
- } ประโยชน์และการระวังรักษา

5. การเล่นเกมกลางแจ้ง เช่น รู้จักเล่นเครื่องสนามอย่างปลอดภัย
6. การเล่นเป็นกลุ่ม
7. ความหมายของเพลงชาติ และบทสวดมนต์
8. การไหว้และการกราบ
9. การใช้คำพูดที่สุภาพ ไพเราะ และรู้จักกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ
สวัสดี
10. การเชื่อฟัง
11. การมีน้ำใจ เลือเพื่อเผื่อแผ่
12. ความเมตตาากรุณา ช่วยเหลือผู้อื่น
13. การรู้จักรอคอย
14. การตรงต่อเวลา
15. การรักษาของใช้ส่วนตัวและส่วนรวม
16. การยอมรับและเข้าใจเมื่อตนทำผิด
17. มารยาทในการยืน นั่ง เดิน นอน พูด

มุขศิลป์

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมและความสามารถดังต่อไปนี้

1. เกิดความเพลิดเพลิน
2. กล้ามเนื้อมือ และนิ้วมือแข็งแรง
3. ประสาทตาและมือสัมพันธ์กัน
4. มีไหวพริบและการสังเกต
5. มีความคิดสร้างสรรค์
6. ทำงานได้เองอย่างอิสระและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้
7. ทำงานเป็นกลุ่มได้
8. รักษาความสะอาดได้

กิจกรรม

ประเภทวาดภาพระบายสี

1. วาดภาพตามใจชอบในกระดาษทราย
2. วาดภาพด้วยสีเทียนบนกระดาษ
3. วาดภาพด้วยสีน้ำโดยใช้พู่กันกับกระดาษ
4. วาดภาพด้วยฟองน้ำ
5. วาดภาพด้วยกระดาษเปียก
6. วาดภาพด้วยเชือกหรือหลอดค้าย
7. วาดภาพด้วยตางหีบหิม
8. วาดภาพด้วยนิ้วมือ
9. ระบายสีรูปต่าง ๆ ด้วยสีต่าง ๆ กัน
10. วาดภาพด้วยการเป่าสี
11. วาดภาพด้วยการทับสี

ประเภทงานพิมพ์ภาพ

1. พิมพ์ภาพด้วยกระดาษข่ม
2. พิมพ์ภาพด้วยพืช
3. พิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ
4. พิมพ์ภาพด้วยวัสดุที่ผิวต่าง ๆ กัน
5. พิมพ์ภาพจากวัสดุต่าง ๆ ลงบนกระดาษ

ประเภทงานปั้น

1. ปั้นตามใจชอบ โดยใช้แป้ง ดินน้ำมันหรือดินเหนียว
2. ปั้นรูปทรงต่าง ๆ ด้วยดินน้ำมัน
3. ปั้นรูปผลไม้ที่นักเรียนรู้จัก

ประเภทงานพับกระดาษ

1. พับกระดาษเป็นรูปต่าง ๆ ตามใจชอบ
2. พับกระดาษตามตัวอย่าง

ประเภทงานฉีกและตัดปะ

1. ฉีกกระดาษเป็นรูปตามใจชอบ
2. ฉีกหรือตัดกระดาษแล้วปะให้เป็นรูปตามใจชอบและรูปที่กำหนดให้
3. ฉีก ตัด แล้วปะใบทอง ใบมะพร้าว ใบไม้อื่น ๆ หรือเศษวัสดุให้เป็นรูปตามใจชอบ

มมคนตรี

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. เกิดความรักและสนใจดนตรี
2. ร้องเพลงได้ถูกต้องตามที่ครูสอนหรือได้ยินมา
3. สังเกตความแตกต่างของจังหวะเพลงและระดับเสียง เช่น ซ้ำ - เร็ว, สูง - ต่ำ, ดัง - เบา
4. ทำท่าประกอบเพลงที่ได้ฟังได้อย่างเหมาะสม
5. รู้จักเสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ เช่น ฉิ่ง ฉาบ และสามารถแยกเสียงเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ได้

กิจกรรม

1. ฝึกการเคลื่อนไหวซ้ำ - เร็ว ตามจังหวะดนตรี
2. ฝึกท่าประกอบเพลงด้วยความคิดของตนเอง
3. ฝึกท่าประกอบตามเนื้อเพลง ฉิ่ง เพลงแปร่งพัน
4. ฝึกให้ก้าวกระโดด ก้าวทแยง คืบมา ตามจังหวะเพลง

5. ประโยคและเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามจังหวะเพลง และระคนเสียง
6. เคิน วิ่ง กระโดด คลาน ตามแบบสัตว์ เข้ากับจังหวะเพลง
7. ฝึกการบริหารประกอบเพลง

บุคลากร

บุคลากรในการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัว ประกอบด้วย ครู ครูผู้ช่วยสอนและพี่เลี้ยง โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบและคุณสมบัติดังนี้

1. ครูหรือครูใหญ่

- 1.1 มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปทั้งหญิงและชาย
- 1.2 ครูใหญ่ควรมีความรู้อย่างต่ำขั้นปริญญาตรีทางการศึกษา และครูสอนควรมีความรู้อย่างต่ำขั้น ป.ก.ศ. สูงหรืออนุปริญญาหรือเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
- 1.3 ควรเป็นผู้ที่เข้าใจและสามารถปฏิบัติตามโครงการฯ ได้เป็นอย่างดี
- 1.4 ควรเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนระดับปฐมวัยอย่างน้อย 1 ปี
- 1.5 เป็นผู้มีความตั้งใจ ชัยชนะ และพร้อมที่จะอุทิศตนให้กับการสอน

2. ครูผู้ช่วยสอน เป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือครูในด้านต่าง ๆ หรือสามารถสอนแนะและรวมกิจกรรมกับเด็กได้เป็นอย่างดี โดยครูผู้ช่วยสอนควรจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างน้อยและเป็นผู้ที่รักเด็ก

3. พี่เลี้ยง เป็นผู้ที่จะคอยช่วยเหลือดูแลเด็กในด้านสุขภาพอนามัยส่วนตัวของเด็ก เช่น การเช็ดหน้า การแต่งกาย และยังช่วยดูแลเด็กโดยทั่ว ๆ ไปอีกด้วย

อัตราส่วนของบุคลากรกับจำนวนเด็ก

1.	ครู	1	คน	วัยเด็กชอบเด็ก	25	คน
2.	ครูผู้ช่วยสอน	1	คน	วัยเด็กชอบเด็ก	25	คน
3.	พี่เลี้ยง	1	คน	วัยเด็กชอบ	50	คน

หมายเหตุ

อัตราส่วนระหว่างครูกับเด็กหรือบุคลากรอื่น ๆ เช่น ครูผู้ช่วยสอน และพี่เลี้ยง อาจไม่มีหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมและความสามารถของแต่ละโรงเรียน

วิธีดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบครอบครัว

1. การวางแผนการสอนล่วงหน้า

ประกอบด้วย

1.1 โครงการสอนระยะยาว ซึ่งควรจะได้มีการกำหนด และทำเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าตลอดปี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการสอนระยะยาววิชาภาษาไทย

(ภาคต้น ปีที่ 1)

สัปดาห์ที่ 1	- เล่านิทาน
	- เล่านิทาน
สัปดาห์ที่ 2	- ฝึกกล่ามนือนิ้วมือ
	- ฝึกกล่ามนือนิ้วมือ
สัปดาห์ที่ 3	- รู้จักคำศัพท์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัว
	- รู้จักคำศัพท์เกี่ยวกับบุคคลในโรงเรียน
สัปดาห์ที่ 4	- รู้จักคำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์
	- รู้จักคำศัพท์เกี่ยวกับผลไม้

- สัปดาห์ที่ 5 - รู้จักคำศัพท์เกี่ยวกับชื่อสิ่งของต่าง ๆ
 - ทักษะจับดินสอเขียน วางกระดาษและนั่งได้อย่างถูกต้อง
- สัปดาห์ที่ 6 - ดึงเขียนเส้น ↓
 - ดึงเขียนเส้น ✓
- สัปดาห์ที่ 7 - ดึงเขียนเส้น ↘
 - ดึงเขียนเส้น ↑
- สัปดาห์ที่ 8 - ดึงเขียนเส้น ↗
 - ดึงเขียนเส้น ↖
- สัปดาห์ที่ 9 - ดึงเขียนเส้น →
 - ดึงเขียนเส้น ←
- สัปดาห์ที่ 10 - ดึงเขียนเส้น ↪
 - ดึงเขียนเส้น ↩
- สัปดาห์ที่ 11 - ดึงเขียนเส้น ↻
 - ดึงเขียนเส้น ↺
- สัปดาห์ที่ 12 - ดึงเขียนเส้น ↻
 - ทบทวนเรื่องการเขียนเส้นทั้งหมด
- สัปดาห์ที่ 13 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ง จ
 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ว ร ธ
- สัปดาห์ที่ 14 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ป บ ผ
 - ทบทวนพยัญชนะ ง จ ว ร ธ ป บ ผ
- สัปดาห์ที่ 15 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ก ด ฎ
 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ฅ ฌ ญ
- สัปดาห์ที่ 16 - ฝึกเขียนพยัญชนะ พ ฟ ฬ
 - ทบทวนพยัญชนะ ก ด ฎ ฅ ฌ ญ พ ฟ ฬ
- สัปดาห์ที่ 17 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ค ฌ ฎ ค ฌ
 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ช ฌ ฎ ช ฌ
- สัปดาห์ที่ 18 - ทบทวนพยัญชนะ ก ฌ ฎ ค ฌ ช ฌ ฎ ช ฌ
 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ฌ ฎ ฌ

- สัปดาห์ที่ 19 - เรียนรูปพยัญชนะ ท ท ห
                   - เรียนรูปพยัญชนะ ด ฐ
 สัปดาห์ที่ 20 - เรียนรูปพยัญชนะ อ ฮ
                   - เรียนรูปพยัญชนะ ญ ณ น ฌ
 สัปดาห์ที่ 21 - เรียนรูปพยัญชนะ ฎ ฏ ฐ
                   - ทพทวน

(ภาคปลาย ปีที่ 11) สัปดาห์ละ 2 คาบ

- สัปดาห์ที่ 1 - ทพทวนพยัญชนะ ก- ฮ
 สัปดาห์ที่ 2 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ง จ
 สัปดาห์ที่ 3 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ว ร ฌ
 สัปดาห์ที่ 4 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ป ฝ ษ
 สัปดาห์ที่ 5 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ก ฌ ฎ
 สัปดาห์ที่ 6 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ฌ ฎ ฌ
 สัปดาห์ที่ 7 - ฝึกเขียนพยัญชนะ พ ฟ ฬ
 สัปดาห์ที่ 8 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ค ฌ ฌ
 สัปดาห์ที่ 9 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ฌ ฌ
 สัปดาห์ที่ 10 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ฌ ฌ
 สัปดาห์ที่ 11 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ฌ ฌ
 สัปดาห์ที่ 12 - ฝึกเขียนพยัญชนะ พ ฌ
 สัปดาห์ที่ 13 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ม ฌ
 สัปดาห์ที่ 14 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ท ท ห
 สัปดาห์ที่ 15 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ด ฐ
 สัปดาห์ที่ 16 - ฝึกเขียนพยัญชนะ อ ฮ
 สัปดาห์ที่ 17 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ญ ณ
 สัปดาห์ที่ 18 - ฝึกเขียนพยัญชนะ น ฌ
 สัปดาห์ที่ 19 - ฝึกเขียนพยัญชนะ ฎ ฏ ฐ
 สัปดาห์ที่ 20 - ทพทวน
 สัปดาห์ที่ 21 - ทพทวน

11.2 บันทึกการสอนความสำคัญของเนื้อหาและกิจกรรมในแต่ละวัน ซึ่งครูควรวัดทำล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บันทึกการสอนประจำวัน

วันพฤหัสบดีที่ 3 มิถุนายน 2525 เวลา .....

คณิตศาสตร์ เรื่อง "การนับปากเปล่าและเข้าใจความหมายของจำนวน 2"

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กสามารถนับ 1 - 2 ด้วยปากเปล่าได้

เพื่อให้เด็กสามารถชอกรได้ว่า สิ่งของมีจำนวน 2 สิ่ง เมื่อเห็นสิ่งของจำนวนดังกล่าว

เพื่อให้เด็กสามารถหยิบบของจำนวน 2 สิ่ง ตามคำสั่งได้

เนื้อเรื่อง

1 และ 2 เป็นตัวเลขแทนจำนวนนับ ใช้ชอกรจำนวนของสิ่งของต่าง ๆ

1 หมายถึง สิ่งที่มี 1 สิ่ง มีค่าน้อยกว่า 2

2 หมายถึง สิ่งที่มี 2 สิ่ง มีค่ามากกว่า 1

ถ้าเรียงเลขตามลำดับ 2 จะอยู่ต่อจาก 1

นิทานเรื่อง "เบ็ดคนอยแสนเหงา"

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีเบ็ดคนอยสีฟ้าตัวหนึ่งอยู่ในป่าตัวเดียว ไม่มีเพื่อนเลย ทุกวันเบ็ดคนอยต้องทำงานตัวเดียว เล่นตัวเดียว และหาอาหารกินตัวเดียว เบ็ดคนอยเหงามาก จึงคิดว่า "เราควรจะต้องเดินทางไปหาเพื่อนมาอยู่ด้วยกันดีกว่า ถ้าเราอยู่อย่างนี้ตัวเดียว เราต้องเหงาตายแน่" เมื่อคิดดังนั้น เบ็ดคนอยจึงออกเดินทาง

เบ็ดคนอยเดินทางจนเย็น จึงพบบ้านหลังหนึ่งเบ็ดคนอยเคาะประตู ก็มีเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง 2 คนมาเปิดประตู เมื่อเห็นเบ็ดคนอยสีฟ้า เด็กทั้ง 2 จึงถามว่า "สวัสดีค่ะ เธอเป็นใคร มาทำอะไรแถวนี้จ๊ะ" เบ็ดคนอยตอบว่า "ฉันชื่อเบ็ดคนอยสีฟ้า อยู่ตัวเดียวในป่า ไม่มีเพื่อน จึงออกมาหาเพื่อน" เด็กทั้ง 2 ได้ฟังดังนั้นก็ชอกรเบ็ดคนอยว่า "ที่เขาน่าไม่ไกลจากที่นี่ก็มีเบ็ดสีชมพูอยู่ตัวเดียว และเหงามากเหมือนกัน

เขอลองไปหาเขาครูดี แก่ก่อนนี้เขอทักอยู่กับเราก่อนเถอะนะ" เบ็คน้อยสี่ฟ้าจึงพักอยู่กับเด็กทั้ง 2 จนเช้าวันรุ่งขึ้น เบ็คน้อยขอบคุณเด็กทั้ง 2 แล้วจึงเดินทางต่อไป

เมื่อเดินทางไปได้สักพัก เบ็คน้อยสี่ฟ้าก็พบนก 2 ตัว เล่นกันอยู่ในทุ่งนา เบ็คน้อยจึงเดินเข้าไป แล้วถามว่า "สวัสดิ์จะ เขอรูจักเบ็คน้อยสี่ฟ้าไหม กรุณาบอกฉันหน่อยว่าจะไปพบเขาได้ที่ไหน" นก 2 ตัว ก็ตอบว่า "เราไม่ทราบหรอกจะ เขอลองไปตามคนอื่นคูสิ" เบ็คน้อยจึงไปหานก 2 ตัวที่เกาะอยู่บนต้นไม้ แล้วถามถึงเบ็คน้อยสี่ฟ้า นก 2 ตัวก็บอกเบ็คน้อยว่า "เธอคงเดินไปทางนี้อีกสักพักหนึ่ง แล้วเธอจะพบดอกไม้สีแดง 2 ดอก เขอลองถามเขาคู่อีกทีนะจะ" เบ็คน้อยสี่ฟ้าขอบคุณนกทั้ง 2 ตัว แล้วเคี้ยวต่อไปหาดอกไม้หลายแดง 2 ดอก เมื่อเบ็คน้อยพบดอกไม้ จึงถามถึงเบ็คน้อยสี่ฟ้า ดอกไม้ 2 ดอกจึงตอบว่า "อีกไม่ไกลหรอกจะ ตรงหน้าข้าง ๆ นี้เองที่เบ็คน้อยสี่ฟ้าอยู่" เบ็คน้อยได้ฟังก็ดีใจมาก รีบขอบคุณดอกไม้ 2 ดอก แล้วไปทักหน้า เมื่อเบ็คน้อยสี่ฟ้าพบเบ็คน้อยสี่ฟ้าแล้ว ทั้ง 2 ก็คุยกันและเล่นด้วยกันอย่างมีความสุขมาก ทั้ง 2 จึงเป็นเพื่อนที่ติดอกติดใจ และไม่ห่างกันอีกเลยนับแต่นั้นมา

กิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูทักครูบ เบ็คน้อยสี่ฟ้าบนกระดาน แล้วถามเด็ก ๆ ว่าเป็นรูปอะไร มีสีอะไร และมีจำนวนเท่าใด ให้เด็ก ๆ ช่วยกันนับแล้วตอบพร้อม ๆ กัน
2. ครูเล่า นิทานเรื่อง "เบ็คน้อยแสนเหงา" ให้เด็ก ๆ ฟัง โดยทักครูบภาพประกอบ นิทานบนกระดาน และให้เด็ก ๆ ช่วยกันนับจำนวนทุกครั้งทีทักครูบ

ขั้นสอน

1. เมื่อครูเล่านิทานจบ ครูถามเด็ก ๆ ว่าเป็นคนน้อยสี่ฟ้าไปพบอะไรข้างไหนเด็ก ๆ ช่วยกันคิดและบอกชื่อทีละอย่าง เมื่อเด็กบอกชื่อ ครูก็ทักครูบภาพสิ่งนั้นบนกระดาน แล้วให้ช่วยกันนับจำนวนทีละอย่าง และให้เด็ก ๆ บอกว่า แต่ละอย่างมีจำนวนเท่าใด ถ้าเด็ก ๆ จำได้ไม่ครบ ครูจะช่วยเพิ่มเติมให้จนครบ
2. ครูหยิบถ้วยใส่ดินน้ำมันหนึ่งชิ้นมาวางบนโต๊ะ แล้วครูชูธงสี่ฟ้าถามเด็ก ๆ ว่าเป็นอะไร เมื่อเด็ก ๆ ตอบถูกต้องว่าเป็นธง ครูจึงปักธงสี่ฟ้า 2 อัน ลงใจ

ถวญ และให้เด็ก ๆ ช่วยกันนับ เมื่อเด็ก ๆ ขอกวางรังสีฟ้าที่ปักในถวญมี 2 อันแล้ว ครูก็ปักรังสีเหลืองในถวญไข่อึ้ง ไข่อึ้ง 2 อันจนครบแล้วให้เด็กช่วยกันนับจำนวนรังในถวญทีละไข่อึ้ง

3. ครูเอารังออกจากถวญทุกไข่อึ้ง แล้ววางถวญ 1 ไข่อึ้งในโต๊ะ พร้อมทั้งวางรังสีแดงจำนวน 5 อันไข่อึ้ง ๆ ถวญ

4. ให้เด็กคนหนึ่งออกมาหยิบรัง 2 อันไปปักในถวญ แล้วให้เด็กทุกคนช่วยกันนับในถวญทีละอัน

5. ทำเช่นเดียวกับข้อ 4 โดยเปลี่ยนสีของรังเด็กได้ทำครบทุกคน

ขั้นสรุป

1. ครูนำกระดาษที่คิดเป็นรูปต้นไม้มาติดบนกระดาน แล้วบอกเด็ก ๆ ว่าต้นไม้ยังมีผล เราจะช่วยกันคิดรูปผลไม้บนต้นไม้

2. ครูให้เด็กคนหนึ่งออกมาหยิบผลไม้จำนวน 2 ผล ฐูให้เพื่อนดู ถามว่าผลไม้ที่เด็กฐูขึ้น มีจำนวนเท่าใด มีจำนวน 2 ผล ตามที่ครูขอให้หยิบหรือไม่ ให้เด็ก ๆ นับพร้อม ๆ กัน แล้วติดรูปผลไม้ลงบนต้นไม้

3. ครูอธิบายว่า ครูจะแจกรูปต้นไม้ให้เด็ก ๆ คนละ 1 ต้น เพื่อคิดผลไม้จำนวน 2 ผล บนต้นไม้ เหมือนบนกระดาน

4. ครูแจกรูปต้นไม้ให้เด็ก ๆ คนละ 1 รูป และวางตะกร้าผลไม้บนโต๊ะเพื่อให้เด็ก ๆ เลือกไปติดบนต้นไม้ ของแต่ละคน

สื่อการสอน

- รูปภาพประกอบนิทานได้แก่

- เบ็คน้อยสีฟ้า
- สุนัข 2 ตัว
- นก 2 ตัว
- เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง 2 คน
- ดอกไม้ 2 ดอก
- เบ็คน้อยสีชมพู

- ถ้วยใส่คินนํ้ามันสำหรับปักธง 5 ถ้วย
- ธง 5 สี สีละ 5 อัน
- กระจานซึ่งคิครูปต้นไม้ไว้จำนวนเท่าจำนวนเด็ก
- รูปผลไม้จำนวน 15 รูป
- กาว

ประเมินผล

- สังเกตคำพูดที่ใช้ในการตอบคำถามและความถูกต้องของคำตอบ
- สังเกตการแสดงความสนใจและการร่วมมือในการทำกิจกรรม
- สังเกตการคิดรูปบนกระจาน
- สังเกตการปักธง
- สังเกตความถูกต้องในการนับจำนวนสิ่งของ
- สังเกตการคิดรูปผลไม้ลงบนกระจาน โดยพิจารณาถึงความคล่องแคล่วในการคิดและความถูกต้องในการนับ

1.3 อุปกรณ์ควรได้มีการจัดทำพร้อมกับการทำบันทึกการขอผลงาน

1. สืบค้นหาเช่นกัน

2. การเลือกมุมกิจกรรมสำหรับเด็กและการเปลี่ยนมุม

2.1 ในแต่ละมุม ควรจะได้มีสัญลักษณ์รูปภาพแทนตัวหนังสือที่เขียนบอกชื่อมุมและมีตัวเลขหรือสัญลักษณ์แสดงจำนวนเด็กที่จะมาร่วมกิจกรรมในมุมนั้น ๆ

2.2 ครูจะต้องตกลงกับเด็กถึงกติกาต่าง ๆ ดังนี้

- บอกความหมายของสัญลักษณ์ประจำมุมต่าง ๆ
- การเลือกมุม เด็กควรได้เลือกโดยอิสระตามความสนใจ แต่ถ้ามุมใดมีจำนวนเด็กครบแล้ว ก็ต้องไปเลือกมุมอื่น หรือนั่งคอยที่มุมอิสระแทนได้
- เมื่อเด็กคนใดทำกิจกรรมในมุมใดเสร็จแล้ว ก็ให้เปลี่ยนไปทำกิจกรรมในมุมอื่นต่อไป แต่ถ้าเด็กติดอยู่กับมุมใดมุมหนึ่งเป็นเวลานานเกินไป ครู

ควรให้คำแนะนำหรือชักชวนให้เด็กเปลี่ยนไปร่วมกิจกรรมในมุมอื่นบ้าง

2.3 ครูจะต้องเตรียมกิจกรรมประจำมุมไว้หลายระดับตั้งแต่ง่ายจนถึงยากตามลำดับ เพื่อจะได้ไม่เป็นการกีดกันความสามารถหรือแรงเด็กจนเกินไป

3. การแบ่งกลุ่มเด็ก

โดยมากจะเป็นกลุ่มแบบไม่ตายตัว ดังนี้

3.1 ครูเป็นผู้แนะหรือจัดให้ เมื่อเด็กยังไม่เข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้ในระยะแรก ๆ แต่เมื่อเด็กเข้าใจแล้วครูก็จะเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกกลุ่มกิจกรรมด้วยตนเอง

3.2 กลุ่มแต่ละกลุ่มอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อย แล้วมารวมเป็นกลุ่มใหญ่หรือจากกลุ่มใหญ่แบ่งเป็นกลุ่มย่อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานหรือกิจกรรมนั้น

3.3 ครูควรจัดทำสัญลักษณ์ประจำกลุ่มในแต่ละวันให้แก่เด็กเพื่อสะดวกในการเปลี่ยนกลุ่ม

อนึ่ง การแบ่งกลุ่มพึงระมัดระวังถึงความสนใจ ความต้องการและความพร้อมของเด็กแต่ละคน ไม่ควรแบ่งเด็กตามลำดับอายุ

4. วิธีการสอน

อาจทำได้หลายวิธีคือ

วิธีที่ 1 - เมื่อเด็กมาเข้ามุมตามความสนใจแล้ว เด็กจะเป็นผู้เลือกกิจกรรมในมุมนั้นเอง แต่ถ้าเด็กเลือกไม่ได้ หรือไม่แน่ใจครูจะเป็นผู้แนะให้

- ถ้าเด็กคนใดเลือกกิจกรรมเดียวกัน ก็จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เด็กคนใดที่เลือกกิจกรรมแตกต่างกันออกไป ก็ให้ทำโดยอิสระหรือเป็นกลุ่มย่อย

- ครูจะเป็นผู้คอยสังเกตการทำกิจกรรมของเด็กทุกคนอย่างใกล้ชิด และบันทึกผลเอาไว้ทุกครั้งว่า เด็กคนใดเลือกกิจกรรมใด และทำได้มากน้อยเพียงใด

วิธีที่ 2 - เมื่อเด็กมาเข้ามุมตามความสนใจแล้ว ครูจะเป็นผู้เลือกกิจกรรมให้เด็กเอง โดยดูจากความพร้อมของเด็กในกลุ่มนั้นว่า ควรจะทำกิจกรรมใด (ซึ่งในระยะเริ่มต้นการใช้วิธีนี้ จะเป็นการฝึกให้เด็กคอยเรียนรู้ถึงระบบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ละน้อย)

- ครูจะเป็นผู้ให้เด็กทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง โดยครูจะเป็นผู้ช่วยและคอยจับบันทึกพฤติกรรมของเด็กในขณะทำกิจกรรม

ทั้ง 2 วิธีนี้จะทำได้สำเร็จก็ต่อเมื่อครู

- 1) มีการเตรียมการสอนและเตรียมกิจกรรมไว้ล่วงหน้า
- 2) กิจกรรมในแต่ละมุม ควรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและจะต้องเป็นกิจกรรมที่เร้าความสนใจของเด็ก
- 3) ครูต้องมีความเข้าใจในตัวเด็กและคอยสังเกตเด็กเป็นอย่างดี

5. การประเมินผล

เป็นการประเมินผลเป็นรายบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยอาศัยวิธีการ

ก. สังเกต การจับบันทึกและสรุปรวบรวมผลงาน ซึ่งสามารถแบ่งชั้นของการประเมินผลออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ประเมินผลรายวัน ได้แก่ การสังเกต การจับบันทึกและรวบรวมผลงานตามลำดับเป็นประจำทุกวัน ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมต่าง ๆ และจะได้ทราบว่า เด็กคนใดเรียนรู้อะไร เรียนรู้ได้มาก - น้อยเท่าใดหรือยังไม่เรียนรู้เลย

2. ประเมินผลรายเดือน ได้แก่ การรวบรวมผลงาน และสรุปพฤติกรรมจากบันทึกประจำวัน แล้วเขียนประเมินผลแจ้งให้ผู้ปกครองทราบทุก ๆ $1\frac{1}{2}$ - 2 เดือน และขอให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นตอบมาด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้มีความเข้าใจในตัวเด็กดียิ่งขึ้น และสามารถจัดกิจกรรมได้ตรงกับความต้องการของเด็ก

3. การประเมินผลประจำภาค เมื่อครบ 1 ภาคการศึกษา ก็จะประเมินผลรวมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นการประเมินผลโดยครูจาก 2 ข้อแรก แล้วเขียนสรุปหรือทำเป็นสรุปรายงานประจำภาค ซึ่งสามารถนำมาใช้ใดคอกในการประเมินผลประจำปี

4. ประเมินผลประจำปี จะใช้วิธีเดียวกัน แต่จะสามารถมองเห็นภาพรวมที่ชัดเจนขึ้นว่า เด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น หรือควรปรับปรุงทางด้านใด ตลอดระยะเวลา 1 ปี

ข. การทดสอบความพร้อมโดยใช้ข้อทดสอบความพร้อมซึ่งจัดทำเป็นมาตรฐาน
แต่จะใช้เฉพาะกับเด็กในช่วงระหว่างอายุ 5 -6 ปี เท่านั้นจึงจะได้ผลดี

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน

ครูกับนักเรียน ครูเป็นผู้คอยชี้แนะและช่วยเหลือ ตลอดจนคอยสังเกตและ
ประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กอย่างใกล้ชิด เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการในทุกด้าน
อย่างต่อเนื่อง และครูก็จะเป็นผู้ติดตามเด็กตลอดเวลาที่ยังศึกษาอยู่ในระดับปฐมวัย กล่าว
คือ เด็ก 1 คนจะอยู่กับครูคนเดิม ตลอดระยะเวลาที่อยู่โรงเรียนระดับปฐมวัย ซึ่งหน้าที่
เหล่านี้ของครูจะทำให้ครูเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับเด็กอย่างใกล้ชิด เหมือน
บุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน อันจะทำให้เด็กมีความไว้วางใจครูและกล้าแสดงออก
อย่างเต็มที่

นักเรียนกับนักเรียน ในการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวนี้ เด็กที่มีอายุ
ต่างกัน จะได้มารับประสบการณ์ต่าง ๆ ตามระดับความยาก -ง่ายและเลือกทำกิจกรรม
เองภายในห้องเดียวกัน อันจะทำให้เด็กอบอุ่นเหมือนพี่น้องที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน
กล่าวคือ เด็กที่โตกว่าจะได้ช่วยเหลือน้อง ได้ฝึกการเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ ใน
ขณะเดียวกันเด็กที่เล็กกว่าก็จะได้ฝึกการเป็นผู้ตามที่ดี และได้เห็นตัวอย่างการเป็นผู้นำที่ดี
เด็กทุกคนจะได้เรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ยอมรับความสามารถ
ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน

งบประมาณ

ตัวอย่างงบประมาณห้องเรียนแบบครอบครัว ดังมีรายละเอียดคือ

1. นักเรียน	30 คน	อายุตั้งแต่ 3 -6 ปี	ซึ่งมีจำนวนต่างกันตามอายุดังนี้
		อายุ 3 -4 ปี	มีจำนวน 5 คน
		อายุ 4 -5 ปี	มีจำนวน 10 คน
		อายุ 5 -6 ปี	มีจำนวน 15 คน

2. ครู 2 คน เป็นครูที่มีวุฒิปริญญาตรี 1 คน (ทำหน้าที่ครูใหญ่ด้วย) และ ป-ก.ศ.สูง 1 คน
3. ครูผู้ช่วยสอน 1 คน เป็นครูที่มีวุฒิประกาศนียบัตร มัธยมศึกษาตอนปลาย
4. พี่เลี้ยงเด็ก 1 คน

รายการ	จำนวนเงิน ต่อเดือน	จำนวนเงิน ต่อเทอม	จำนวนเงิน ต่อปี
1. ค่าจ้างบุคลากร			
- ครู	4,970	29,820	59,640
- ครูผู้ช่วยสอน	1,830	10,980	21,960
- พี่เลี้ยง	700	4,200	8,400
2. วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม	-	2,500	5,000
3. ของเล่นเสริมทักษะประจำมุม	-	2,000	4,000
รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น	7,500	49,500	99,000

อนึ่ง งบประมาณในตารางตัวอย่างนี้ เป็นงบประมาณที่ไม่รวมค่าก่อสร้างอาคาร เพราะจะตัดแปลงห้องเรียนที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ นอกจากรายการงบประมาณต่าง ๆ อาจจะมีมากหรือน้อยกว่านี้ แล้วแต่ความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน เช่น บางโรงเรียนอาจจะมีวัสดุเหลือใช้ และวัสดุจากท้องถิ่นมาก ใช้จ่ายทางด้านวัสดุอุปกรณ์ก็จะลดลง เป็นต้น ดังนั้น ถ้าวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ค่อนข้างคงทนถาวร ก็จะสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ในปีต่อไป แต่ถ้าโรงเรียนใดมีงบประมาณมาก ก็อาจจะเพิ่มรายการหรือรายการในส่วนต่าง ๆ ได้มาก เช่น ของเล่นประจำมุม วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม

ในขอบเขตซึ่งมีงบประมาณจำกัดควรลดค่าใช้จ่ายในด้านอาคารสถานที่โดยใช้อาคารที่มีอยู่เดิม ตลอดจนลดงบประมาณในด้านบุคลากร ให้มีเฉพาะครูประจำการสอน

ส่วนครูช่วยสอนหรือพี่เลี้ยง อาจจะให้บุคลากรในชุมชนนั้น เช่น ผู้ปกครองของนักเรียน หรือผู้ที่ว่าง อาสาสมัครสมัครเปลี่ยนกันมาช่วย

ในด้านอุปกรณ์เสริมทักษะ ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ให้เน้นอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น โดยครูและผู้ปกครองหรืออาสาสมัคร ช่วยกันผลิตจากเศษวัสดุต่าง ๆ เช่น เศษไม้ที่เหลือจากการก่อสร้าง ก็สามารถนำมาตัดแปลงเป็นไม้บล็อกได้ ขวดหรือกระป๋องต่าง ๆ สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องดนตรี หรืออุปกรณ์การเล่นทรายและน้ำในมุมละเอียด ใบมะพร้าวหรือวัสดุจากพืชต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ในการจักสานและทำงานทางศิลปะได้ ฯลฯ

การใช้บุคลากรและรู้จักนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ สามารถทำให้งบประมาณลดลงได้เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ในชนบทแต่ละท้องถิ่นสามารถดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของท้องถิ่นนั้น ๆ

สื่อการสอนและแหล่งทรัพยากร

สื่อการสอนในห้อง เรียนแบบครอบครัวมีมากมายหลายชนิด จึงขอยกตัวอย่างสื่อการสอน และอุปกรณ์การเล่น ประจำมุมต่าง ๆ ตามลักษณะของห้องเรียนทั้ง 12 มุม ดังนี้

1. มุมหนังสือ - หนังสือนิทานต่าง ๆ หนังสือภาพ วารสารต่าง ๆ
2. มุมฝึกเขียน - แบบฝึกเขียนลายเส้นทั้ง 13 เส้น, แบบฝึกเขียนตัวพยัญชนะทั้ง 44 ตัว บัตรคำ ภาพ แผนภูมิ ทรายอักขร แท่งอักขร ภาพชุดประกอบนิทาน หุ่นชนิดต่าง ๆ เช่น หุ่นมือ หุ่นชัก
3. มุมธรรมชาติ - คุ้หรือโตะที่วางเปลือกหอย ต้นไม้ ใบไม้ หินและสัตว์ที่ตายแล้วสภาพไว้ตั้งโตะให้เด็กดู นอกจากนี้ยังอาจนำสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ มาเลี้ยงให้เด็กดู เช่น เลี้ยงปลาในตู้ กระจกภายในกรง เป็นต้น
4. มุมสังคม ภาพชุด เช่นวันสำคัญต่าง ๆ การแต่งกาย สัปดาห์วัน แผนภูมิ ป้ายนิเทศ ของจริง เช่น ธงชาติ
5. มุมศิลปะ กระจก สีสันต่าง ๆ ดินน้ำมัน ดินเหนียว กระจกสี กรรไกรปลายทู่ เศษวัสดุ ฯลฯ

6. มุมเสริมทักษะ บัตรตัวเลข ลูกคิด ลูกปัด นาฬิกา แท่งไม้รูปทรงเรขาคณิต แท่งไม้คอนตอก กระดาษหยอดบล็อค ภาพตัดทอน พลาสติกสร้างสรรค์ ภาพผนัง ลูกประคำ หุ่นชนิดต่าง ๆ

7. มุมก่อสร้างหรือมุมบล็อค ไม้บล็อกรูปทรงและขนาดต่าง ๆ

8. มุมงานไม้ กลองไม้ขนาดต่าง ๆ กัน ไม้เนื้ออ่อน เพื่อฝึกการตอกตะปู เลื่อย คีม ไขควง ค้อน

9. มุมดนตรี กรุงกริ่ง รำมะนา กลอง กระจับ เครื่องเป่า ขวดหรือกระป๋องต่าง ๆ ใช้แทนเครื่องดนตรี

- 10. มุมบ้าน - อุปกรณ์จำลองต่าง ๆ เช่น
  - : ห้องครัว - ตู้เย็น เตา ถ้วยชาม แก้วน้ำ ขอนส้อม
  - : ห้องรับแขก เก้าอี้ โทรทัศน์
  - : ห้องนอน เตียงนอน หมอน ตุ๊กตา
  - : ห้องแต่งตัว เสื้อผ้า ตุ๊กตา หวี แปรง กระจก

11. มุมอิสระ เติง เสื้อ หมอน เก้าอี้

12. มุมเลอะ ทราย น้ำ ขวด กระป๋อง เครื่องทวงชนิดต่าง ๆ

จากตัวอย่างของสื่อการสอนและอุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้ง 12 มุมเหล่านี้สามารถจัดทำเองและหาได้ตามแหล่งทรัพยากรทั่วไป เช่น

1. ร้าน "พิมลชัยศึกษารณ" 96/2 ถนนประชาธิปไตย หลังวัดมกุฏกษัตริยาราม โทร. 2823585
2. บริษัทแปดนครีเอชเอ็น
3. ศึกษารณท์
4. ชาลีทอย
5. เสกสรรค
6. ออ.
7. ศรีไทยพลาสติก (ที่สำเพ็ง)
8. ร้าน ท.เจริญ 1448 ถนนเจริญ โทร. 2342878
9. ทางสรรพสินค้าต่าง ๆ แผนกของเล่น เช่น เซ็นทรัล ไคมารุ

โรบินสัน เทอะมอด หรือร้านขายของเล่นทั่วไป

บทบาทของชุมชน และพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

ชุมชนและพ่อแม่มีบทบาทต่อการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวนั้น ชุมชนและพ่อแม่มีส่วนสำคัญในการช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้

ชุมชน โรงเรียนสามารถขอความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น

1. บุคลากร

- แพทย์ ทันตแพทย์ และพยาบาล ฝ่ายตรวจสุขภาพ ตรวจฟัน และให้ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยแก่เด็ก
- ตำรวจ ให้ความรู้ด้านความปลอดภัยในที่ต่าง ๆ
- พระภิกษุ ให้ความรู้และอบรมทางด้านจริยธรรมแก่เด็ก
- อาชีพอื่น ๆ เช่น นักดนตรี คหกรรมกร พ่อค้า แม่ค้า เกษตรกร พหาร หรือผู้มีความรู้ ความชำนาญทางด้านต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ๆ มาให้ความรู้และช่วยจัดกิจกรรมแก่เด็กในโอกาสต่าง ๆ โดยทางโรงเรียนเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม

- แม่บ้านที่มีเวลาว่างสามารถผลัดเปลี่ยนกันมาช่วยเลี้ยงดูเด็ก

2. ทรัพยากร โรงเรียนสามารถขอรับบริจาคเงิน และสิ่งของ หรือเศษวัสดุเหลือใช้อื่น ๆ เช่น เศษไม้ เศษผ้า ยาง ทราย กระดาษ กดอง กระป๋อง ขวด ฯลฯ มาคิดแปลงใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบกิจกรรมได้ ทั้งอาจขอแรงงานจากบุคลากรในท้องถิ่นมาช่วยทำอุปกรณ์ต่าง ๆ

พ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีส่วนสำคัญในการร่วมมือกับครู เพื่อพิจารณาคิดตามและประเมินผลเด็ก ตลอดจนให้คำแนะนำเกี่ยวกับตัวเด็ก และการจัดประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก นอกจากนี้ โรงเรียนอาจเชิญ พ่อแม่ หรือผู้ปกครองของเด็กที่มีเวลาว่าง และมีความสามารถในด้านต่าง ๆ มาร่วมจัดประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ การทำอาหาร การเล่นดนตรี การปลูกต้นไม้ การประดิษฐ์สิ่งของ ตลอดจนช่วยดูแลเด็กในบางเวลา

ความร่วมมือระหว่างบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน

การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายคือ

1. ผู้บริหารและครู จะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ควรมีความเข้าใจในการจัดและวางแผนร่วมกัน ไม่ใช่การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือตามแนวความคิดความเข้าใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อีกทั้งผู้บริหารควรมีความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจในการปฏิบัติงานของครู
2. ครูกับครู และครูกับบุคลากรอื่น ครูทุกคนควรได้มีการวางแผนในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนหมั่นประชุมวางแผนอยู่เสมอ นอกจากนี้ครูควรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อและขอความร่วมมือจากบุคลากรอื่น ๆ เช่น พยาบาล ข้าราชการ ฯลฯ
3. ผู้บริหาร - ครู - บุคลากรอื่น ควรวางแผนและร่วมมือกันตลอดจนหมั่นศึกษาหาความรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ
4. ผู้บริหาร - ครู - บุคลากรอื่น ผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ตลอดจนช่วยเหลือและประเมินผลเด็กร่วมกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีการนำรูปแบบนี้ไปประยุกต์ใช้

การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและแต่ละท้องถิ่น นั่นคือ ในโรงเรียนที่ไม่มีสถานที่เพียงพอ หรือไม่สามารถจัดได้ครบทุกมุม ก็เลือกจัดเพียงบางมุม หรือจัดให้มีมุมต่าง ๆ สลับเปลี่ยนหมุนเวียนไป โดยอาจเริ่มจากมุมที่ง่ายในการจัดก่อน เช่น มุมหนังสือ มุมบ้าน มุมเลอะ มุมศิลปะ เพื่อให้เด็กและครูได้คุ้นเคยกับระเบียบ และกฎเกณฑ์ของห้องเรียนแบบครอบครัว นอกจากนี้ มุมทั้ง 12 มุม อาจไม่อยู่ในห้องเดียวกัน แต่อาจจัดแยกตามสภาพห้องเรียนที่มีอยู่เดิม เป็นห้องละ 2 -3 หรือ 3 -4 มุม ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณในการก่อสร้าง แล้วเวียนเด็กไปเข้ามุมประสบการณ์เหล่านั้นเป็นช่วง ๆ

แต่ละโรงเรียน อาจจัดแบ่งมุมต่าง ๆ มากหรือน้อยกว่า 12 มุม หรือจะเน้นที่มุมใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละโรงเรียน แต่ทั้งนี้ควรยึดถือประโยชน์ในการพัฒนาความพร้อมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กเป็นสำคัญ

ประโยชน์

1. เป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตามระดับความสามารถของตนเอง และสามารถรู้จักการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
3. ครู และผู้ปกครอง มีโอกาสร่วมมือกันดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ทำให้เข้าใจเด็กได้อย่างแท้จริงและลึกซึ้งกว่าเดิม ถ้าเด็กคนใดมีปัญหาทั้งครูและผู้ปกครองก็สามารถปรึกษากันและช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที
4. เป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนต่าง ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นตามกำลังความสามารถ

นางสาวมีนา สุวรรณโภาส
 ผู้เสนอโครงการ